

Afrika Tanulmányok folyóirat 2012. VI. évfolyam, 3. szám
ŐSZ

Fókuszban Természetvédelmi program Kongóban

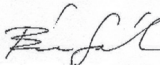
Afrika ma
Hatalmi játszmák Nyugat-Afrikában

Híres afrikai képzőművészek
A Serengeti földje
Afrika-kutatás Kínában

Lectori salutem!

Az Afrika Tanulmányok VI. évfolyam 3. száma nem sokkal egy újabb különszám után lát napvilágot: az IMMIGROPoly elnevezésű, magazinós, vaskos anyagunk a vándorlás, bevándorlás, multikulturalizmus és integráció különböző aspektusait vizsgáló cikkeket, interjúkat közöl, kapcsolódva a lapunkat is szerkesztő-megjelentető IDResearch műhely tevékenységéhez, melyet az Európai Integrációs Alaptól elnyert pályázat finanszírozott idén is. Az izgalmasabbnál izgalmasabb témák sokasága mellett bízom benne, hogy e mostani AT-szám további remek írásokat ad közre kedves olvasói és a nagyközönség számára. Fókuszban az afrikai politikai történések elmúlt pár hónapban nyomon követhető forgataga áll, melyről két írásunk is szól. Szerkesztőtársammal közösen jegyzett cikkünk a kontinens számos szegletének változásaiba, transzformációiba nyújt bepillantást. Suha György kifejezetten a nyugat-afrikai térséggel foglalkozik miközben a régió különböző országában végbemenő, vagy a közelmúltban végkifejletükig jutott hatalmi játszmákat elemzi. Ismét a figyelem középpontjába kerül a Jane Goodall Intézet áldozatos tevékenysége: Csatádi Katalin és Mészáros Enikő jóvoltából kelet-kongói missziójuk hátteréről és eredményeiről olvashatunk. Interjúink között találjuk a Budapesten tevékenykedő szudáni kereskedelmi attaséval készült beszélgetést, valamint a Magyarországon élő tanzániai doyenjével rögzített beszélgetést. E sort színesíti egy izgalmas és megfelelően kritikus hangvételű mélyinterjú Horváth Csaba Zsolt századosal, aki az EUTM Somalia műveletben vett részt több hónapos missziója során, mint az egyik kiképző csoport parancsnoka, ahol a szomáliai kormánykatonák kiképzéséért felelt. Afrikai hírességeket bemutató rovatunkban ezúttal híres képzőművészekről és építészekről tudhatunk meg érdekfeszítő részleteket Bagi Judit jóvoltából. Tarrósy István egy 2012 áprilisban elvégzett friss terep kutatásának eredményeként jegyez cikket a Kína felsőoktatási-akadémiai szektorában egyre jobban elfogadott Afrikanisztika, Afrika-kutatás perspektíváiról. Lapszámunk igazi csemegéje a tanzániai Peter Mhagama által írott mese, amely első része egy sorozatnak, mely a Publikon Kiadó gondozásában hamarosan megjelenik – a szuahéli nyelven írott mesét T. Horváth Attila fordította ékes magyar nyelvre. Mindenkinek élvezetes olvasást kívánok!

Dr. Búr Gábor
főszerkesztő

TARTALOMJEGYZÉK

Afrika ma

- 5** **Afrikai transzformációk – Pillanatfelvételek 2012 őszén**
Tarrósy István – Búr Gábor

Válsággóc

- 15** **Hatalmi játszmák – Geopolitikai átrendeződés Nyugat-Afrikában**
Suha György

Terepbeszámoló

- 23** **Santé = Conservation**
Csatádi Katalin – Mészáros Enikő

Afrikaiak Magyarországon

- 33** **Hídőállítás: Szudánnak fontos Magyarország**
Interjú Mohamed Salaheldin Hag Ali szudáni kereskedelmi attaséval
Készítette: Glied Viktor – Tarrósy István

- 37** **Interjú Josephat Rugaikával, a hazánkban élő tanzániaiak doyenjével**
Készítette: T. Horváth Attila

- 41** **Migránsokból álló focicsapat Magyarországon**
Készítette: Romvári Eszter

- Afrikai hírességek**
- 45** **Híres afrikai képzőművészek és építészek**
Bagi Judit
- Magyar békefenntartók Afrikában**
- 55** **Portré: Horváth Csaba Zsolt százados**
Besenyő János
- Afrika-Kína kapcsolatok**
- 75** **Kínai agytrösztök és akadémiai kutatóintézetek az afrikai térnyerés érdekében**
Tarrósy István
- Mese**
- 80** **Peter Mhagama: A Serengeti földje**
A szöveget gondozta: T. Horváth Attila
- Események**
- 88** **„Nagyság és jóakarát” – Iroko Díjátadó Gála, 2012**
- Kultúra**
- 91** **Egy afrikai zenekaraván budapesti hangjai**
A. Gergely András

Kedves Olvasónk!

Igényeljen Publikon Törzsvásárlói Kártyát most!

A Publikon Törzsvásárlói Kártya a kiadó köteteiből 25%-os kedvezményre jogosít minden egyes a www.publikon.hu felületen történő internetes vásárlás esetén.

A Publikon Törzsvásárlói Kártya kedvezményei a kártyán található névvel és sorszámmal érvényesíthetők, melyeket a www.publikon.hu internetes felületről történő rendelés esetén a megjegyzés rovatban kell megadni.

A www.publikon.hu internetes felületen 25%-nál nagyobb kedvezménnyel megrendelhető köteteket a törzsvásárlói kártya tulajdonosai természetesen a magasabb értékű kedvezményen vásárolhatják meg!

További információk: bagi@publikon.hu, illetve www.publikon.hu

Tisztelettel:

az Afrika Tanulmányok Szerkesztősége

AFRIKAI TRANSZFORMÁCIÓK – PILLANATFELVÉTELEK 2012 ŐSZÉN

Tarrósy István PhD
Afrika-kutató, egyetemi adjunktus
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
tarrosy.istvan@pte.hu

Búr Gábor PhD
habil. egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
burgabor@gmail.com

Az afrikai kontinensen mindig törté-
nik valami, sőt, ahogyan már idősebb
Plinius (Kr.u. 23–79) megfogalmazta:
„Ex Africa semper aliquid novi”, azaz
Afrikából mindig jön valami új. Ha
belegondolunk csupán abba, hogy 2011.
július 9-én Dél-Szudán megalakulásá-
val (valójában Szudánból való kiválá-
sával) új állam jött létre Afrikában, az
1960-as évektől függetlenségüket meg-
szerző volt gyarmati területek új vezetői
által is alkalmazott „amit birtokolok”
(jus possidetis) elv került új(ra) megvi-
lágításba. A volt gyarmatosítóktól meg-
örökölt államhatárok sérthetlensége
persze nem most lett először kikezdve
a saját (nemzet)állami identitásaikat,
fejlődési lehetőségeiket kereső, építő
közösségek, politikai entitások éle-
tében – ott volt például Eritrea létrejötte

1993-ban, egy több mint harmincéves
feszültséget és fegyveres viszályt bere-
kesztő, a háborút népszavazással lezáró
folyamat. Vagy említhetjük az egymás-
sal szemben álló klánok által feldara-
bolt Szomáliát is, melynek közvetlen
szomszédságában minden állami hata-
lomnak kivétel nélkül kihívást jelent a
hivatalosan meghúzott határok „tiszte-
letben tartása”, de ugyanígy a Kongói
Demokratikus Köztársaság észak-keleti
részében, továbbá az ugandai-ruandai
határvidékeken önkényesen tevékeny-
kedő hadurak által „birtokolt” terüle-
tek kérdését is. Mindezekkel kapcsolat-
ban egyáltalán nem mindegy, mit gondol
a kontinens integratív (egység)szer-
vezete, az Afrikai Unió, és végképp
nem mellékes, miként foglal állást a
nemzetközi közösség számos meghatá-

rozó tagja, jelesül az Amerikai Egyesült Államok, az Európai Unió, és maguk a nemzetközi szervezetek. A sérülékeny posztkoloniális államfejlődés új szakaszát élik meg az afrikai államok, melyek közül egyre többen mutatnak rendkívüli gazdasági növekedést – már ami a makroadatokat illeti, a kérdés végül is mindig ugyanúgy a legérdekesebb a mikro szinteken, azaz, hogyan változtatja meg bármilyen fejlődés a mindennapok emberének sanyarú sorsát Afrika-szerte. Nemrég ünnepelte tehát egyéves születésnapját nemcsak Afrika, de a világ legfiatalabb állama, Dél-Szudán.

A karizmatikus Kwame Nkrumah vezetésével a szubszaharai térségben 1957-ben elsőként függetlenséget elnyerő Ghána viszont gyászol: meghalt John Atta Mills elnök, aki 2009-ben került a legmagasabb állami székbe, és 2012 év végén második négyéves elnöki mandátumáért szállhatott volna ringbe. Az egyetemen is tanító, ügyvédi praxisal rendelkező elnökkel azonban – aki sokak szerint a politika emberi arcát és

tisztességét fémjelezte – hosszú ideig tartó küzdelem után 68 éves korában végzett a torokrák. Ghána nem egyszerűen Afrika egyik mintaállama, hanem valóban példaértékű utat mutat a többpárti afrikai demokráciák számára, s e példának az elhunyt elnök egyik megismerője volt. A kialakult helyzetben John Dramani Mahama alelnök látja el az elnöki teendőket, aki a 18 afrikai és számos Afrikán kívüli ország vezetőjének, valamint sok ezer ghánai gyászoló állampolgárnak a részvételével lebonyolított temetésén azt mondta, hogy az a fekete felhő, ami most Ghána felett látható, valójában egész Afrikát, sőt, az egész világot beborítja – ezzel is utalva John Atta Mills széles körű nemzetközi elismertségére, államfői nagyságára.

A fekete kontinens – politikai súlyát tekintve minden bizonnyal – egyre jelentősebb Etiópiája szintén súlyos veszteséget könyvelhetett el Meles Zenawi miniszterelnök hirtelen halálával. Az országot 1991 óta vezető Zenawi egy vírusfertőzés miatt hunyt el egy brüsszeli kórházban. Személyiségét töb-

A true definition of Peace.

Nyugodj békében, John Atta Mills! Forrás: informafrica.com

 Meles Zenawi. Forrás: hu.edu.et

ben többféleképpen ítélik meg: vannak, akik kiemelik Etiópia gazdasági fellendülése, fejlődése érdekében kifejtett következetesen építkező tevékenységét, mások kormányzásának diktatorikus jegyeit húzzák alá. Bármelyik oldalt nézzük is, Etiópia az elmúlt húsz évben egyértelműen Afrika egyik legbefolyásosabb államává vált, az Afrika Unió központja a fővárosban, Addisz Abebában található, az ország fontos közvetítő szerepet játszott a Szudán és Dél-Szudán közötti szétválás folyamatában, jelentős hadseregével pedig Kenya oldalán a Szomáliában tevékenykedő iszlamista al-Shabaab terrorista csoportok visszaszorítása, és a térség biztonságának visszaállítása érdekében háborús konfliktust is magára vállalt. Etiópia az USA egyik legmegbízhatóbb partnerévé vált Zenawi időszaka alatt, és ezt mi sem mutatja jobban, mint az összesen nagyjából 6 milliárd dollárnyi támogatás, fejlesztési forrás, melyet az amerikai kormány biztosított az elmúlt években. Sokan éppen attól tartanak, hogy az etióp pozíciók gyengül-

hetnek Zenawi halálát követően – e kritikus hangok nem tartják eléggé rátermettnek utódját, egykori helyettesét, Hailemariam Desalegn-t. Mások épp az ellenkezőjét valószínűsítik azáltal, hogy az új miniszterelnököt egy megfelelően pragmatikusan gondolkodó, dinamikus fiatal politikusnak vélik.

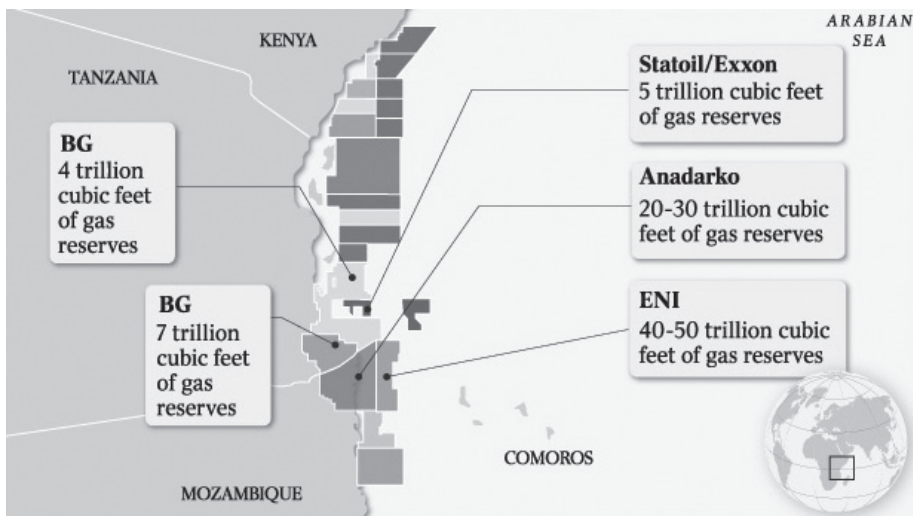
Etiópia egy másik vonatkozásban is a nemzetközi sajtó figyelmébe került, szeptember 12-én köszöntötte az ország az újévet, ami az általunk használt Gergely-naptártól 8 évvel tér el. Mivel az idei év szökőév, ezért a szokásosnál egy nappal később került sor az ünnepre, amely az etióp és eritreai diaszpóra növekedésével egyenes arányban globális eseménnyé vált, az Egyesült Államoktól Ausztráliáig sokan vettek részt a színes, hangulatos megemlékezéseken. Etiópiában ilyenkor, szeptember közepén ér véget a legfontosabb esős évszak, a földből élők ekkor vetik el a magot a földbe, s az eső mennyisége már előre meghatározza az elkövetkező aratás milyenségét. Idén az ünneplés jóval fel szabadultabb, örömtelibb volt, s nem

csak Etiópia-szerte. A múlt évi katasztrofálisan aszályos év után Afrika szarván ebben az évben jóval több csapadék hullott, különösen áprilistól. Érkeztek is a hírek nyáron emberéleteket követelő árvizekről Kenyából, Ugandából, Ruandából és Etiópia egyes régióiból, Dél-Szomáliából, az esőnek mégis sokkal több áldása, mint átka volt. Az etióp felföldön lehullott csapadék ráadásul meghatározza a Kék-Nílus vízhozamát is, Szudán és Egyiptom felszíni vízkészlete és a mezőgazdaságot évezredek óta eltető termékeny folyami hordalékdöntő hányada innen származik. A Kék-Níluson tervezett vízlépcsők ügye ezen a nyáron is borzolta a kedélyeket, azonban előrelépésre, az angol gyarmati korszakból megörökölt vízmegosztás újratárgyalására nem került sor.

Ha nem is Afrika egésze, de bizonyos területei ismét felértékelődőben vannak Európa számára – bár az EU legmagasabb szintű retorikája az EU–Afrika

dialógus és együttműködés szorgalmazója, és már a 2000-es évek elejétől, de főként a stratégiai jelentőségű 2007-es lisszaboni csúcstalálkozótól számítva Afrika egészét, az Afrikai Unió képében külön entitásként is „képes kezelni”. Valójában azonban továbbra is a kétoldalú kapcsolatok, és a megerősödőben lévő regionális szervezetekkel folytatott partnerségek működnek leginkább. Jól példázza ezt az idén júliusban megtartott Európai Bizottság–Tanzánia (illetve –Mozambik) találkozó, melyen a bizottság elnöke José Manuel Barroso és Andris Piebalgs fejlesztésügyi biztos is részt vettek.

Csak Tanzániára vonatkoztatva a látogatás 126,5 millió eurónyi forrást jelent oly fontos területeken, mint a közúti infrastruktúra fejlesztése, az egészséges ivóvízhez való hozzájutás kiterjesztése további 500 ezer lakos számára, vagy a jó kormányzást támogató programok. Az EU és a Kelet-afrikai Közösség

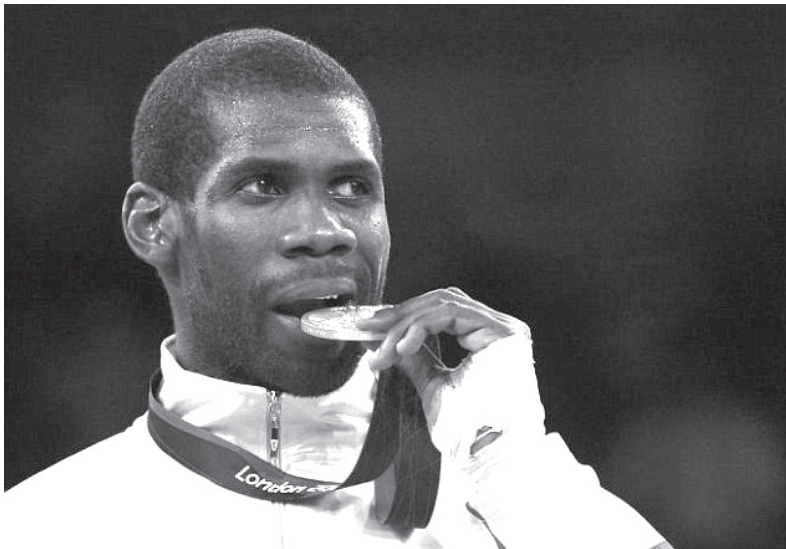
Földgáz-lelőhelyek a kelet-afrikai partok mentén. Forrás: wormius.blogspot.hu

közötti gazdasági partnerségről szóló egyezmény előkészítése szintén napirenden szerepelt. Senki nem kérdőjelezi meg az EU (tagjai között több volt gyarmatosító nagyhatalommal) elkötelezettségét, és főként nem kontinensünk érdekességét Afrika fejlődése tekintetében. Arra azonban kevesebben figyeltek még fel, hogy éppen a közelmúltban Tanzánia és Mozambik partjai mentén hatalmas földgázlelőhelyeket találtak – nem vitás, az EU energiamátrixában jól mutathat a kelet-afrikai földgáz is, elősegítve a közösség egyoldalú energiafüggésének csökkentését.

A kelet-afrikai térség más történések miatt is a figyelem középpontjába került az elmúlt hónapok során. Éppen Tanzánia és dél-nyugati szomszédja, Malawi között újfent fellángolt a Malawi-tó (Nyasza-tó) kapcsán megoldatlan határvita, melynek története a független Malawi 1964 júliusi megala-

kulása óta létező probléma. Malawi szerint az egész tó hozzájuk tartozik, Tanzánia pedig az osztozkodás mellett áll ki az 1960-as évek óta. Az augusztusban pattanásig feszült helyzet oka, hogy Malawi a tó észak-keleti (Tanzánia szerint hozzá tartozó) részén potenciális földgáz- és olajlelőhelyek utáni kutatását nem szüntette be. Annak ellenére, hogy mindenki a diplomáciai megoldásban bízik, Tanzánia kormánya egyértelmű nyilatkozatokkal figyelmeztette Malawit, hogy nem riad vissza fegyveres erejének bevetésétől sem, amennyiben Malawi nem vonul vissza a Tanzánia által „birtokolt” területről.

A nyár természetesen a XXX. Olimpiai Játékokról szólt leginkább. A londoni világversenyen ismét láthattunk remek egyéni afrikai teljesítményeket, de a kontinens sportolói ezúttal sokkal kevesebb érmet szereztek összesítésben, mint a 2008-as pekingi olimpián

Gaboni arany: Anthony Obame gaboni olimpiai bajnok... harapós kedvében volt.
Forrás: metro.co.uk

 Mohammed Mursi egyiptomi elnök. Forrás: addisababaonline.com

(az akkori 40 feletti számhoz képest 2012-ben 32 érem született). A különböző sportágakban versenyző 53 afrikai ország közül a Dél-afrikai Köztársaság 3 arany-, 2 ezüst- és 1 bronzéremmel lett a legeredményesebb (Pekingben Kenya például 16 éremmel büszkélkedhetett!). A világtörténelem nyertesei sorát azonban két olyan afrikai állam is gazdagítja immár, amelyik eddig sohasem nyert érmét: Botswana ezüstöt szerzett a 800 méteres férfi síkfutásban, Gabon szintén ezüstöt a 80 kg feletti Taekwondo küzdelmében. 40 év után ismét született ugandai aranyérem is Steven Kiprotich jóvoltából, aki – ugyan Kenyában edzi magát, mégis kenyai társai előtt – az utolsó 5 kilométeren teljesített szenzációsan és nyerte meg a férfi maratont. A sporteredmények nem önmagukban érdekesek, hanem azokban a társadalmi kontextusokban, amelyekben az arany csillogásán túl mély és szilárd értékeket képviselnek. Afrika-szerte a sztár sportolók példaképek, olyan személyek, akikre országaik milliói néznek fel, akiket a gyerekek követnek, vagy

még inkább követhetnek a jövőben. Az afrikai lehetőségek, a felemelkedés és a saját magukban, az afrikai erőben és kitartásban, továbbá eredményességben való hit megtestesítői egyúttal ezek a sportolók.

Észak-Afrika számos állama, Tunézia, Algéria, Egyiptom és Marokkó is jól teljesített Londonban. Képesek-e azonban az arab tavasz forgatait követően ugyanígy jól „szerepelni” a politikai rendszerek átalakításában? Egyiptom új elnöke, Mohammed Mursi, aki az ország első iszlamista vezetője az Iránban rendezett El Nem Kötelezetek Mozgalma (NAM) soros csúcstekeztetésén kirohant Szíria ellen azt állítva, hogy ami ott történik, az valójában egy „elnyomó rendszer elleni felkelés”. Mursi egyébként az első egyiptomi elnök, aki 1979 óta Iránban hivatalos látogatást tett. Az USA-ban mérnöki diplomát szerzett elnök szintén az első nagyjából harminc éve, aki első Afrikán kívüli külföldi útjai között a mai transznacionális világ egyik vezető feltörekvő gazdaságát, Kínát is meglátogatta, egy-

értelműen deklarálva egy új, pragmatikus, egyben egyensúlyt és mértéket tartó egyiptomi külpolitikát. Belpolitikai lépései közül a leginkább említésre méltó a két legmértvadbóbb katonai vezetőnek, Husszein Tantawinak és Sami Enannak az elmozdítása, és általában a hadsereg állami hatalomgyakorlásban való részvételének megkurtítása, ezzel pedig egy valóban „civil állam” létrehozása.

„Észak-Afrika számos állama, Tunézia, Algéria, Egyiptom és Marokkó is jól teljesített Londonban. Képesek-e azonban az arab tavasz forgatait követően ugyanígy jól „szerepelni” a politikai rendszerek átalakításában?”

Sok szempontból érdekes fejlemény a nők arányának örvendetes növekedése az afrikai politikusok között, míg Afrika évében, 1960-ban az újonnan függetlenségüket elnyerő országok parlamentjeiben egy százalék alatt voltak képviselve, napjainkra már 20 százalék feletti az arányuk (a jelenlegi magyar országgyűlési adat kétszerese!), – Dél-Afrikában pedig 45 százalék. A szubszaharai-Afrika 49 országából 24 rendelkezik női kvótával. Két országnak, Libériának és Malawinak van női elnöke. Ennek fényében értékelendő, hogy július 15-én az Afrikai Unió állam és kormányfőinek 19. csúcstalálkozóján a dél-afrikai Nkosazana Dlamini-Zuma személyében az AU Bizottságának első női elnökét választották meg. A szervezet elődjének, az Afrikai Egységsszerve-

zetnek soha nem volt női vezetője, sőt, a pesti viccet némileg parafrázálva – igény sem nagyon lett volna rá. Most is érkezett a menetrend szerinti fanyalgás, mely szerint csupán a kirakat kedvéért történt a választás, ám Dlamini-Zuma személyét illetően aligha megalapozott az ilyen vélekedés. Az apartheid-ellenes mozgalom illegalitásban működő harcosa orvosi tanulmányokat folytatott hazájában, majd Angliában, diplomáját a Liverpool-i Egyetem Trópusi betegségek karán szerezte meg. Részt vett az apartheid végét hozó kerekasztal-tárgyalásokon. Nelson Mandela elnöksége alatt az új Dél-Afrika egészségügyi minisztere, Thabo Mbeki 10 éves elnöksége alatt külügyminiszter volt, Jacob Zuma (korábbi férje) 2005-ös menesztésekor Mbeki a megüresedett elnökhelyettesi pozíciót kínálta fel a számára, de azt nem fogadta el. Komolyan szóba került neve az ANC elnökjelölő grémiumaiban, de végül nem szállt ringbe. Zuma elnökségével a belügyi tárcát kapta meg, innen került az AU Bizottságának elnöki posztjára. Első nekifutásra, 2012 januárjában nem kapta meg az afrikai kontinensen legmagasabb hivatal betöltéséhez szükséges kétharmadnyi szavazatot, így a régi elnök, a gaboni Jean Ping megbízatása 6 hónapra automatikusan meghosszabbodott. A nyár közepi második nekifutás végül a harmadik körben volt eredményes, az AU tagállamainak 60 százaléka, 37 ország állt ki Dlamini-Zuma mellett, Ping csak a maradékot kapta. A szavazás az anglofon és frankofon Afrika szembenállásaként is értelmezhető, nem véletlen tehát, hogy Dlamini-Zuma már legelső nyilatkoza-

 Tutu kritikusán szólalt meg a bányász-incidens kapcsán. Forrás: blogs.telegraph.co.uk

taiban is az afrikai egység megőrzését, sőt annak továbbfejlesztésének szükségességét hangsúlyozta, kiemelve, hogy az általa irányított 10 fős bizottság minden tagállam érdekében tevékenykedik majd. Az ugandai elnök, Yoweri Museveni az elnökasszony megválasztásakor azt emelte ki, hogy a szabadságért aktívan küzdő személyt sikerült a posztra találni, nem diplomatát, vagy bürokratát. A jövő dönti el, hogy az ellentétes érdekek közötti közvetítésben sikerül-e Dlamini-Zumanak tényleg elődei fölé nőnie.

Visszatért az apartheid Dél-Afrika? – vetették fel sokan igen helytelenül a kérdést, idézve (ráadásul pontatlanul) a „szivárvány nemzet” egyik atyjának, Dél-Afrika „lelkiismeretének” titulált Desmond Tutu nyugalmazott érseket is. Tutu valóban megszólalt a dél-afrikai Rustenburg közelében, a

marikamai platinabányáknál augusztus elején kirobbant bányásztüntetések, az azokat kísérő rendőri fellépés és halálesetek kapcsán, az apartheid szellemére utalt, és valójában a fiatal Dél-Afrika demokratikus szakítópróbájának értékelte az ország történetének 1994 óta legtöbb áldozattal járó incidensét. Maga az apartheid rendszer mint intézmény már közel két évtizede leomlott, amikor Dél-Afrikában szabad választásokat tartottak, melyen a hazájában és az egész világon élő legendává vált Nelson Mandela szerezte meg az elnöki mandátumhoz szükséges támogatottságot. A mostani incidens nem a faji elkülönítés rezsimét „hozza vissza” – még ha utalás történhet az apartheid időszakából a jogi-eljárási rendszerben maradt azon törvényre, amely alapján a bíróság a tüntetőket tartóztatta le azzal az indokkal, hogy előre be nem jelen-

tett módon (kvázi illegálisan) tüntettek és sztrájkoltak. Ez azonban nem bőrszín szerinti ellentétekről szóló történet, hanem a demokratikus gyakorlatot a sajátos dél-afrikai módon tanuló és alkalmazó ország problémája, a szociális feszültségek egyik sajátos lecsapódása. A bányászok annak érdekében szüntették be a munkát, hogy magasabb béreket csikarjanak ki az angol-szász kézben lévő bányák menedzsermentjétől. A dél-afrikai társadalmon belüli életszínvonal-különbségek, megélhetési esélyek óriási feszültséget jelentenek, és azok, akik eddig teljes mellszélességgel támogatták az Afrikai Nemzeti Kongresszust, egyre nagyobb

számban ábrándulnak ki annak hatalomgyakorlásából, „uralom-felfogásából”, mert az nem hozza a szerintük elvárt (és beigért!) társadalmi igazságosságot, vagy még kevésbé az igazságosabb társadalmat. Zuma elnök és az ország vezető körei jól megvannak mindeközben, vallják sokan a tüntetők közül, mások viszont nem úgy kapnak lehetőséget sorsuk jobbra fordítására, ahogyan azt egykoron (az ANC-re történt voksuk leadásakor) remélték. Mindenki, és nem csupán önmagában Dél-Afrika érdeke, hanem a régió, sőt a kontinens egészének érdeke, hogy mielőbb rendeződjenek a viszonyok Afrika e meghatározó országában.

A biztonság ösvényein.

Az új generáció biztosítója.

Vadászati jogvédelem biztosítás*

- Segítünk érvényesíteni jogait és jogos követeléseit
- Kártérítési jogvédelem
- Büntető és szabálysértési jogvédelem
- Közigazgatási jogvédelem
- 24 órás jogi tanácsadás

Az első 1000 szerződő vadász-elsősegély felszerelést kap ajándékba!*

www.uniqa.hu

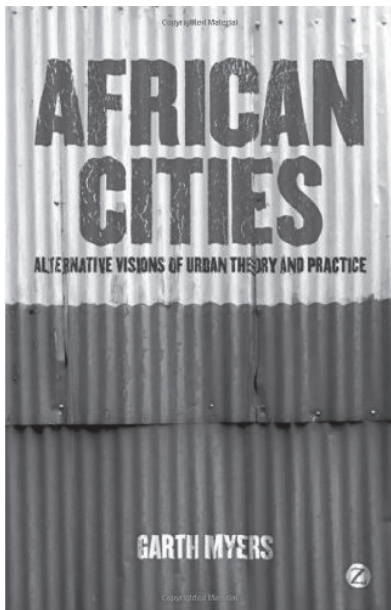
UNIQA

*A teljesítés nem teljes körű. Bővebb információ hivatkozott honlapunkon (www.uniqa.hu) található, vagy érdeklődjön kirendeltségeinken. Az elsősegély felszerelés tartalma: st. gyorsköztűző póló, st. vágott mull lap, vizálló sebtapasz, fertőtlenítő folyadék, kullancsűző csipesz.

Superbrand®

UNIQA

Az UNIQA Biztosító Zrt. a Magyar Olimpiai Csapat Hivatalos Támogatója.

A Publikon Kiadó gondozásában

megjelenik:

2012. decemberében

GARTH MYERS: AFRIKAI VÁROSOK

Az urbanizációs elméletek és gyakorlatok alternatív vízióinak lehetőségéről

Azáltal, hogy az afrikai társadalmak egyre nagyobb része városokban él, újabb és újabb kérdések sokasága feszíti szét a városfejlesztés és -tervezés, a szociológia, az antropológia, vagy akár a földrajz tudományterületein uralkodó elméleteket és modelleket. Garth Myers amellettt érvel könyvében, hogy legelőször is újszerű módon kell az afrikai városokat kezelnünk, akár urbanizációs stúdiókat folytatunk, akár Afrika-tanulmányokban utazunk, vagy ha egyszerűen csupán érdekel a fekete kontinens nagyvárosainak lehetséges fejlődése.

Myers arra buzdítja a különböző tudományos diszciplínák kutatóit, hogy friss (és kritikus) szemmel vegyék górcső alá a vibráló afrikai városok összetettségét, az egymásra rakódó problémák komplexitását. Könyvében saját terepkutatásai mellett Myers feldolgozza más kutatók, írók, művészek munkáit, és többek között Zanzibár, Nairobi, Fokváros, Mogadishu, Kinshasa és Dakar példáin keresztül igyekszik az olvasók elé tárni, mi is zajlik ma valójában az „urbánus Afrikában”.

Garth Myers az amerikai University of Kansas Földrajz Tanszékének professzora, egyben a Kansas Afrika Tanulmányok Központ igazgatója. Kutatási fókuszában főként kelet- és dél-afrikai városok állnak.

A kötet kedvezményesen előrendelhető a kiadónál!

Érdeklődés: bagi@publikon.hu.

Törzsvásárlói kártyával 25%-kal olcsóbban vásárolhat a Publikonnál!

HATALMI JÁTSZMÁK – GEOPOLITIKAI ÁTRENDEZŐDÉS NYUGAT-AFRIKÁBAN

Suha György PhD
főiskolai tanár

Wekerle Sándor Üzleti Főiskola, Budapest
suha@gambia.hu

„Ha valaki kételkedik abban, hogy a demokrácia képes Afrikában felvirágozni – jöjjön Szenegálba” – idézte az AFP Hillary Clinton július végi tizenegy napos afrikai körútjának, dakari állomásán tett kijelentését. Az amerikai külügyminiszter ugyanakkor azonnal hozzáfűzte: „A kontinensen még mindig sok az autokrata vezető, akik többet tesznek saját hatalmuk, mint polgáraik jólétének megőrzése érdekében.” Félig tele van, vagy félig üres-e az afrikai demokrácia képzeletbeli pohara – teszik fel egyre többen a költői kérdést. Nem vitás, erre problémára a nyugat-afrikai geopolitikai térkép nagyszerű példákat mutat.

Kezdjük Szenegállal, ahol Abdoulay Wade elnök tizenkét éves uralmának nála 35 évvel fiatalabb riválisa, Macky Sall vetett véget az idén márciusban tartott választásokon. Az eredeti foglalkozását tekintve mérnök-geológus politi-

kus a választások második fordulójára kiváló taktikai érzékkel tudta összefogni az ellenzéki erők látszólag szétforgácsolt választói bázisát és elérte, hogy Wade – a nyugati demokráciákban szokásos módon – a második forduló estéjén telefonon gratuláljon a győzelemhez. Szenegál negyedik elnöke a beiktatáskor azonnal ígéretet tett, hogy a jövőben senki sem tölthet két ciklusnál többet az elnöki bársonyszékben. Ilyen gesztusokhoz láthatóan nem szokott a fekete kontinens.¹

Déli szomszédként Bissau-Guinea képzeletbeli demokrácia-mutatója már nem mutat ilyen fényes képet. A világ ötödik legszegényebb államának elmúlt évtizedeit a katonai puccsok, fegyveres harcok, merényletek jellemezték. A mélyszegénységben élő lakosság gondjait a kábítószer-kereskedelem mindent átszövő elterjedése, a korrupció általánossága fokozza. Bissau-Guineá-

 Manuel Serifo Nhamadjo. Forrás: gbissau.com

ban gyakorlatilag nem működik a közigazgatás, nincsenek szociális intézmények, nem beszélhetünk közrendről vagy általános közbiztonságról, de még csak hagyományos börtön sincs. Hatvan százalékot meghaladó írástudatlansági arány, évek óta nem fizetett köztisztviselők, kilátástalan, munkanélküli fiatalok jellemzik a guineai viszonyokat. Az ország ma már döntően a kolumbiai, venezuelai drokartellek és az általuk kiépített szállítói-terjesztői hálózat kezében van. A virtuális kormányt a parlament korábbi elnöke, Manuel Serifo Nhamadjo vezeti, aki a szenegáli elnök beiktatását követően néhány nappal, – nem meglepő módon – katonai puccsal vette át a hatalmat. Sajátos indoklásuk szerint a nemzeti hadsereg független irányítása az angolai katonákkal kialakított együttműködési megállapodás miatt veszélybe került

és a beavatkozás elkerülhetlenné vált. A helyzet kezelése érdekében Nhamadjo és hívei kiszorították a korábbi ideiglenes elnököt, Raimundo Pereirát. Az államcsínyt az Európai Unió és az ENSZ Biztonsági Tanácsa elítélte és szankciókat vezetett be a puccs irányítóival és kulcsfontosságú támogatóikkal szemben. Az ideigle-

nes elnök Rui Duarte Barros egykori pénzügyminisztert nevezte ki miniszterelnöknek, majd a politikai erők megállapodtak abban, hogy egy éven belül választásokra kerül sor a sokat szenvedett országban. Ez az ígéret kétséges eredményekkel kecsegtet, hiszen az ország függetlenségének elnyerése óta még egyetlen választott vezető sem szolgálta végig teljes hivatali idejét...

„Bissau-Guineá-ban gyakorlatilag nem működik a közigazgatás, nincsenek szociális intézmények, nem beszélhetünk közrendről vagy általános közbiztonságról, de még csak hagyományos börtön sincs.”

Valószínűleg túlzás lenne azt állítani, hogy a régióban zajló folyamatok előzmény nélküliek. Jó egy évvel korábban, kissé délebbre, az egykor jóléti államként aposztrofált Elefántcsontparton tapasztalt történések előrevetíthették a krízist. Az ottani állapotokat jellemzi, hogy az EU elefántcsontparti választási megfigyelő küldöttségének jelentését 2011 januárjában biztonszelben tették közzé. Eszerint a választások ugyan tisztességes módon zajlottak, az EU megfigyelők ezt igazoló véleménye mégis megakadályozhatta volna, hogy a megválasztott elnök, Alassane Ouattara hatalmon maradjon. Az EU gyakorlatában a választási megfigyelő küldöttségek zárójelentését általában abban az országban teszik közzé, ahol a választások lezajlottak. Elefántcsontparton nem így történt, hiszen a választások csak elmélyítették a már meglévő politikai válságot. Ráadásul a nemzetközi közösség azt a személyt ismerte el elnökként, aki a választásokat megnyerte, de sajátos módon az országban uralkodó helyzetet továbbra is a korábbi elnök, Laurent Gbagbo tartotta ellenőrzése alatt.² Az öt éven át halogatott választásokon 85%-os lett a részvétel, azonban az emberek azonban még jobban csalódtak, mivel a választás ahelyett, hogy véget vetett volna a válságnak, csak rontott a helyzeten. A politikai válság alkotmányos válsággá nőtte ki magát. Közel száz nappal később végjátékba fordult át, Abidjan több mint egy hétig tartó ostroma után Ouattara csapatai az ENSZ helyi missziója és a francia hadsereg támogatásával letartóztatták Gbagbo elnököt. Az erőszakhullám több

ezer áldozata és a milliós menekültáradat bizonyította, hogy a hatalomátadás demokratikus módszerei helyett még mindig a fegyverek számítanak.

Napjainkban komoly visszalépésről, a demokrácia fejlődésének megtorpanásáról, a nyugat-afrikai társadalmi folyamatok kudarcáról cikkezik a szaksajtó, és erről nyilatkoznak afrikai és nyugati diplomaták egyaránt. A tendencia azért is riasztó, hiszen a térségben évtizedeken át zajló, véres polgárháborús helyszíneken, Sierra Leonében vagy Libériában biztató folyamatok indultak el. Mindkét országban átlátható választásokon, nemzetközi figyelem által övezett módon, többé-kevésbé demokratikus keretek között került sor a hatalom megszerzésére és átadására. Az afropesszimista – döntően nyugat-európai – elemzőket, think-tank-okat is meglepte, hogy az anarchiából éppen csak kilábalt, évtizedeken át krízisállamnak tartott országok polgárai milyen hatalmas lelkesedéssel, őszinte ambíciókkal formálják saját jövőjüket.

Az eufória sajnos nem tartott sokáig, 2009 elején a mauritániai, guineai és a már szinte rendszeressé vált, bissau-guineai államcsínyek hatására az Afrikai Unió korábban nem alkalmazott eszközökhöz folyamodott, zéró toleranciát vezetett be a puccsokkal uralomra került, 'új' kormányok elismerésében. Politikai nyilatkozatban fogadták el, hogy ezek az alkotmányellenes hatalomtechnikai eszközök soha nem eredményezhetnek legitimitációt. Ezt az álláspontot későbbiekben az ENSZ Biztonsági Tanácsa is megerősítette.

A kilátásba helyezett szankciók, a fokozott politikai figyelem, a diplomá-

ciai erőfeszítések ellenére nyugat-Afrika eddig relatív stabilitást mutató államalakulatai sorra szembesültek az erőszakos hatalomátvétel módszereivel.

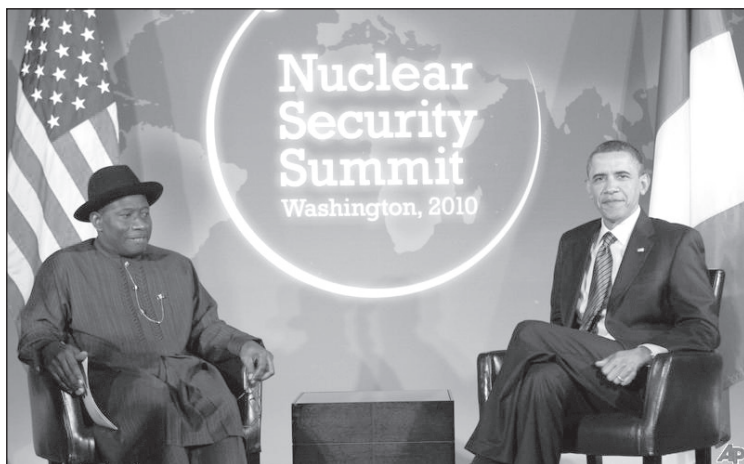
Nigériában bombamerényletek és más támadások következtében százak vesztették életüket a 2011 áprilisi parlamenti választások idején, bár sokak szerint a voksolás összességében békésebben zajlott, mint a korábbi évek szavazásai. Árnyalta a képet a Boko Haram iszlamista szervezet aktivizálódása, amelynek fő ideológiája a nyugati kultúrával való elvi szembenálláson alapul, kétes ismertségét mégis az abujai ENSZ Központ robbantásával vívta ki.³ A mozgalom politikai fejlődése, társadalmi beágyazottságának növekedése egybeesett a választási időszakkal, így az egyébként is sérülékeny nigériai demokrácia hosszú időn át lassan gyógyuló sebet kapott. Bombatámadások, politikusok és civilek elleni merényletek kísérték az eseményeket, amelynek tétje az ország stabilitása

mellett a külföldi befektetők bizalmának visszaszerzése volt. Afrika legnépesebb államában, több mint egy évtizeddel a katonai kormányzat megszűnése után a választásokat Goodluck Jonathan nyerte, akinek győzelmét az Afrikai Unió megfigyelői „évtizedek óta a legbiztosabb eredménynek” ítélték.

A nemzetközi közösség számára az első meglepetést, szinte sokkot, a fél évszázados függetlenséget magáénak tudható, megbízható partnerként ismert nyugati szövetséges, Mali jelentette.

Az afrikai szocializmust, diktatúrát és demokráciát egyaránt megélt hatalmas területű, elmaradott ország pozitív megítélését elsősorban multilaterális, döntően az Afrikai Unió keretei között folytatott aktív külpolitikájának köszönhette.

1992-től Oumar Konaré elnök által megkezdett reformokat tíz évvel később utódja, a példászerűen demokratikus választásokon győzedelmeskedő politikus, Amadou Toumani Touré folytatta.

Goodluck Jonathan Barack Obamával a 2010-es washingtoni nukleáris biztonságtól szóló csúcstalálkozón. Forrás: Sulekha.com

A demokratikus folyamatok társadalmi integrációját markánsan jelzi, hogy a kormányváltást követően Konaré-t jelölték az Afrikai Unió elnöki tisztségére. Ez a mintaértékű kontinuitás egy csapásra megtört, hiszen ebben az évben Mali kikerült a demokratikus afrikai államok sorából. A tények utólag pontosan rekonstruálhatók: Amadou Sanogo százados vezetésével márciusban államcsínyre került sor és a „Bolly” becenevet viselő, ismeretlenségéből érkező, korai negyvenes éveiben járó katona megdöntötte Touré elnök évtizedes, szinte ikonikus elnöki uralmát. Külön érdekesség, hogy bár Sanogo több alkalommal is részt vett amerikai kiképzésben, – többek között katonai információk értékelését-elemzését tanulta a tengerészgyalogosok híres-hírhedt Quantico-i bázisán, majd angol nyelvi kurzuson vett részt Texasban – oktatói és elöljárói nem fedeztek fel benne különösebb vezetői képességeket. Az amerikai kiképzés ténye ugyanakkor táptalajt adott számos, meg nem erősített feltételezésekhez, és sokan voltak párhuzamokat Oszama Bin Laden előléte és a washingtoni külpolitika taktikai lépései között. A spekulációk azonban nehezen indokolhatók, hiszen a térség instabilitása kifejezetten ellentétes az amerikai geopolitikai érdekekkel. Az államcsíny közvetlen kiváltó okait kutatva, a lehetséges magyarázat túlmutat Mali határain. Már-már közhelyszerű az érvelés, miszerint a bamakói kormányzat politikai, közhatalmi súlyát az északi térségben élő tuareg népcsoport szándékai határozzák meg. Ez a 'tuareg-faktor' az elmúlt évtizedekben a líbiai vezető, Kadhafí erőskezü

 Amadou Sanogo. Forrás: trust.org

befolyása és irányítása alatt nem jelentett közvetlen fenyegetést a mali belpolitikára, ráadásul a virtuális szaharai határok miatt Mali és Líbia közvetlenül nem is szomszédai egymásnak... A tripoli események következményeként az ENSZ jelentése szerint hozzávetőlegesen 420 ezer, döntően korábban életvitelszerűen Líbiában vendégmunkásként dolgozó, a polgárháború miatt hetek alatt menekültté váló ember hagyta el a Jamahiryát és tért vissza eredeti hazájába, Nigerbe, Mauri-

tániába és Maliba. Nincs hiteles statisztika arról, hogy kizárólag Mali esetében a líbiai káosz miatt hányan választották a kockázatos hazautat. Mértékadó becslések szerint akár százezret is elérheti azok száma, akik a visszatérés mellett döntöttek, szinte mindnyájan 20 és 40 év közötti aktív férfiak, akik különösebb képzettség nélkül, lenézett és megvetett segédmunkásként, házi-szolgaként dolgoztak Kadhafi országában. A rendszer felbomlása következtében nemcsak egzisztenciájuk szűnt meg, de a líbiai forradalmárok minden fekete-afrikaiban a gyűlölt elnök fizetett zsoldosát vélték felfedezni. A menekülés mellett nem volt tehát alternatíva azoknak, akik túléltek a véres heteket. Biztonságpolitikai elemzők felhívják a figyelmet, hogy a mali válságban a fegyvertelen, reményvesztett és megkeseredett migránsok részben a jól felfegyverzett, agresszivitásukról ismert és kiváló helyismerettel bíró tuareg csoportok befolyása alá kerültek. Ezek a helyüket gyakran változtató, gyors reagálású katonai potenciált jelentő egységek a líbiai válság haszonélvezői lettek, hiszen gyorsan és rendkívül egyszerűen jutottak fegyver- és lőszerutánpótláshoz, ide értve a legmodernebb légvédelmi rakétarendszereket, radarelhárító-berendezéseket és a korszerű kézi-fegyvereket is. Nem volt tehát meglepetés, hogy az al-Kaida észak-afrikai szárnyaként ismert terrorszervezet (Al Qaida in the Islamic Maghreb, AQIM) bővült, szimpatizánsainak száma határozottan emelkedett.

A Nyugati-Száhel övezet és a Maghreb déli térsége tehát továbbra is a nemzetközi terrorizmus által leginkább

sújtott régiója maradt, ahol a fenyegettség a regionális helyzetnek köszönhetően napjainkra állandósult. A régió legfőbb kockázatát továbbra is az AQIM rendkívül kiterjedt és szofisztikált tevékenysége jelenti.

„Biztonságpolitikai elemzők felhívják a figyelmet, hogy a mali válságban a fegyvertelen, reményvesztett és megkeseredett migránsok részben a jól felfegyverzett, agresszivitásukról ismert és kiváló helyismerettel bíró tuareg csoportok befolyása alá kerültek.”

E cikk kéziratának nyomdába adásakor érkezett a hír, hogy a szervezet egyik fontos vezetőjét őrizetbe vették az algériai különleges erők. Az ország déli részén, a fővárostól 600 kilométerre, Ghardaia megyében végrehajtott akcióban három terroristát fogtak el, köztük Abderrahmane Abdou Ishak Essoufi-t, aki 1995 óta szerepelt a körözött terroristák toplistáján. Ő az AQIM jogi bizottságának a vezetője, a bölcsek nemzeti tanácsának a tagja és a szervezet első számú bírása is. Úgy tudni, hogy Essoufi rendkívül közeli munkatársa, bizalmasa Abdelmalek Droukdalnak, aki az AQIM első számú vezetőjének számít. Az akciót irányító algériai kormányzati forrás szerint az elfogással végzetes csapást mértek a terrorszervezetre. Az optimizmusra okot adó, fel-fellángoló sikerek ellenére a Száhel-zóna politikai-társadalmi realitásai – a szegénység, a gyenge központi

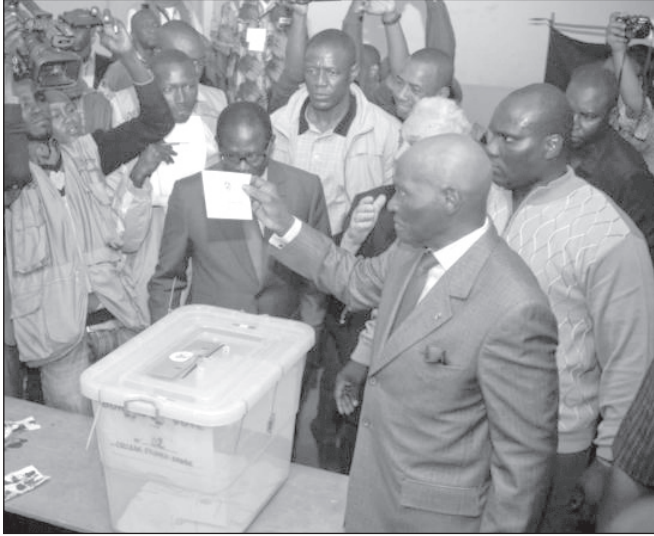
kormányzás, a korszerűtlen fegyveres erők – kedvező háttérrel teremtnek a terrorista szervezeteknek, és ezt még súlyosítja a regionális szintű együttműködés hiánya. A terrorizmus támogatásának kedvez a történelmi gyökerű marokkói-algériai szembenállás és a nyugat-szaharai konfliktus tartós rendezetlensége is.⁴

A líbiai polgárháború, az észak-afrikai arab tavasz turbulenciája kedvezőtlenül befolyásolta a kétoldalú kapcsolatokat Algéria és Líbia között, gyengítette az Afrikai Unió kiegyensúlyozó szerepét és mindez szükségszerűen növelte az AQIM mozgásterét.

Mali esetében a puccsal eltávolított elnök nem vádolható szűklátókörűséggel vagy a stratégia tervezés hiányával, hiszen Touré időben felmérte az északról jövő fenyegetettség jelentőségét és egy, a térségi béke, biztonság és fejlődés megteremtését célzó, átfogó politikai-gazdasági programot kezdeményezett. Befejezni azonban nem volt ideje, Touré két hónappal ígéretes bejelentése után, – immáron politikai menekültként – érkezett Szenegál fővárosába...

Milyen magyarázat létezhet a két szomszédos, frankofón, gazdasági potenciálját, politikai jellemzőit tekintve közel azonos ország esetében erre a hatalmas különbségre? Miért győzedelmeskedett a demokratikus gondolkodás Dakarban és mi vezethetett a fegyveres átokfutáshoz ezer kilométerrel távolabb, Bamakóban? A kérdés összetettségét mi sem jellemzi jobban, mint az a tény, hogy Wade legitimációjának központi problémájára, miszerint lehet-e, szabad-e a szenegáli alkotmány szerint másodszor, illetve harmad-

szor indulni az elnöki bársonyszékért, nagyon komoly és regionális értelemben is biztonsági kockázatot hordozó demonstrációkon, tömegtüntetéseken keresték a válaszokat. Az utcai zavargások, az ország egész területére kiterjedő feszültségek pattanásig feszítették a belpolitikai hangulatot. 2011 végén már világszerte komoly aggodalom kísérte a szenegáli történeket és még a mindig jól értesült párizsi diplomácia sem zárta ki teljesen a polgárháború lehetőségét. Az elefántcsontparti krízis szomorú tapasztalatainak ismeretében mindenki a legrosszabb forgatókönyvre számított. Higgadt elemzők hivatkoztak ugyan a szenegáli és elefántcsontparti politikai status quo közötti markáns különbségre (Abidjanban a választások folyamatos halogatása már önmagában feszültséget okozott), valamint Párizs és Dakar viszonylagos közelségére, de ennek ellenére a Quai d’Orsay illetékesei komolyan fontolóra vették az országban élő, közel húszezres francia közösség evakuálását. Az EU Szenegálba küldött választási megfigyelői – a diplomáciai gyakorlattal alig-alig összeegyeztethető módon – kifejezett nyomást gyakoroltak a választások lebonyolításáért felelős alkotmányos tanácsra, azzal a kéréssel, hogy nyilvánosan adjon magyarázatot arra, mi alapján döntött úgy, hogy egyesek indulhatnak a februári elnökválasztáson, mások viszont nem. Az utcai demonstrációk egyik oka ugyanis az volt, hogy a testület nem regisztrálta az elnökjelöltek között Youssou N’Dourt, a legnépszerűbb afrikai énekest, ugyanakkor a 85 éves Wade ismételt megmérettetése ellen nem gördített akadályt.

 Wade harmadszor is nekifutott. Forrás Al Jazeera

A zavargások ellenére a választások lezajlottak, a hatalom átadását már nem kísérték komolyabb tüntetések. Megállapítható tehát, hogy a kétségtelenül fejlettebb demokratikus hagyományok önmagukban nem akadályozták meg a szenegáli választópolgárok harcos, agresszív és a folyamatokra valódi befolyást gyakorló hozzáállását. A kampány karakterisztikája finoman szólva is talán 'dinamikusabb' volt a világ más részein megszokottnál, de a történelmi hagyományok és a viszonylag erős választási intézményrendszer ésszerű keretek között tartotta a demonstrálókat és a politikusokat egyaránt. Számít tehát a történelem, számított az a társadalmi attitűd, amit közkeletűen 'demokrácia-franchise'-nak nevezhetünk. A hiteles elemzéshez hozzátartozik, hogy míg Mali esetében a tuareg-kártyát kijátszották a térségi politikusok, addig ez a probléma, a líbiai események negatív hatásainak elmaradásával együtt, talán kevésbé

érintette a szenegáli közállapotokat. A térség biztonsági helyzetét várhatóan hosszú távon meghatározza majd a választások tisztaságának, átláthatóságának biztosítása, a nemzeti közösség számára azonban szélesebb összefogás, a politikai konfliktusok megelőzésére vonatkozó stratégia kimunkálása mellett a választások technikai támogatása, felügyelete is elodázhatatlan feladat.

Jegyzetek

- 1 A kelet-afrikai térségben Tanzánia üdítő kivételnek tűnhet ezáltal. Az államalapító Julius Nyerere elnök regnálásának utolsó éveitől az eddig hatalomra jutott államfők minden alkalommal második ciklusuk végén leköszönnek, és átadják a stafétabotot a megválasztott új elnöknek. Erről is ld. részletesebben: Tarrósy István (2011): Kelet-Afrika a fejlődés útján. A Kelet-afrikai Közösség és tagállamai közelebről. Pécs: Publikon Kiadó. 139. o.
- 2 Ld. A hatalmi válság részletes történetét és elemzését: Csizmadia Sándor (2011): Hatalmi válság Elefántcsontparton – Nemzeti és nemzetközi narratívák ütközése. Afrika Tanulmányok. V. évf. 1. sz. 74–84. o.
- 3 Kapcsolódóan más önszerveződő ellenállási tevékenységekről ld.: Targuba Tamás (Gacetillero): Helyi közösségek ellenállási tevékenysége Afrikában. Afrika Tanulmányok. V. évf. 4. sz. 83–97. o.
- 4 A nyugat-szaharai történelekről ld. Besenyő János (2012): A nyugat-szaharai válság. Pécs: Publikon Kiadó.

SANTÉ = CONSERVATION

Csatádi Katalin PhD
Alelnök
Jane Goodall Intézet
kcsatadi@janegoodall.hu

Mészáros Enikő
Társadalmi Kapcsolatok
Jane Goodall Intézet
emeszaros@janegoodall.hu

A természetvédő szervezetek alapvető sajátossága, hogy természetet védenek, a Jane Goodall Intézet Kongói Demokratikus Köztársaságban működő szervezetének egyik jelmondata mégis a címbeli *Egészség = Természetvédelem!* Pedig csakúgy, mint a világszervezet 26 másik tagjának, ennek az intézetnek is egyik fő célja, hogy a világ csimpánzpopulációit és azok élőhelyét megőrizze. Amíg azonban az Afrikában működő szervezetek nagy része ezt oktatással éri el, Kongóban más a helyzet. A lakosság nélkülözése, a szegénység, a betegségek és az állandó félelemben élés szükségessé tették, hogy más eszközök-höz is nyúljanak. Az alábbi írás azt mutatja be, hogyan működik a Jane Goodall Intézet közösségeken alapuló természetvédelmi programja a Kongói Demokratikus Köztársaságban, egyúttal azt is, hogy a nehézségek

ellenére milyen elszántak a helyiek arra, hogy az őket körülvevő erdőt és a benne élő állatokat megvédjék és a jövő generációnak megőrizték.

2011 májusában Mészáros Enikő kolleganómmal a magyarországi Jane Goodall Intézet képviseletében három hetet töltöttünk a Kongói Demokratikus Köztársaság keleti részén, hogy megismerjük, és lehetőségeinkhez mérten bekapcsolódjunk a Jane Goodall Intézet Kongói Demokratikus Köztársaságban működő szervezetének (JGI DRK) természetvédelmi munkájába. A terepi munka legnagyobb része az ország keleti határán, a Maiko és Kahuzi-Biega Nemzeti Parkok között húzódó területen folyik. A tanulmányutat a Nemzeti Civil Alap finanszírozta. Azzal együtt, hogy 2008-ban én fél évet töltöttem Kongó szívében a Salonga Nemzeti Parkban bonobók tanulmányozásá-

val (ld. AT III. évfolyam 2. szám - Megsütötte a Nap az agyacsokját), nagyon hamar rá kellett jönnöm, hogy bár azonos országban járunk, egészen más világba csöppentem.

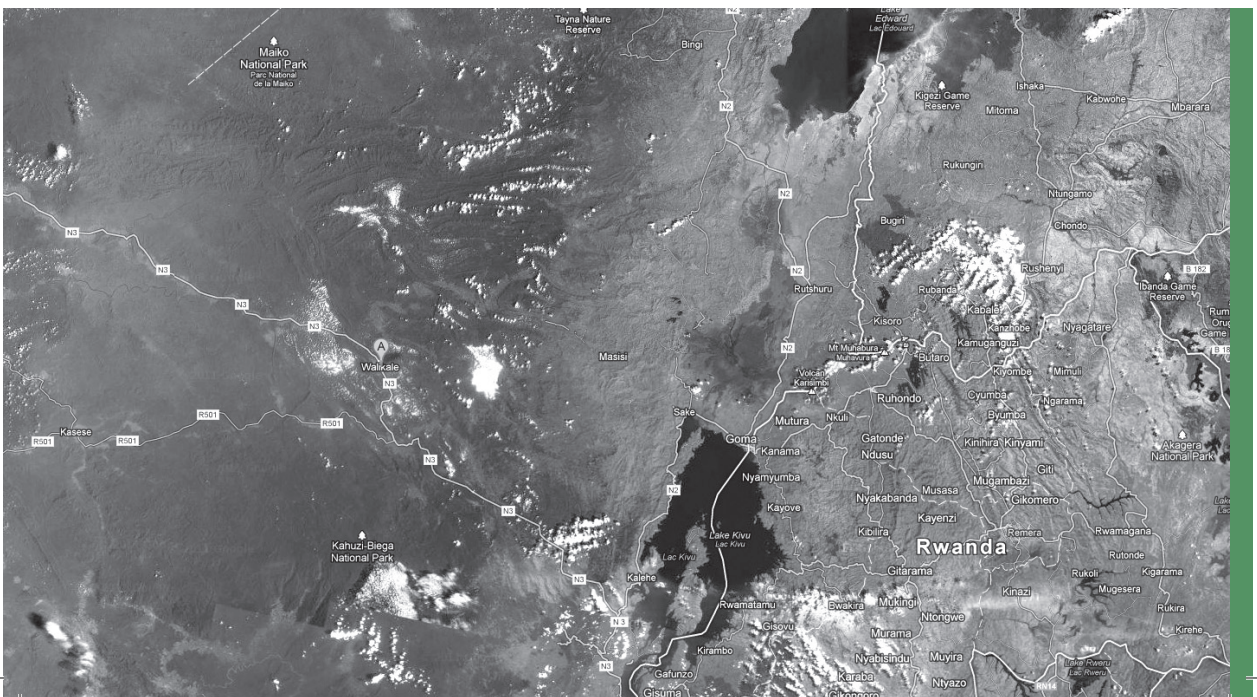
A JGI DRC központja Gomában található, innen utaztunk ENSZ helikopterrel a terepi főhadiszállásunkra, Walikalébe (1. kép). Izgatottan vártam az élményt, ahogyan a magasból a csodálatos, egybefüggő esőerdőt megpillanthatom, ahogyan azt korábban is tapasztaltam. Erre azonban az út feléig (kb. 80 km) várnom kellett: a tájat a kopár, letarolt dombok és hegyek jellemezték. A lecsupaszított esőerdő látványa szívfacsaró volt, kilométert kilométer követtet, de fát csak elvétve láttunk. Aztán egy rövid időre visszatért az idill, a magasból láthattuk végre a csodálatos esőerdőt. Ez az idill azonban csak látványos, a fák koronája alatti erdő nap, mint nap véres harcok színtere. Nem véletlen, hogy a mindössze 150-200

km-es távot biztonsági okokból helikopterrel tettük meg – de erről majd később.

Walikaléhoz közeledve aztán megint ritkulni kezdett az erdő és egyre több irtást, kisebb olajpálma ültetvényt láttunk és hamarosan meg is érkeztünk a leszállópályához, amit tucatnyi felfegyverzett ENSZ katona őrzött. A mezőn már várt ránk a JGI DRC terepi munkájának két meghatározó személyisége, Desiré Safari és John Shabani Mukenzi, az egészségügyi és környezeti nevelési programok vezetői. A különböző katonai vezetőkhöz való kötelező bejelentkezés után értünk a szállásunkra, a helyi katolikus pap, Padre Pascal fogadójába, ami minden, a környéken dolgozó helyi vagy nemzetközi NGO (non-governmental organization, vagyis civil szervezet) képviselő állandó menedékhelye. Innen indultunk minden reggel a különböző falvakba, hogy az egészségügyi, családtervezési és környezeti nevelési programokkal megismerkedjünk.

1. kép. A JGI DRC munkáját a Maiko és a Kahuzi-Biega Nemzeti Parkok között húzódó sávon végzi.

Egészségügy

Ottlétünk során számos faluba ellátogattunk, egészen a 200 kilométernyire levő Lubutuig, ami már nem Észak-Kivu, hanem Maniema tartomány részét képezi. Betekintést nyertünk a kórházi állapotokba, megismerkedtünk orvosokkal és lehetőségünk volt részt venni a JGI által felújított biruwei kórház megnyitóján. A Kongói Demokratikus Köztársaságban az alapvető egészségügyi és szociális ellátás is hiányzik, vagy akadozik, és egy betegségekkel, éhínséggel és polgárháborúkkal sújtott nemzettől aligha várható el, hogy a mindennapi túlélésen kívül a környezeti pusztítások miatt is aggódjon. A JGI DRC 2006-os megalakulása óta ezért elsődlegesnek tartja a helyi lakosok egészségügyi ellátásának javítását, mert természetvédelmi programjainak megvalósulását csak így látja biztosítottnak.

Forrásvédelem

A szakzsargonban WatSan-nak vagy WASH-nak nevezett Water and Sanitation (Víz és Higiénia) program keretében, Desiré vezetésével a JGI DRC több tízezer ember számára tette lehetővé minden nap a tiszta, fertőzésmentes vízhez való hozzájutást. A program során a lakosok által nap, mint nap használt forrásokat térképeznek fel és alapos vizsgálat után döntenek arról, hogy azok alkalmasak-e a kút kiépítésére.

Az Egészségügyi Világszervezet, a WHO 2010-es jelentése alapján Kongóban a csecsemők (0-1 éves) több, mint 10%-a hal meg, míg az öt éves kort a gyerekek közel 20%-a nem éri meg. E gyerekek nagy része malária (20%) vagy hasmenéses betegségek (20%, ami leggyakrabban szennyezett víz ivásából származik) következtében hal meg.

Két és félmillió regisztrált esete volt a maláriának 2010-ben, és további ismeretlen számú ember halálozott el ebben a betegségben. Ugyanez igaz a többi, felnőtt lakosságra veszélyes fertőzésre, különösen a szennyezett vízzel terjedő betegségekre. Az állam évente fejenként 7 dollárt költ a lakosok egészségére, míg az erre költött teljes összeg fejenként 27 dollárra rúg: a két összeg közötti különbséget az NGO-k és az ellátásra szorulóknak fedezik.

Forrás: Egészségügyi Világszervezet (www.who.int)

2. kép. Kristálytisza vizet nyújtó felújított forrás (mi is ittunk belőle).

Fotó: Mészáros Enikő

3. kép. A Tiszta Víz Bizottság elnökével. A szennyezett víz által terjesztett betegségek erősen visszaszorultak a régióban a forrás felújításával.

Fotó: Desiré Safari

Ilyen vizsgálati paraméter például a víz kémiai összetétele vagy a forrás faluhoz viszonyított elhelyezkedése. Alapvető feltétel ugyanis, hogy a forrásnak a falu fölött kell elhelyezkednie, hogy a latrinákból szivárgó szennyeződés a faluból ne kerülhessen bele a vízbe. Amennyiben a forrás a kitételeknek megfelelően, megkezdődhetnek a munkálatok, mely során számos szűrőréteget helyeznek a víz útjába, majd ezt egy betonkoszorúval védik, melybe kifolyókat építenek (2. kép). A munkát helyi mérnökök irányítják, és helyi munkaerő dolgozik rajta. Mindeközben egy, a falu által megválasztott képviselő vállalja, hogy a „Tiszta Víz Bizottság” elnökeként biztosítja, hogy a falu minden lakója csak innen merít vizet és mindenki megfelelően használja a forrást. Az egyik ilyen forrásnál (Kakuku) volt szerencsénk találkozni a Tiszta Víz Bizottság elnökével, aki elmondta, hogy a víz által okozott betegségek előfordulása, különös tekintettel a hasmenéses betegségekre, jelentősen lecsökkentek a kiépített forráshasználata óta, ami kiváló visszajelzés a JGI számára (3. kép).

Kórházfelújítás

Különösen nagy beruházást jelentenek a kórházfelújítások, hiszen a jellemzően afrikai (de legalábbis kongói) képet mutató vidéki kórházak tulajdonképpen csak az orvos és a nővérek jelenléte miatt nevezhetők kórháznak, az épületek állapota és felszereltsége, valamint a higiéniai körülmények kétségbeejtőek. A biruwei kórház, aminek az avatóján jelen voltunk, hasonló képet mutatott néhány hónappal ottjártunk előtt. A JGI DRC kívülről és belülről is felújította a kórházat, ami teljes tatarozást jelentett, ablakokat vásároltak és helyeztek be az épületbe, veszélyes hulladék égetőt és vízgyűjtőt adományoztak. A kórházat ágyakkal, matracokkal, szűnyoghálókkal és számtalan különböző orvosi felszereléssel látták el (4. kép). A felújított kórház rangját mutatja, hogy a megnyitó ünnepségen Biruwe apraja nagyja, valamint a falu főnöke, papja és a Kongói Hadsereg helyi tábornoka is jelen volt. A kórház felújítása örömteljes és fantasztikus teljesítmény, azonban már aznap láttuk, mennyi tennivaló van még. A doktor végigvezetett bennünket a kórházon és többek között a szülőszobát is bemutatta. Egy ágyon egy fiatalasszony feküdt egy apróságot öelve. Az orvos elmesélte, hogy az anya több, mint 15 kilométert gyalogolt vajúdvá, hogy a kórházban tudjon szülni. Az csak később derült ki, hogy ezt a hosszú utat az újszülött ikertestvére már nem élte túl.

4. kép. Vadonatúj ágyak, matracok és szűnyoghálók a biruwei kórházban.

Fotó: Csatádi Katalin

Családtervezés

Nem kell Afrika-szakértőnek lenni ahhoz, hogy belássuk, az Afrikára nehezedő egyik legnagyobb nyomást a populáció óriási növekedése jelenti. (hiv. Bocs Al. AT) A kongói családok

körében jellemzően igény van a nagy családra és sok a gyerekre, azonban az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy azok az asszonyok illetve egyre gyakrabban házaspárok, akik megismerik a családtervezés előnyeit és a lehetőségeket, igényt tartanak rá. A JGI DRC több, egészségüggyel foglalkozó NGO-val együttműködve számos kórházban teszi elérhetővé a családtervezési oktatást és a különböző eszközöket. A USAID-nak köszönhetően a családtervezési/fogamzásgátlási módszerek nagy része ingyenesen érhető el a családok számára. A férfi és női óvszereket, valamint a számológépes naptármódszerhez szükséges, gyöngyökből álló nyakláncot és a háromhavonta beadandó fogamzásgátló injekciót térítésmentesen, míg a fogamzásgátló tablettát, melyet naponta azonos időben kell bevenni, térítés ellenében vehetik igénybe a párok (5. kép). Részt vettünk egy, csak asszonyoknak szóló oktatáson, ahol anatómiai és élettani alapokat tanítottak a résztvevőknek, majd bemutatták a különféle fogamzásgátlási módszereket és azok helyes használatát. Különös figyelmet fordítottak a családtervezés előnyeire; vagyis arra, hogy az anya is egészségesebb, ha 2-3 évet vár egy-egy szülés között, illetve a gyermekek is ellenállóbbak a fertőzésekkel szemben, ha sokáig szophatnak. A családok nagyobb eséllyel tudják iskolába járattatni a gyerekeiket, hogyha kevesebb van belőlük, hiszen kevesebb a tandíj és az iskolával járó egyéb anyagi kötelezettség. Több asszonnal beszélgetve kiderült, hogy néhányuk már használja is a módszereket, ami remek visszajelzés volt (6. kép). Az oktatás végén

5. kép. A biruwei doktor magyarázza a fogamzásgátló tabletták helyes használatát.

Fotó: Csatádi Katalin

„A USAID-nak köszönhetően a családtervezési/fogamzásgátlási módszerek nagy része ingyenesen érhető el a családok számára.”

6. kép. Kongói asszony a családtervezési előadáson.

Fotó: Csatádi Katalin

az asszonyok énekeltek nekünk, amire válaszul Enikő és én is elénekeltünk néhány magyar népdalt. Rögtönzött előadásunk nagy sikert aratott, de mivel nem értették, hogy miért állunk egy helyben éneklés közben, maguk perdültek táncra az Érik a szőlő ritmusára!

Környezeti nevelés

A JGI DRC munkájának másik alappillért a környezeti nevelés jelenti. Ez a tevékenység két fő részből áll, a gyerekek oktatásából és felnőttekből álló természetvédelmi bizottságok támogatásából.

Iskolai oktatás

Hattól tizennégy éves korig öt különböző korosztály számára dolgozott ki oktatóanyagot a JGI DRC, melyek fő üzenete, hogy az erdőt mindenáron meg kell védeni, hiszen az biztosítja a jövőt mindenki számára. Legalább ilyen fon-

7. kép. A JGI DRC önkéntes tanítója, Apolline vezeti rá a gyerekeket a gazdálkodással származó előnyökre.

Fotó: Csatádi Katalin

tos üzenet annak bemutatása, hogy a csimpánzok a legközelebbi rokonaink, így őket vadászni és fogyasztani már azért sem szabad, mert élőhelyük teljes területén védettek. Az oktatóanyagokhoz tartoznak a különféle poszterek, és képregény formátumú füzetek. Ezeken az apróbbak számára az üzenet kedves és barátságos, arra fektetve a hangsúlyt, hogy a csimpánz bébiknek ugyanúgy szükségük van a szüleikre, mint az embergyerekeknek. A nagyobbakat viszont már szembesítik azzal, hogy törvénybe is ütközik az ember-szabásúak vadászata és börtön jár érte. Ezen kívül minden korosztály számára kiemelik, hogy az emberszabásúak húsát fogyasztani veszélyes, hiszen súlyos betegségeket lehet elkapni tőlük. Szeptember elején híradások számoltak be róla, hogy újabb ebola járvány ütötte fel a fejét Kongó észak-keleti részén. A

járvány eredetét egyértelműen bozóthús fogyasztáshoz kötötték a szakértők. A poszterek és füzetek nagyon jó segédanyagot jelentenek a JGI DRK önkéntes tanárainak, akik a környék iskoláit járva tartanak környezeti nevelési oktatást. Az önkéntesek mind tanári képesítéssel rendelkeznek, a JGI pedig továbbképzést, útiköltség térítést és ellátást biztosít számukra. Az első továbbképzés 2010-ben, a Disney Nature segítségével valósult meg, Gomában. Walikalétól Lubutuig nagyjából 10 önkéntes tanár járja az iskolákat, hogy a Jane Goodall Intézet üzenetét környezeti nevelési órák során közvetítse.

Mubi faluban részt vettünk egy 8-12 éves korosztály számára tartott órán. Az óra folyamán a fiatal tanárnő, Apolline falpra nyomott rajzokat mutatott a gyerekeknek, akiknek ki kellett találniuk, az adott kép miről szól (7. kép), így kialakítva egy történetet. Az óra szuahéli nyelven folyt, de a történet megértéséhez nem kellett a nyelvet értenünk, a képek alapján tökéletesen érhető volt a mese: egy testvérpár felnövekedvén kirepül a családi fészekből, és indulásukhoz mindketten egy tucat csirkét

kapnak szüleiktől. Az egyik elkezdí tenyészteti őket, kukoricát természet és halászik, míg a másik nagy vendégséget rendez, és megeszi az összes tyúkot. Miután elfogynak a csirkék, az erdő állataira kezd vadászni, és kivágja a háza körüli fákat, vagyis nem gondol a jövőre. A történet végére a haszontalan fiú sovány és beteg, míg a szorgalmas jóllakott, egészséges és mosolygós, aki megtanítja a végül hozzá segítségért forduló testvérének, hogy hogyan kell gazdálkodni, hiszen az erdő tartálékai végesek, nem lehet csak arra számítani, hogy örökké vadászatból élünk majd. A gyerekek láthatóan élvezték az órát és annak végeztével ajándékul 1-1 színezőt kaptak ajándékba, mely a képregény egyik oldalát ábrázolta.

Az órán jelen volt John is, aki Apolline órája után röviden beszélgett a gyerekekkel (8. kép). Becsapósan kezdte, azzal, hogy ő mennyire szereti a csimpánzhúst! Ti is szeretitek, ki evett már? Egyszerre lendült az összes gyerek karja a magasba és egymást túlkiabálva licitáltak, kinek melyik testrészt a kedvence... Nekem a keze! Nekem a combja! Amikor a lelkesedés kicsit

8. kép. John Shabani, a JGI DRK környezeti nevelési koordinátora.

Fotó: Csatádi Katalin

lecsillapodott, John bevallotta, hogy ő bizony igazából nem is szereti a csimpánzhúst, sőt, soha nem is eszik, hiszen a legközelebbi rokonaink!! Nagy csend lett a teremben, és remélhetőleg az üzenet elraktározódott a fejekben. Ezeknek a gyerekeknek súlyos teher ül a vállukon: ők talán az utolsó generáció, akik valóban tehetnek azért, hogy a kongói esőerdő és a benne élő állatok életben maradjanak. Természetvédelmi oktatójuk nem csak Kongó, de az egész világ számára kiemelt fontossággal bír.

Természetvédelmi bizottságok

Az egyik legpozitívabb és legbiztosabb élményünk az önszerveződő természetvédelmi bizottságok ülésein való részvétel volt (9. kép). Három ilyen összejövetelen is részt vettünk és bámulatos volt, hogy azok a felnőtt férfiak, akik a világ egyik legszegényebb országának egyik legveszélyesebb szegletében élnek, milyen fontosnak tartják a természetvédelmet. Egy helyi természetvédelmi szervezet, a Regulu Gorilla Reserve szervezi össze ezeket a közösségeket, amelyekkel a JGI DRC, de más, a helyszínen dolgozó nemzetközi szervezet is szoros kapcsolatot ápol. A gyűlések során a férfiak elsősorban arról beszéltek, hogy mi történt az utóbbi gyűlésük óta, például hány elejtett emberszabásúról tudnak, kik ejthették el őket és hogyan tudnának ez ellen

tenni. Ezeknek a természetvédelmi csoportoknak a tagjai és családjaik nem fogyasztanak bozóthúst, vagyis az esőerdőből származó vadállatok húsát, és mindenkit arra biztatnak, hogy a lehető legkevesebb ilyen eredetű húst vásároljon/ejtsen el. Szeretnék egyszer a területet védetté nyilvánítani és a máshol annyira jól jövedelmező ökoturizmust beindítani.

Ennek jelenleg a legfőbb akadályát azok a fegyveres csoportok képezik, akikre a cikk elején utaltam. Az esőerdő csodálatos, de csak látszólag idilli. A beszélgetések során minden alkalommal előkerültek a problémák, amelyek az országrészt sújtják. Nem csak az éhínség, a szegénység és a betegségek, hanem a bányászat és az önrendelkező lázadó csoportok, amelyek ezeket irányításuk alatt tartják és a helyieket rettegésben tartva mindennapi életüket is ellehetetlenítik. Ezért volt különösen inspiráló látni, hogy a lehetőségeikhez mérten mindent megtesznek az esőerdő védelméért és jövőjéért.

Az afrikai természetvédelmi munka nem könnyű, számos nehézséggel kell szembenéznük azoknak, akik ezt a hivatást választják. Talán egyik országnak sincs olyan nehéz dolga azonban, mint a kongói munkatársaknak. Megtiszteltetés volt a munkájukba bepillantani és abban néhány hétig részt venni. A JGI DRC munkáját több nemzetközi

A különféle alakulatok, mint például a kongóiakból álló és számos alcsoporttal rendelkező Mai Mai és CNDP, az FDLR, ami a ruandai hadsereg Ruandából menekült katonáiból tevődik össze, vagy az újonnan megjelent M23, mind az erdőt és a bányászatot irányítani akaró fél-katonákból tevődnek össze, és az egymással folytatott harcaik során a helyi lakosokat is sanyargatják. A hírhedt LRA (Lord Resistance Army) Kongó észak-keleti részén garázdálkodik, nem itt. A két nemzeti park között húzódó területen található arany, koltán és ón bányákat irányításuk alatt tartva, állandó fenyegetettséget okoznak az itt élő embereknek.

szervezet támogatja, például a Disney vagy a USAID, működését azonban JGI nemzetközi szervezetei biztosítják, különös tekintettel a kanadai és ausztrál intézetekre. A magyarországi Jane Goodall Intézet mobiltelefon gyűjtő akciójából származó támogatásával tudta eddig két ízben anyagilag is segíteni a kongói szervezetet, de célunk, hogy a jövőben komolyabb segítséget is tudjunk nyújtani ennek a fantasztikus csapatnak.

Addig pedig, amíg ez megtörténik, a legkevesebb, amit tehetünk, az az, hogy felhívjuk a figyelmet arra a munkára, amit Kongóért, az erdőért és végtére, az egész világért tesznek. Ahogyan Hilary Clinton fogalmazta nem is olyan régen: „Gyakran hallom, ahogy emberek azt mondják, Afrika problémáira afrikai megoldást kell találni. Nos, hadd mondjam el, hogy számos globális problémára is afrikai megoldást kell ám találni”.

9. kép. Helyi vezetők természetvédelmi ülése Lubutuban. Fotó: Csatádi Katalin

HÍDFŐÁLLÁS: SZUDÁNNAK FONTOS MAGYARORSZÁG INTERJÚ MOHAMED SALAHELDIN HAG ALI SZUDÁNI KERESKEDELMI ATTASÉVAL

Készítette: Glied Viktor – Tarrósy István

Milyen kötődése van Magyarországhoz, mikor érkezett hazánkba, milyen céllal? Mivel foglalkozik? Hogyan ilyen jól beszél magyarul?

Magyarország nem ismeretlen a számomra, 1994-ben jöttem ide egyetemre. Szegeden kezdtem, majd tanulmányaimat folytatva a mai Szent István Egyetemen szereztem diplomát, nemrég pedig elindítottam PhD tanulmányaimat nemzetközi kapcsolatok szakon. Magyar a családom: magyar a feleségem, és van egy gyermekünk. Magánemberként sok szálon kötődöm Magyarországhoz.

Ha a kormányom oldaláról nézem, amit kereskedelmi tanácsosként képviselek jelenleg, akkor először is szükséges visszatekintnünk 30-40 évet a kormányközi kapcsolatok történetében. Magyarország akkoriban egész Észak-Afrikában jelen volt, különösen az ipar

és a mezőgazdaság területén. Még a 19. században sok magyar szakember dolgozott a Szuezi-csatorna építésén, de mindenképpen meg kell említenünk az Ikarust, amely már az 1960-70-es években számos üzletet csinált a térségben, vagy például a Ganz által képviselt vasútfejlesztési vonalat. A mai napig Szudánban is, Egyiptomban is használjuk a vonatra értendő „magyari” (magari) szót, amely valójában a Ganztól érkezett első magyar vonatokra utal. Mindezek mellett többek által bizonyítottan létezik a magyarábok népcsoportja, amely egyfajta közös múltat feltételez népeink között. Az 1970-es és ’80-as években sok szudáni jött Magyarországra tanulni: orvosok, mérnökök lettek, akik aztán visszatértek Szudánba, és komoly pozíciókat foglaltak el jó minőségű magyar diplomával a zsebükben.

Szudán és általában az afrikai kontinens az elmúlt tíz évben felértékelődően van nemzetközileg, elsődlegesen a nyersanyagkincsei miatt. Szudán 2004-ben hatalmas, új olajkészletet fedezett fel, amely szinte azonnal felkeltette a külföld érdeklődését. Ma főként a kínaiak vannak jelen külföldiként az olajszektorban. Azáltal, hogy verseny zajlik az egyéb nyersanyagok, például a fa kitermeléséért, egyre több gazdasági és egyéb kereskedelmi lehetőség rajzolódik ki Szudán számára. Én magam a versenyt általában jónak tartom – jót tesz az adott ország gazdaságának. Pár évvel ezelőtt jeleztem a külügyminisztériumunk felé, hogy az Európai Unió jelenléte Szudánban csekély, bár bizonyos európai országok, így Németország, Franciaország és Nagy-Britannia markánsan építik kapcsolataikat velünk. Ugyanígy Szudán minimálisan képviselteti magát az EU-ban. Ebben a térségben egy nagykövetségünk műkö-

dik, az is Bécsben. Mondtam a külügyminisztériumnak, hogy ne Bécsben, hanem Budapesten létesítsünk kereskedelmi képviselőt, hiszen Magyarország egy valódi tranzitországot képvisel Európa keleti és nyugati fele között. Magyarország valódi közép-európai entitás, amely elhelyezkedéséből fakadóan is fontos lehet számunkra, mert ebből az országból az egész régiót láthatjuk át könnyedén. Mindezeket erősítik a hosszú múltra visszatekintő kétoldalú kötődések, amelyeket már említettem. Pozitívan fogadták a felvetésemet, és nem csupán hazámban, hanem Magyarországon is. Martonyi János külügyminiszter 2010-ben látogatást tett Kartúmban, melyet követően tiszteletbeli magyar konzult neveztek ki, Juszuf Ahmed Eltay személyében. Az egyiptomi magyar nagykövetet, Dr. Kvek Pétert Szudánba is akkreditálták. Idén ősszel Magyarországra érkezik a kartúmi főpolgármester, hogy

Budapest főpolgármesterével tárgyaljon az együttműködésről. Az elmúlt két év tehát több fronton is további nyitást és a kapcsolatok fejlesztését eredményezte. Nekem kereskedelmi tanácsosként mindenféle kétoldalú kapcsolatfejlesztés a feladatomban, így például fontosnak vélem az egyetemek és a kulturális élet szereplői közötti kapcsolatok kialakítását, bővítését is.

Vannak-e magyar cégek, intézmények Szudánban? Milyen területeken tevékenykednek ezek?

Több cég is dolgozik az informatika területén.

Mi a helyzet a mezőgazdasággal?

A hiedelmekkel ellentétben e területen gyenge a magyar jelenlét. Annak ellenére, hogy a magyar mezőgazdasági szaktudás jelentős, hiányzik a projektmenedzsment tekintetében elvárt felkészültség. Sajnos, ebben nem olyan jók a magyarok. Ezt tetézi, hogy a mezőgazdaságban tevékenykedők nem rendelkeznek megfelelően erős anyagi háttérrel. Annak ellenére, hogy Magyarország erős a mezőgazdaság terén, ezidáig komoly mezőgazdasági cég nem keresett fel, hogy szeretne Szudánban kapcsolatot létesíteni, üzletet találni.

Vízügyi projektekből vesznek részt magyarok?

Nem igazán. E területen szűk a mozgáster, a piac ugyanis telített.

Ha a másik oldalt nézzük, vannak szudáni cégek, amelyek magyarországi üzletben érdekeltek? Milyen szektorokban van mozgólódás e tekintetben?

Az elmúlt időszak magas szintű delegációinak látogatásai folytatódnak, és idén ősszel egy rangos küldöttség érkezik Budapestre. Elsősorban az építőiparban látnak fantáziát a szudáni cégek. A kormány a szudáni építőipart szeretné korszerűsíteni, melyhez magyar szaktudást szeretne igénybe venni. November hónapban lesz a főpolgármesteri találkozó, ahol cégek vezetői is tárgyalóasztalhoz ülnek.

Lehet-e építeni az elképzelések megvalósítása során a magyarországi szudániakra, a magyar szudáni diaszpórára, már ha van ilyen? Mekkora ez a közösség Magyarországon?

Sajnos nagyon csekély a közösség, pár tíz főről beszélhetünk csupán. Az 1970-es, '80-as évek óta Magyarországra érkezett szudániak száma jelentősen csökkent. Az itt élő idősebb szudániak nem vesznek igazából részt a politikai-gazdasági kapcsolatok alakításában. Ahogyan jeleztem, a Magyarországon diplomát szerettek vagy hazamentek Szudánba, vagy továbbmentek más, nyugat-európai országba, kevesen telepedtek le Magyarországon. A Bécsben élő szudáni közösség jelentős, és rájuk számít is országom a kapcsolatok fejlesztésében. A kulturális szálak miatt azonban nagy lehetőséget látunk a magyar-szudáni kapcsolatban, melyek túlmutatnak a kétoldalú kereteken. Számunkra Magyarország a lehetséges régiós előretörésünk miatt is fontos.

A kapcsolatok fejlesztésének sikere érdekében fontos tudni azt is, hogy Szudánban, a szudáni társadalomban milyen kép él Magyarországról.

Mi az, amit leginkább a magyarokhoz kötnek a szudániak – a már említett Ikaruson, magyar vonaton túlmenően?

Azáltal, hogy nagyon sokan tanultak ösztöndíjjal itt, bennük és családjaikban, közvetlen közösségeikben nagyon kellemes élmények maradtak meg, pozitívan gondolnak vissza a legszebb egyetemista éveikre. Szép ország, csinos hölgyek, mindig pozitív, kellemes kép él bennünk. A magyar mentalitás, a vendégszeretet, a barátságosság, bizonyos hagyományok, például a konyhakultúrában. Hadd említsem a babgulyást, amely a szudáni konyha alapétele. A magas rangú diplomáciai delegációk is meglepődnek a barátságos fogadtatósokon. A magyar társadalom befogadó, barátságos társadalom.

Természetesen minden országban ott van a jó és a rossz – élmények tekintetében is. Magyarország általában egy kedves, szerethető, barátságos ország és nép. Talán egy dolgot lehet még tanulni: jobban kellene a magyaroknak bízniuk magukban, hogy határozottabbak, döntésképesebbek legyenek!

Ha ezt a gondolatot folytatjuk, persze, fontos, hogy határozottabb, stratégiájában jobb gondolkodású legyen Magyarország. Milyen pozíciókkal rendelkezik most hazánk Szudánban, illetve milyeneket szerezhet a jövőben? Ehhez mit kell tennünk, nem megfélelkezve arról a versenyről, amelyről már beszéltünk?

Már most remek pozíciókkal rendelkezik Magyarország, ugyanis az Európai Unió egészét nézve az egyetlen kereskedelmi tanácsosi hivatal itt Budapesten

található. A többi hasonló a feltörekvő gazdaságokban, például Indiában és Kínában működik. Ez egy óriási fegyvertény Magyarországnak. Nem csak Szudánnal kapcsolatban, hanem afrikai jelenlétét tekintve egyaránt. Most folynak az előkészületek, hogy magyar vállalkozások banki garanciával belépjenek a szudáni gazdaságba, üzleteket indítsanak. Remélem, sikeresek leszünk ebben! A mezőgazdaság fejlesztésébe, az ipari gyártás folyamatába, például a cukorgyártásba nagyon szeretnénk a magyarokat bevonni.

Saját régiójában, illetve az afrikai kontinensen hogyan látja Szudán jövőjét?

Remek adottságai vannak országnak, mind mezőgazdasági lehetőségek, mind ásványkincsek tekintetében. Ha a kormány a következő két-három évben tovább tudja vinni a megkezdett reformokat, Szudán stabilan a térség egyik legmértvadbóbb állama lehet. Amiben fejleszteni szükséges, az az infrastruktúra. Az egy évvel ezelőtt különvált Dél-Szudánnal jó kapcsolatokat kívánunk ápolni, megállapodni a jelenleg is vitát képező kérdésekről. A békés egymás mellett élés, az együttműködés hosszú távú érdeke mindkettőnknek. Nem csak az olaj miatt, hanem az alternatív energiák miatt is lehetne együttműködés, például a szélenergia kihasználása területén. Ezen a területen is felvettük magyar szakemberekkel a kapcsolatot.

Az interjú a Szudáni Köztársaság bécsi Nagykövetségének budapesti Kereskedelmi Képviselőtén készült.

INTERJÚ JOSEPHAT RUGAIKÁVAL, A HAZÁNKBAN ÉLŐ TANZÁNIAIAK DOYENJÉVEL

T. Horváth Attila
könyvtáros, történész PhD
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
afurika@freemail.hu

A hazánkban élő tanzániai közösség körülbelül harminc főt számlál. Tagjai az elmúlt években komoly erőfeszítéseket tettek azért, hogy rendszeresen, szervezett körülmények között találkozzanak és hallassák hangjukat, ezért alapították meg a Tanzániai Magyarországi Egyesületét. Az Afrika Tanulmányok egyik korábbi számában Peter Mhagamával, az Egyesület titkárával olvashattak interjút, most pedig elnökükkel, Josephat Rugaikával készült beszélgetés az IDResearch kutatóműhely által az Európai Integrációs Alap által támogatott migrációs projektekhez kötődve.

Mióta él Magyarországon és hogyan került ide?

1948-ban születtem és 1975-ben jöttem tanulni Magyarországra. Vegyészmérnökként és angoltanárként dolgoztam és most már nyugdíjas vagyok. Szegeden végeztem el az egyetemet.

Milyen volt akkoriban az ösztöndíjasok élete? Hányan jöttek Afrikából?

Abban az időben nagyon sokan voltunk Afrikából, nemcsak Tanzániából, hanem például Nigériából, Ghanából, Guineából, Togóból, Dahomeyból (a mai Beninből), Etiópiából, Ugandából, Kenyából, egyszóval nagy csapat voltunk. Sokan közülünk visszamen-

◀ Josephat Rugaika

tek tanulmányaik befejeztével és sikeres emberek lettek otthon. A tanzániaiak közül például voltak olyanok, akik minisztériumban dolgoztak a bányáipar, egészségügy területén. A legismertebb közülük Philemon Sarungi, aki korábban jött, mint mi. Hogy mennyire jól kamatoztatta az itt megszerzett tudását, azt az is bizonyítja, hogy hazájában egészségügyi és hadügyminiszter is volt.

De voltak, akik itt maradtak...

Igen, én vagyok az élő példa... *(nevet)* Többen megtaláltuk itt is a számításunkat, munkát találtunk, családot alapítottunk, nem volt semmi probléma. A mai időkben is vannak, akik hasonlóan tesznek, és letelepednek Magyarországon.

Voltak akkoriban is egyesületek?

Hogyne, voltak diákegyesületek külön a kenyai, ugandai, tanzániai diákoknak, de gyakran összejártunk és együtt ünnepeltünk, nagy családként tekintettünk magunkra, ez amúgy ma sincs másképp. Ha például a múlt évi nemzeti ünnepünk alkalmából tartott ünnepségünket nézzük, a fellépők között kenyai kislány is volt. Testvérként tekintünk a kenyaiakra. Persze elsősorban a kelet-afrikaiakkal szoros a kapcsolatunk.

Beszéljünk egy kicsit az egyesületről! Hogyan jött a gondolat, miért fontos mindez?

Nagyon lényegesnek tartom azt, hogy azoknak, akik elszakadtak az eredeti kultúrájuktól, ne szakadjanak meg a

kapcsolataik egymással és az anyaországgal, ne forgácsolódjunk szét. Elsősorban lelki igényt jelent, hogy találkozzunk, beszéljünk, ünnepeljünk, táncoljunk, de a bajban is jó, ha összetartunk, ezért határoztuk el a szervezet létrehozását.

Az Egyesület első nagy megmozdulása, amelyen sok külső meghívott is részt vett, a múlt decemberi ünnepség volt, amely kettős ünnep volt: az Egyesület megalakulásának egy éves, Tanzánia függetlenségének pedig ötven éves évfordulója volt. Mit jelent Önnek az Uhuru, a Függetlenség, mint olyan, akinek – az itteni tanzániaiak közül talán egyedüliként – még vannak szemé-

lyes emlékei a brit fennhatóság időszakából is?

Amikor Julius Nyerere, a későbbi elnök a függetlenségért harcolt, én még gyerek voltam, de mi is átértztük az ügy fontosságát. Elsősorban azt tapasztaltuk, hogy a brit időkben a tanzániaiak emberi méltóságát semmibe vették, jogfosztottak voltunk a saját hazánkban. Élő példa az például, hogy ahol születtem, Bukobában, ha valaki nem fizette meg a kötelező adót, a hatóságok szemében szinte halottnak számított. Nem volt tanácsos utaznia, mert ha igazoltatták és elkapták, börtönbe is kerülhetett. Márpedig ezek az adóterhek nagyon nagyok voltak, az emberek többsége pedig képtelen volt annyi pénzt befizetni, amelyet megköveteltek.

Peter Mhagama és Josephat Rugaika

A másik megalázó procedúra amelyre élénken emlékszem az volt, hogy minden reggel az iskolában az Union Jack felvonása mellett a brit himnuszot kellett elénekelni. Az egész rendszer felépítésén érezhettük, hogy mi másodlagos állampolgárok vagyunk a saját hazánkban.

Egyébként maga az iskolarendszer is mutatta alárendeltségünket. Az írástudatlanság a függetlenség elnyerése előtt nagymértékű volt: aláírás helyett gyakran egy tanú előtti ujjlenyomattal igazolhattak okmányokat a helyiek. Az iskolarendszer is igen fejletlen volt, elsősorban egyházi iskolák voltak, főleg a katolikus és lutheránus felekezet működtette őket. Szakképzés gyakorlatilag nem volt. Kimondottan a helyi elit számára működött a Tabora School: ez az iskola magas szintű képzést nyújtott, de ide csak kiválasztottak, a főnökök gyermekei kerülhettek. Itt tanult Nyerere is.

A függetlenség kivívásának eufóriája után sok országban a csalódás is felütötte a fejét, mert az emberek rájöttek, hogy a politikai függetlenségből nem következik egyenesen a jólét is. Tanzániára is érvényes ez?

Hazánkban ez talán kevésbé volt jellemző. Nyerere ebben a kérdésben realista volt. Van egy mondás, amelyet gyakran emlegettek: „amíg a britek futnak, mi csak gyalogolunk”. Lelkileg felkészültünk arra, hogy a mi fejlődésünk lépcsőzetesen és lassabban megy végbe. Soha nem gondoltuk, hogy Arusha vagy Bukoba egy csapásra olyan lesz, mint London. Nálunk minden lassabban, a maga módján megy, de azért nagyon

komoly változások történnek. Éppen a minap adták át például a legújabb kardiológiai intézetet Darban.

Milyen egyéb tervei vannak az Egyesületnek?

Rengeteg tervünk van, de mindenekelőtt a szervezeti kereteinket akarjuk megerősíteni. Már felvettük a kapcsolatot a tanzániai külügyi szervekkel, tavaly ősszel pedig találkoztam a Berlinben lévő nagykövetségünkkel. Szeretnénk itthoni karitatív tevékenységet folytatni, ez bármi lehet, mint például az iskolákkal, árvaházakkal, önkormányzatokkal való kapcsolatfelvétel. Az iskolákban például sok mindent megmutathatnánk a gyerekeknek Afrikáról, amelyről nem sokat tudnak. Remélem, hogy a továbbiakban kölcsönösen segíthetjük egymást az itthoni magyarokkal. Nekünk Magyarország a második hazánk és függetlenül attól, hogy nem itt születünk, itt élünk, itt van a családjunk, mi is ebben a társadalomban élünk, hasonlóak a problémáink, mint magyar barátainknak. Nem tudunk és nem is akarunk kivonulni a közéletből. Meg szokták tőlem kérdezni, hogy a politikai szerepvállalás is fontos-e nekünk, de erre az a válaszom, hogy mi ehhez nem értünk, nem tisztünk politikai kérdésekben állást foglalni. Természetesen mindenkinek meg lehet a politikai szimpátiája, de az magánügy, nem foglalkozunk vele.

Reméljük, hogy egyesületünk fontos eszköze lesz a magyar és a tanzániai emberek közötti kapcsolatok erősítésének.

Köszönjük a beszélgetést!

MIGRÁNSOKBÓL ÁLLÓ FOCICSAPAT MAGYARORSZÁGON

Az interjút készítette: Romvári Eszter

Victor Nelsonnal, az Inter'AFC focicsapat tagjával beszélgettem. Az Inter'AFC vegyes csapat: magyarok és bevándorlók alkotják. A Budapesti Labdarúgó Szövetségben a B-1-es csoportban játszanak. Victorral a fociról, az Afrikai-Magyar Egyesületről, a magyarországi életről és a bevándorlók helyzetéről beszélgettünk. Victor Nigériában született, 10 éve él Magyarországon, 2006 óta játszik a csapatban. Magyar feleségével és 5 hónapos kislányával él, fodrászként dolgozik.

Miért választottad Magyarországot?

Profí focistaként jöttem ide. Az ügynököm magyarokkal kötött szerződést. Ha adódik egy lehetőség, meg kell ragadni.

A focicsapat többi tagja honnan származik?

Kamerun, Guinea, Szenegál, Szudán, Irak, Irán, régebben kubaiak is voltak, de ők elmentek. Ma a csapat több mint fele magyar.

Az Afrikai-Magyar Egyesülettel hogyan alakult ki a kapcsolat?

Amióta én ott vagyok, vagyis 2006 óta Balogh Sándor az AHU elnöke folyamatosan támogat minket. Nagyon segítőkész és sokat köszönhetünk neki. Nem könnyű ilyen sokáig a csapatot a bajnokságban tartani támogatás nélkül.

Mire szoktátok költeni a támogatást?

Kezdetben egy csapatunk volt, de most már az utánpótlás biztosítása a felté-

tele a bajnokságban maradásnak, úgy-hogy sokkal nehezebb és drágább lett a ligában maradni. Havonta kell fizetnünk a Budapesti Futball Szövetségnek a játékért. Azt mondják, a játékvezetőknek kell a pénz. Két szervezetnek kell fizetnünk: A budapesti ligának és a Magyar Labdarúgó Szövetségnek. Sok játékosnak nincs egészségügyi biztosítása, mert nehezen kapják meg a tartózkodási engedélyt, és biztosítás nélkül nagyon drága az egészségügyi ellátás, de elkerülhetetlen: az orvosnak kell igazolnia, hogy a sportoló fizikailag alkalmas a játékra.

Itthon érzed magad Magyarországon?
Igen, ez a második otthonom.

Mit gondolsz a magyarokról? Nyitottnak, befogadónak látod őket vagy vegyesek a tapasztalataid?

A Bevándorlási Hivatalt nem számítva jó benyomásaim vannak a magyarokról. Majdnem olyan, mintha otthon lennék.

Szélsőségesekkel nem találkoztál?

Lehet, hogy szerencsés vagyok, de soha nem találkoztam velük. Nem megyek gyakran a városba, a fodrászathoz a focicsapathoz megyek. Nem járok sokat bulizni. Bárhol előfordulhat, hogy szélsőségesekkel találkozol, nem csak Magyarországon vannak rasszisták. Mindenhon vannak jó és rossz emberek. Van olyanok, akik nem látják be, hogy az emberek egyenlőek.

Miért laknak a színesbőrűek főként a VIII. kerületben?

Ez a környék kellemes, toleránsak az emberek, nem találkozom agresszív, veszekedős emberekkel, nincs diszkrimináció, a romák elfogadnak minket.

Térjünk vissza a Bevándorlási Hivatalra. Említetted, hogy rossz tapasztalataid voltak.

Nagyon rosszak. Nem vizsgálják meg a konkrét eseteket. Mindenkit ugyanúgy kezelnek, mindenkivel tiszteletlenül bánnak. Úgy viselkednek a jelentkezők-

kel, mintha gyűlölnék őket. Azt érezték, hogy nem akarnak téged. A Bevándorlási Hivatal a magyar emberek abszolút ellentéte. A bevándorlók próbálnak jól tenni a társadalomnak, ezt lehetetlenítik el. Dolgozni akarnak, adót fizetni. De nem engedik meg nekik, hogy dolgozzanak, ezért könnyen a bűnözés útjára léphetnek. Vannak emberek, akik a nehéz helyzetben lévőket keresik, és beleviszik őket a bűnözésbe, sok pénzt ajánlva nekik. A Bevándorlási Hivatal állandó időhúzása belesodorja a bevándorlókat a bűnözésbe, nem hagynak más választást. A menekültstátusszal érkezők még nehezebb helyzetben vannak, ők nem tudnak akárhova menni. Kénytelenek itt maradni, de nem tudnak dolgozni. Hogyan tudnák akkor túlélni ezt a hosszú időszakot az emberek? Ez a helyzet nem jó az országnak. Olyan ez, mint egy reménytelen küzdelem: mi nem tudunk sok segítséget ajánlani a tartózkodási engedély nélkül. A bűnözés pedig jól fizet. Nagyon emlémem, hogy valaki beszélni fog a Beván-

dorlási Hivatallal, hogy változtassanak a hozzáállásukon és a módszereiken.

Konkrét példákat tudsz mondani a méltatlan eljárásra?

Van egy focista, akinek már gyereke is van, 2006 vagy 2007 óta Magyarországon él, és még mindig nincs állandó tartózkodási engedélye. Számtalanszor visszautasították azzal az okkal, hogy nem mutatta be az útlevelét. Erre ő bebizonyította, hogy átadta. Talán elveszett a rendszerben. Egy másik fiú igényelt állandó tartózkodási engedélyt, de nem kapta meg, időközben lejárt az ideiglenes engedélye. A rendőrség elfogta, így most a kitoloncolásra vár. De néha nem küldik ki őket, mert nincsenek meg a hivatalos papírok a kitoloncoláshoz, így itt kell időnként több mint egy évet fogságban tölteniük. Mire kiszabadulnak, sokszor rászoknak a cigire, fűre, és nem képesek már focizni. Az is előfordul, hogy mire megkapnák az állandó tartózkodási engedélyt, kiöregszenek a sportolásból. Szomorú ezeket az elpazarolt tehetségeket látni.

Az év legviccesebb utazós könyve!

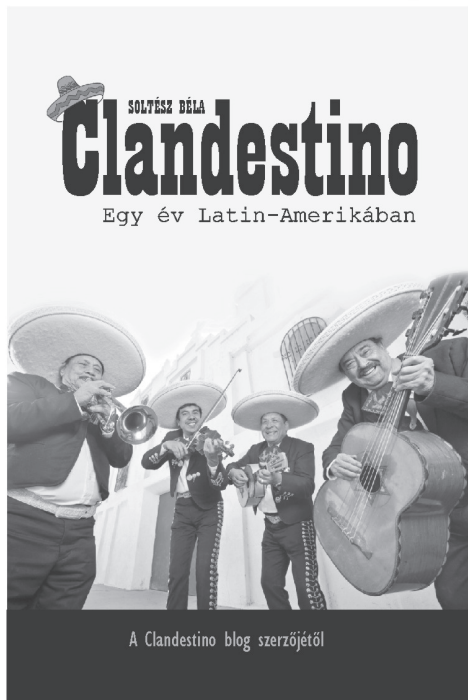
Soltész Béla

Clandestino – Egy év Latin-Amerikában

Chilében láttam a virágzó sivatagot és a kikötői fókákat, a naplementét a Húsvét-szigeten, a világvégi hegycsúcsokat Patagóniában. Bolíviában hegybetegséget kaptam a sósivatagban és szerencsehozó lámaembriákat vettem a boszorkánypiacon. Peruban egy kecsua indián családnál laktam a Titicaca-tó egyik szigetén, és reszketve vártam a Machu Picchu alatt húzódó szakadéokban a sziklafalnak préselődve, hogy elmenjen mellettem a vonat. Megmásztam a világ legfiatalabb vulkánját Mexikóban, és a tetejéről láttam az éjszakai marihuána-szüret villódzó fényeit. Megittam rengeteg tequilát, ettem kukacot, szöcskét, hangyát, kukoricapénészt és kaktuszt. Türelmesen vártam, hogy a simaszkos zapatista gerillák megvizsgálják az útlevelemet. Kubában megnéztem Fidel épülő (vagy nem épülő) mauzóleumát, és találkoztam egy orvosból lett parkolóőrrel, aki huszonöt év múltán is az egykor volt magyar szerelmét siratta. Costa Ricában lajhárokra lestem az éjszakai őserdőben, Hondurasban rohamrendőrök elől menekültem, Guatemalában cigivel és rummal kínáltam egy maja istenszobrot egy garázsban rendezett pogány rituálén.

Hát ilyen dolgok történtek velem egy év alatt Latin-Amerikában.

Keresse a kötetet októbertől az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.

Cséke Zsolt

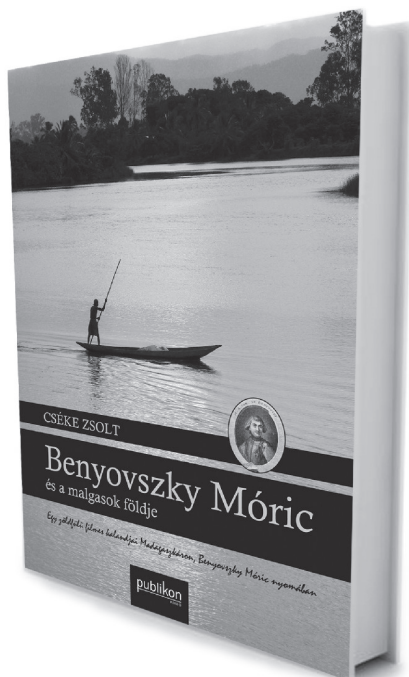
Benyovszky Móric és a malgasok földje

Madagaszkár. E bizsergetően csengő név hallatán lángra gyúl a képzeletünk és fantáziánk máris egy mesés szép trópusi világba repít. A Nagy Vörös Sziget, a Természetkedvelők Paradicsoma, az Indiai-óceán gyöngye, ahol régesrég a bennszülöttek egy magyar embert, bizonyos Benyovszkyt választottak „királyuknak” olvashatjuk a turistacsalogató prospektusokban. Egy világ-csavargónak – akit már születése pillanatában beoltottak „otthon ülés” (valamint indulás előtt sárgaláz) ellen – mindez édeskevés!

Vérbeli vándorként Cséke Zsolt is meg akart győzödni arról, vajon igazak-e a hangzatos megállapítások és él-e még hazánk fia a madagaszkáriak, vagyis a malgasok emlékezetében?

Cséke Zsolt első könyvéből mindez kiderül. Tolmácsolásában járhatjuk körbe a szigetet és követhetjük Benyovszky egykori útját. Lenyűgöző képek, izgalmas utazás, pezsgő humor. Ezt ígéri a malgasok földje.

Keresse a kötetet áprilistól az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.

Híres afrikai képzőművészek és építészek

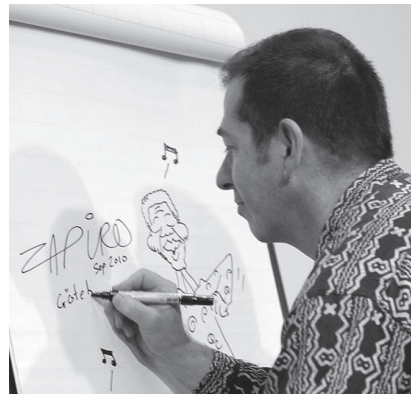
Bagi Judit

Az Afrika Tanulmányok elérkezett a híres fekete kontinensbeli személyek bemutatásának újabb állomásához. Jelen írásban néhány olyan művészéről szerezhethet ismereteket a kedves Olvasó, akik jelentős képzőművészeti és építészeti tevékenységeik révén nem hiányozhatnak a híres afrikaiak sorából. A bemutatásra kerülő hírességek mellett felvillantjuk a Makonde-fafargás és a tingatinga festészeti irányzat jellegzetességeit.

Az írásunkban megjelenő művészek:

- Jonathan Shapiro, karikaturista (Dél-afrikai Köztársaság)
- Meet Motelseven, graffiti művész (Dél-afrikai Köztársaság)
- Edward Saidi Tingatinga, festő (Tanzánia)
- David Adjaye, építész (Tanzánia)
- Pierre Fakhoury, építész (Libanon)
- Dil Humphery-Umezulike, szobrász (Nigéria)

Jonathan Shapiro

A híres dél-afrikai származású karikaturista, **Jonathan Shapiro** 1958-ban látta meg a napvilágot Cape Town-ban. A Zapiro művésznéven ismert rajzoló amellelt, hogy szülőhazájának legjobb karikaturistája, számos rangos nemzetközi elismerést is begyűjtött már. 2001-ben például, első karikaturistaként nyerte el „Az év afrikai újságírója” CNN-díjat. Ahogy Zapiro saját honlapján (www.zapiro.com) fogalmaz: „Régen nem tudtam elképzelni, hogy karikatúrák rajzolásával keressem a kenyeremet.” Építészetet tanult a Cape Town-i Egyetemen, majd ezt félbehagyva grafikus szakon folytatta tanulmányait. Az egyetemi évek azonban nem nyúltak hosszúra számára, ugyanis a kötelező sorozás miatt be kellett vonulnia a hadseregbe. Zapiro azonban nem volt hajlandó fegyvert hordani. A két évig tartó szolgálat nagy hatással volt a művész további életére. 1983-ban csatlakozott egy apartheid-rendszer elleni mozgalomhoz (United Democratic Front), megsértve ezzel az illegális gyülekezésről szóló törvényt, amely letartóztatást vont maga után. Később egy a kötelező sorozás ellen folytatott kampányban is részt vett, valamint a mozgalom logóját is ő tervezte.

A katonaságban eltöltött éveket követően Zapiro Fulbright ösztöndíjasként a New York-i Egyetem Művészeti Karán fejlesztette tovább a karikatúrarajzolásal kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteit.

Zapiro önálló kiállításait eddig a következő országokban tekinthették meg az érdeklődők: Amerikai Egyesült Államok, Hollandia, Banglades, Németország, Dél-afrikai Köztársaság. A híres karikaturista az öt kontinens mindegyikén vett már részt előadóként karikatúra rajzolásal kapcsolatos rendezvényeken. Szülőhazájában különböző oktatási intézmények berkein belül számos workshopot, prezentációt és előadást tart.

A Dél-afrikai Köztársaság jelenlegi elnökéről, Jacob Zumáról is számos karikatúrát készített már, melyek miatt két kártérítési per is indult ellene.

Meet Motelseven

A brit apa és norvég anya gyermekeként született dél-afrikai graffiti művész, **Meet Motelseven** folyamatosan járja a világot. Motelseven a művésznevét egy filmben szereplő motelről kapta. A huszonöt éves fiatal hölgy felmenői között számos tehetség szerepel, így nem meglepő, hogy Motelseven már gyermekkorában tudta, egy napon ő is művész lesz. A sikeres karrierre nem is kellett sokáig várnia, hiszen a középiskola befejezését követően ösztöndíjasként a Cape Town-i Egyetem Művészeti Karán tanulhatott tovább. Az egyetem mégsem hozta meg a várt eredményeket Motelseven számára. Már az első év után otthagyta azt, mivel az egészet időpocsékolásnak tartotta – úgy érezte, hogy nem sikerült új értékeket elsajátítania az ott eltöltött egy év alatt. Motelseven ritka elhárározottság és céltudatosság által vezérelve tovább folytatta a graffiti festmények készítését. Első kiállítására 2008-ban került sor Cape Town-ban. Motelseven stílusa saját bevallása szerint egyszerű és színes, karakterei pedig főként rajzfilmfigurákhoz hasonlatosak.

Edward Saidi Tingatinga

A tanzániai származású **Edward Saidi Tingatinga** teljes mértékben egyedi festészeti irányzatot, az úgynevezett *tingatinga art*-ot alkotta meg. A tingatinga festészet általában stilizált állatok (elefánt, oroszlán, krokodil, madár) ábrázolását jelenti, mely természeti motívumok megjelenítésével társul. Az alkotások egyaránt tükrözik a hétköznapi egyszerűséget és gazdag afrikai szímbőlumvilágot.

Az 1932-ben paraszti család sarjaként született Edward Saidi Tingatinga nem rendelkezett különösebb képesítéssel, festészetet sem tanult. Az alapvető műveltséget egy kis tanzániai faluban, Minduban sajátította el. Az általános iskola befejezését követően családjának nyújtott segítséget a házkörüli teendők elvégzésében. E tipikus vidéki életforma viszont nem elégítette ki Tingatinga igényeit, így 1955-ban elindult szerencsét próbálni. A fiatal férfi Dar es Salaamba telepedett le, ahol kertészként dolgozott egy gyarmatosító otthonában. A munka során Tingatingának alkalma adódott a különböző festészeti technikák megfigyelésére, a kormány festői ugyanis folyamatosan dolgoztak az állam tulajdonában álló házakon, köztük azon is, melyben Tingatinga lakott. Tanganyika 1961-es függetlenedését követően a gyarmatosítók hazautaztak, Tingatingának tehát új munkahely után kellett néznie. Pár alkalmi munkát leszámítva viszont nem járt sikerrel, így a harmincas éveiben járó férfi végül a festészet mellett döntött. Tingatinga festményei alapjául újrahasznosított vagy olcsó anyagok szolgáltak. Legtöbb festményén valamilyen tradicionális fekete kontinensbeli jelkép jelent meg, mint például a szavanna. Művei egyre híresebbé váltak (elsősorban az európai turisták körében), így a művész már nem szorult egyéb munkavégzésre, teljes egészében a festészetnek élhetett. Az ismertségnek köszönhetően Tingatinga kisebb diákcsoportokat szervezett maga köré, akiknek megtanította festészete fortélyait.

Tingatinga rendkívül tragikus módon, negyvenedik életévében hunyt el. Halálát egy rendőr által leadott lövés okozta, aki menekülő bűnözőnek hitte őt. Tingatinga művészete halála után is fennmaradt. Az általa megalkotott egyesület (Tingatinga Art Co-operative) tagjai továbbvitték festészeti stílusát, mely nemcsak Tanzánia, hanem Kenya és más kelet-afrikai országok meghatározó művészi irányvonalává vált.

Tanzánia tekintetében a tingatinga festészet mellett egy másik, szintén a kelet-afrikai országhoz kötődő művészeti stílusról, a **Makonde-fafaragásról** is illik szót ejtenünk. A makonde népcsoporttól eredeztethető fafaragási mód eredetisége és fantáziadús mivolta óriási hírnévnek örvend a kelet-afrikai térségben és a fekete kontinensre érkező turisták körében. A makonde népcsoport Mozambikból származik, innen vándoroltak Tanzánia déli területére. A Makonde-fafaragás eredetével kapcsolatban egy legenda is él, mely szerint kezdetben egy vadonban

élő magányos ember egyik nap talált egy fadarabot, amelyből női alakot faragott. A bábu, miután a férfi kitette a napra, egy gyöngyű nő testében életre kelt, aki a magányos ember felesége lett. A pár szerelmét gyermekáldás koronázta meg, ám a gyermek három napos korában elhunyt. Ekkor javasolta a feleség, hogy költözzenek el a folyótól egy olyan helyre, ahol nádas nő. A költözést követően újabb gyermek jött világra, aki szintén meghalt három nap után. A feleség így azt javasolta, hogy olyan helyre menjenek, ahol sűrű bokrok nőnek. Az új lakhelyen ismét gyermekük született, aki viszont már életben maradt. A legenda őt nevezi az első makondenak.

Az eredeti Makonde-fafaragások ébenfából készülnek. Az elkészült szobrok fontos szerepet töltenek be a fekete kontinensen élők hitvilágában és életében, a fafaragások ugyanis a jó és rossz, valamint a szeretetet, szerelem témáit megjelenítve öltetik testet. E típusú fafaragást sokan az egyik legnagyobb és legnépszerűbb Tanzániából eredeztethető művészeti formának tartják. Az ébenfából faragott szobrok évszázadokon keresztül központi szerepet tölthettek be a különböző szertartásokban. A Makonde-fafaragások annak ellenére őrizték meg a törzsi életmód hagyományos elemeit, hogy a nyugati társadalom igénye sok fafaragó tevékenységére negatív hatással bírt. A turistáknak egyes esetekben ugyanis nem eredeti ébenfából, hanem például kókuszfából faragott szobrokat adnak el.

Egy tehetséges tanzániai építész, **David Adjaye** is a kelet-afrikai térség képzőművészetének, művészeti köreinek jeles képviselője. A Dar es Salaamban született neves építész ghánai származású édesapja diplomataként dolgozott, melynek következményeképp a család 1975-ben Nagy-Britanniába költözött. Adjaye magántanulóként sajátította el az általános iskolai és gimnáziumi tananyagot. Alapdiplomát a Londoni South

Bank Egyetemen szerzett. Felsőbb szintű tanulmányait a Royal Collage of Art-on folytatta, ahol mesterdiplomát kapott. Saját vállalkozást az ezredfordulón alapított.

Adjaye nevéhez olyan híres építmények tervei kötődnek, mint a denveri Kortárs Művészeti Múzeum, az oslói Nobel Béke Központ, valamint 2009-ben ő nyerte a 2015-re elkészülő washingtoni Afroamerikai Nemzeti Múzeumra kiírt nemzetközi tervpályázatot. Adyaje tevékenységének palettáját színesíti, hogy a 2010-es afrikai útja során készült fotókból a londoni Design Múzeumban nyitotta meg kiállítását. A rendezvény különlegessége, hogy Adjaye a Nobel-békedíjas környezetvédő Wangari Maathai és egy fenntartható ruhaneműket gyártó cég segítségével vitte véghez projektjét, melynek céljaként a fekete kontinens helyzetének bemutatását és fejlődési lehetőségeit fogalmazták meg.

A neves tanzániai építész sikerességének további mércéjéül szolgál, hogy olyan hírességeknek tervezett házat, mint a divattervező Alexander McQueen és a színész Ewan McGregor. Adyaje eddigi élete során számos rangos elismerést gyűjtött be, köztük 1993-ban a neves RIBA (The Royal Institute of British Architects) bronzmedált nyerte el. Adjaye a BBC televízió Dreamspaces nevű építészeti dokumentumsorozat két évadának társszerzője volt.

Jelenleg Londonban él, de a Princeton, Pennsylvania és Harvard egyetemeken is oktatott vendégprofesszorként. A barcelonai Építészeti Intézet és a londoni School of Economics várostervezési program tanácsadó testületének tagja. 2007-ben maga az angol királynő is kitüntette.

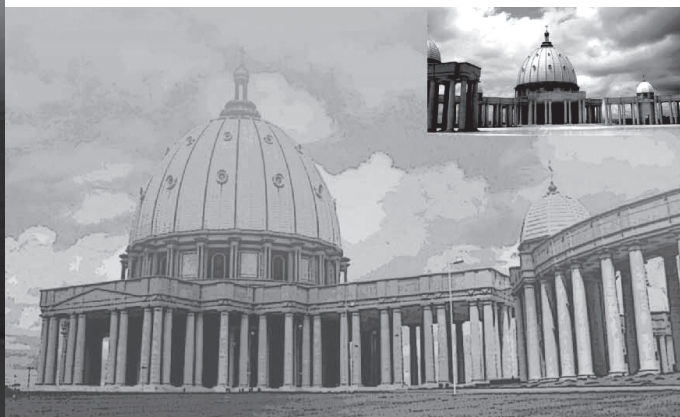

Pierre Fakhoury

A fekete kontinens egyik leghíresebb építészeként számon tartott, libanoni születésű **Pierre Fakhoury** igen nagy vállalkozásba kezdett amikor kiötlötte a Miasszonyunk-bazilika terveit. Az építészet mesterségét a belgiumi Tournai Egyetemen tanuló férfi ugyanis a világ legnagyobb templomának terveit készítette el. A bazilika 1985 és 1989 között épült meg és összesen háromszázmillió dollárba került, megduplázva ezzel az építető ország államadósságát. Viszonyítási szempontból fontos megjegyezni, hogy a Guinness Rekordok előző csúcstartója, a vatikáni Szent

Péter-bazilika másfélszer kisebb az Elefántcsontpart fővárosában, Yamoussoukroban található óriásnál. Houphouët-Boigny, Elefántcsontpart első elnöke egyébként azon indíttatással látott neki a beruházásnak, hogy megköszönje Istennek a tőle kapott segítségét és szeretetét. A Miasszonyunk-bazilikát II. János Pál pápa 1990-ben szentelte fel. 2010-ben a templom megépítésének huszadik évfordulóján XVI. Benedek pápa személyes megbíztotta tartott benne misét.

A nem szokványos „Junkman” becenévvel illetett **Dil Humphery-Umezulike** egyértelműen az igazán különleges művészek sorába sorolható. A nigériai születésű ötvenkét éves férfi sok mindent elért már életében. Kiállítása nyílt többek között a lagosi székhelyű múzeumban (The Museum of Awkward Things), a világhírű londoni Victoria and Albert Múzeumban, valamint európai útjai során számos szakmai programon vett részt főként Németország és az Egyesült Királyság területén.

A szakmában Dilomprizulike néven is elhíresült művész saját bevalása szerint munkásságával a fekete kontinens tragikus társadalmának problémáit kívánja bemutatni. A férfi ábrázolásmódja viszont korántsem mondható átlagosnak, Dilomprizulike ugyanis az afrikai utcákon talált hulladékból készít szobrokat, installációkat és különféle ruhákat.

Junkman egyik leghíresebb, Wear and Tear (viselet és könny) elnevezéssel illetett installációjának mögöttes tartalmát egy kulturális identitását veszített, a feketék világához már nem tartozó, ám a fehérek társadalmába még beilleszkedni képtelen férfi belső küzdelmeinek leképezésével magyarázza. A különleges ábrázolásmódot használó Dilomprizulike művészetet elsőként a Nigériai Egyetemen, majd a Skóciában található Dundee-i Egyetemen tanult.

E rövid és nagyon szelektált listával egy dolgot ismét megállapíthatunk: a fekete kontinens korántsem szenved hiányt a tehetséges művészek terén. A bemutatott afrikai művészek nagysága nem csak az általuk megálmodott épületek, megfestett képek, rajzolt figurák és elkészített installációk szépségében tükröződik vissza, hanem az afrikai kultúra iránt érzett szeretetükben is.

Források

<http://www.mindennapiafrika.info/2010/09/12/a-vilag-legnagyobb-temploma-20-szulesnapjat-unnepelte/>

<http://hg.hu/tag/david-adjaye>

<http://www.zapiro.com/>

<http://www.juxtapoz.com/Features/interview-with-motelseven-graffiti-artist-in-south-africa>

<http://www.africancontemporary.com/Edward%20Saidi%20Tingatinga.htm>

<http://hg.hu/tag/david-adjaye>

<http://www.africatoday.com/cgi-bin/public.cgi?sub=news&action=one&cat=76&id=441>

<http://makondeland.wordpress.com/carvin/>

Besenyő János: A nyugat-szaharai válság

Amikor a Szahara szót halljuk, felrémlik előttünk a Rejtő Jenő, alias P. Howard könyveiből ismert végtelen homok-sivatag, ahol a büntetésből vagy éppen szerelemből odakerült idegenlégiosok menetelnek, harcolnak a vad beduin törzsi harcosok ellen és ahol a jó mindig győzedelmeskedik a regény végén.

Nyugat-Szaharáról a legtöbben nem is tudják, hogy pontosan merre is helyezkedik el, kik élnek ott, vagy éppen milyen konfliktus sújtja az ott élőket. Dr. Besenyő János őrnagy több tanulmányt, elemzést készített és jelentetett meg a térséggel kapcsolatos eseményekről, amelyeket most egy magyar nyelvű kötetben összegezett.

A kötet megrendelhető a kiadótól:
www.publikon.hu

Afrobreakz

Egy nyugat-afrikai tradicionális ütőhangszer (a djembe) iránti közös lelkesülés vezetett a korábbi margitszigeti dobosokat az Afrobreakz 2008-as megalapításához. A csapat 8-10 főből álló baráti társaságból alakult, akik 2 éve zenélnek együtt ebben a formációban, de együttműködnek megannyi más zenei csoporttal is. A nyugat-afrikai ritmusok, dobnyelvek követői. Nemcsak táncos esteket, partykat, és részben afro-diszkós esteket is szerveznek élő dobbenél, hanem részt vesznek számos Afrika-ünnepélyen, fesztiválokon, felvonulásokon, fellépéseken is. Megannyi esetben tűz-zsonglőrökkel is fellépnek, időnként a hasonló zenét pártoló lemezlovasokkal is fúzióba állnak. A csapat nemrég táncosokkal bővült, így programjaik egyaránt szólnak a zenehallgatóknak, kísérletezőknek, táncra vágyóknak, energikus hangulatba ringatózóknak is.

A csapat nevééről: míg az AFRO nemigen szorul magyarázatra, a Breakz sokakban kérdést ébreszt. A szó alkalmazása ehelyütt kettős értelmű: egyrészt a break az afrikai zenének (jazz-nek, népzzenének, szakrális zenének is) olyan szólófrázisa, amelynek egyéni hangzása, „kérdése” és ritmusa a többi hangszer váratlan választát, ellenbeszédét vagy elhallgatását idézi elő. Ilyenkor nemegyszer szünetek, közzjátékok vagy szólók is történnek, a szaggatottság és a szólammegosztás is számos változatban előfordul.

info@afrobreakz.hu

PORTRÉ: HORVÁTH CSABA ZSOLT SZÁZADOS (EUTM SOMALIA)

Az interjút készítette: Besenyő János PhD
alezredes, a hadtudományok doktora

A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálatának főtisztje
besenyo.janos@gmail.com

2000-ben került a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Katonai Főiskolai Karára, ahol 2004-ben műszaki tisztként végzett. Első tiszti beosztását, hadnagyként, Szentesen kapta, ahol egyszerre több műszaki feladatot is ellátott: szolgált műszaki-felderítő szakasparancsnokként majd századparancsnok helyettesként, utána pedig a hídépítő századparancsnok helyettese lett. 2009 novemberében Szentendrére került műszaki oktatónak a Kinizsi Pál tiszthelyettes szakképző iskolára, és azóta - két komoly megszakítással - ott teljesít szolgálatot. 2010 áprilisától szeptemberéig szolgált az EUTM Somalia műveletben, mint az egyik kiképző csoport parancsnoka, ahol a somáliai kormánykatonák kiképzéséért felelt. Eredményes munkája miatt a hazatérése után ismét felkérték, hogy vállaljon egy újabb időszakot a műveletben.

Erre 2011. januártól júniusig - 5 és fél hónap időtartamban - került sor.

Hogy kerültél képbe Szomáliával kapcsolatban, hogy tudad meg, hogy Afrikaiba ki kell menni? Pályázat volt vagy felkérés?

Mivel ez alapvetően tiszthelyettesképző misszióknak indult, ezért az iskola, illetve az intézmény parancsnoka kapta a jogosultságot, hogy biztosítsa a kiképző, illetve oktatói állományt. Ugyan én akkor már nem a tiszthelyettes képzésben voltam, de addigi szakmai pályafutásom, múltam alapján kiválasztottak erre a misszióra. Azáltal, hogy a másik jelölt úgy döntött, hogy mégsem megy ki, én lettem az első és a második váltásban is az egyik kiképző csoportparancsnok. Meglehetősen gyors lefolyású volt ez a dolog, úgy szaladtunk bele, hogy akkor azt se tudtuk, hol van

Taktikai megbeszélés

Uganda, hiszen a Honvédség számára inkább Irak, Afganisztán és Balkán volt a preferált hadműveleti terület. Ezért a misszió neve, az EUTM – Somalia (Európai Unió kiképző missziója-Szomália) mindenkit megtévesztett, mert mindenki Szomáliára gondolt, holott a misszió Ugandában működik. Ráadásul Ugandának éppen abban a részében, ami Szomáliától a lehető legtávolabbra esik, a kongói határon.

Maradjunk még a felkészülésnél. Kiválasztották az állománnyt, mi történt utána? Már az első választás úgy indult, hogy három váltást jelöltek ki a tiszthelyettesekből, a tisztekből azonban csak kettő váltásra volt elegendő személy. Először

úgy indultunk neki, hogy sokkal több emberre lesz szükség, mint ahányan mi nekifutottunk, és teljesen másnak nézett ki a misszió. Minket egészen másra készítettek fel, mert erről a misszióról nagyon kevés információval rendelkezett a Magyar Honvédség, és gyakorlatilag úgy kellett összevadászni mindent. Például térképbiztosításunk úgy volt, hogy szereztünk egy civil térképet, amit egy térképész barátom átalakított katonai térképnek. Beszkennelte, majd felvitte rá a koordinátarendszert, így lett katonai térképünk. Minimális információval vágtunk neki a missziónak, de később kiderült, hogy más nemzeteknek még fele ennyi sem volt. Az általunk használt eszközöket vagy

a honvédség adta, vagy mi szereztük be, és vittük ki magunkkal. Amikor az első váltásnak nem tudtak GPS-t adni, akkor az egyik kolléga mondta, hogy neki van, kihozza, hiszen ha baj lesz, akkor egy ilyen eszköz mindig jól jön. Az első misszióba vittünk magunknak egy katonai rádiót, ami használhatatlannak bizonyult, de a második váltás során biztosítottak számunkra megfelelő híradóeszközöket.

Tehát mondhatjuk, hogy az első misszióban még az információ, a tapasztalatok hiánya miatt a honvédség igazából nem is tudott ellátni benneteket?

Úgy van. Részben nem is tudták, hogy mire akarunk felkészülni, és ez a felkészítésünk, valamint a felszerelésünk összeállításakor is egyértelmű volt. A misszió előtt 3 vagy 4 héttel még úgy tudtuk, hogy sivatagi környezetbe kerülünk, ezért mindenféle sivatagi egyenruhát, felszerelést viszünk. Aztán az indulás előtt 2-3 héttel megkiderült, hogy dzsungelbe megyünk. Tényleg erdős terepre mentünk, csak hogy akkor már nem tudtuk lecserélni a repeszálló mellényeinket, és így elég bután néztünk ki sivatagi mellényben, meg a négy színnyomású gyakorlóinkban. Ez volt a kisebbik malőr, ugyanis a kiutazás előtt derült ki, hogy a felszereléseinket nem tudjuk kivinni. A honvédség egyszerűen nem tudta megoldani azt, hogy 46 + 8 kilónál többet vigyünk ki magunkkal az 5 hónapra, és végül a számunkra hivatalosan biztosított felszereléseknek jóval több, mint a felét itthon hagytuk.

Nem ajánlották fel, hogy túlsúlyjegyet fizetnek?

Semmit nem ajánlottak fel. Azért nem fizettek, mert a missziót vezető spanyolok olyan felelőtlen kijelentést tettek, hogy amelyik nemzet eljön Madridba, annak az embereit ők ingyen elviszik repülővel Ugandába. Igen ám, csak hogy meg is határozták a súlyt, ezt a 46 plusz 8 kilót, mert nyilván ők sem akartak a saját számlájukra sokkal több súlyt kivinni. A magyaron kívül minden más nemzet megrántotta a vállát, hogy semmi probléma, majd utánszállítással megoldják a felszerelés kivitelét. Ez nálunk esélytelen volt, és bár minden követ megmozgattunk, amit csak lehet ez ügyben, de még az iskola parancsnoka, Isaszegi tábornok úr sem tudott kiharcolni semmit. Ezt a kérdést a második misszióban aztán sikerült megoldani.

A felkészítések hol, hogyan zajlott?

A szolnoki Békekiképző Központban történt a felkészítésünk, de mivel őket is megtévesztette a misszió neve, szinte mindent megtanítottak nekünk Szomáliáról. Ez nekünk furcsa volt, szóltunk is a tanároknak, hogy hát ez nem egészen az, amiről szó van. Csak az egészségügyi kiképző nem tévedett nagyot, amikor a lött sebekről beszélt, mert az nem országspecifikus. A felkészítés legértékesebb része az volt, amikor a Katonai Felderítő Hivatalnak egy-két jelentését el tudtuk olvasni arról, hogy mire számíthatunk terepen. Volt olyan anyag, ami csak angolul állt rendelkezésre. Egyszerűen odaadták nekem a felkészítésem, hogy gyorsan olvassam át, jegyzeteljem ki, amit fontosnak tartok, és mondjam

el a többieknek a kiképzési foglalkozás keretében.

A többiek nem beszéltek angolul?

Hát, nem olyan jól. Rögtön az elején volt egy nyelvtani teszt, ahol kiderült, hogy ki milyen szinten beszéli az angolt. Volt, aki jobban, volt, aki kevésbé jól. Utána volt még egy teszt; akkor derült ki számunkra is, hogy a másik, a potenciális kolléga, hogyan beszéli az angolt, amikor az a kis teszt volt, amelyben angolul kellett rádióforgalmazást csinálni. Ilyesmire azért próbáltak minket felkészíteni, mert ha nemzetközi misszióba megy az ember, nem árt, ha tudja alkalmazni a rádióforgalmazás szabályait. Akkor azért láttuk, hogy több embernél is komoly probléma lesz a nyelv. Nekem nem volt gondom, jól ment az angol, sőt talán nekem ment a legjobban.

Nem arról volt szó, hogy csak olyan ember mehet ki, aki nyelviileg ott van a topon? Vagy szakember volt az illető, és nyelvet nem beszélt?

Olyan jó kiképző tiszthelyettest találni, aki még angolul is jól beszél, szerintem szinte lehetetlen. Van, csak lehet, hogy a két kezemen meg tudom számolni, és ezeket az embereket folyamatosan dolgoztatják is. Ennek ellenére az a tiszthelyettes kolléga, aki kijött velem, szerencsés választás volt, mert bár szinte egyáltalán nem beszélt angolul – egy alapfokú nyelvvizsgával vágott bele ebbe a misszióba – viszont olyan elképesztő kiképzői tapasztalata volt, hogy ez egyáltalán nem jelentett problémát. Illetve nagyon jól össze tudtuk párosítani azzal a magyar zászlóossal, aki ugyan jóval kevesebb szakmai tapasztalattal ren-

delkezett, viszont megvolt a felsőfokú szóbelije, tehát nagyon jól megértette magát, és nagyon jól tudtak együtt dolgozni. Már az első misszióban is gyakran próbáltuk párba tenni őket, a második misszióban viszont gyakorlatilag végig együtt dolgoztak, egy kiképző párost alkotva.

Kevés információval indultunk tehát: annyit tudtunk, hogy milyen betegségektől kell félni, kinek hány oltás kell még, és milyen szúnyogriasztót kell venni. Valójában más hatékonysága nem volt a dolognak, mert nem tudtak semmi érdemlegeset elmondani nekünk. Azt a katonai felderítőtől tudtunk meg, hogy milyen a politikai helyzet, hogy mennyire stabil, instabil az ország. A felkészítés után megkaptuk az oltásokat, majd egy hónapon belül indultunk is a misszióba.

A kiindulás is eléggé kacifántosra sikeredett, mert a Magyar Honvédség nem tudta megmondani, hogyan megyünk ki Madridba, gépjárművel vagy repülőgéppel. Először egy transzporterrel utaztunk volna ki, de valamiért meghíúsult az út, így levittek minket Szolnokra, ahonnan AN-26-sal szállítottak át Madridba. Az egésznek kicsit luxus feellingje volt, mert 3 fő utazott a repülőgépen, akikre egy 4 fős személyzet viselt gondot. Nagyon érdekes volt már ez a szervezés is, illetve a misszió felkészítése. Első misszióm lévén, azt hittem, hogy majd a honvédség mindent alám rak, és majd minden könnyedén fog menni. Ehhez képest rengeteget kellett nekem telefonálni, és gyakorlatilag nekem kellett megszervezni mindent, a pénzünet, a logisztikát, az utánpótlást, a felszerelést, az oltásokat, és a fegyverek felvé-

Kiképzésre érkezők. Forrás: The Council of the European Union. consilium.europa.eu

telét. Ugyanis fejenként egy pisztollyal és két tár lőszerrel mentünk ki.

Okozott gondot a fegyverek kivitele?

Nem, a vámoltatással nem volt baj, megvoltak a megfelelő okmányaink, a repülőteret pedig a fegyverek sosem hagyták el, sőt, még a repülőgépet sem. Madridban is a katonai repülőtérrel gyakorlatilag egyből egy katonai bázisra mentünk, tehát ott sem volt probléma. Úgy történt a fegyverek kivitele, hogy kivittük, és otthagytuk a két misszió között. Volt egy fegyverszoba, amit erősen őriztek, s nem vitték el a fegyvereinket. Jól beolajoztuk, és otthagytuk őket, így aztán nem is volt vele komoly hercehurca a kivitelnél. Szerencsére.

Említetted, hogy hárman utaztatok ki Madridba. Nem 4 főt küldött a Hon-

védség ebbe a műveletbe? Mi történt a negyedik társatokkal?

A HM által a misszióba delegált jogásztiszt, Konczi Ferenc százados Brüsszelben kezdte a munkáját 5-6 héttel korábban, ahol elkezdte szervezni a misszió jogi háttérével kapcsolatos feladatokat. Szerintem nagy hiba volt, hogy abban egyezett meg az EU, hogy a misszióban a táborunk védelmét az ugandai hadsereg - UPDF - fogja ellátni. Gyakorlatilag csak Madridban találkoztunk Konczi századossal, mivel ő egy nappal utánunk érkezett. Madridban egy éjszakát megaludtunk egy ejtőernyős laktanyában, másnap találkoztam a német nemzeti rangidőssel, aki megkért, hogy menjek oda hozzá, és beszéljünk egy kicsit. Tudtuk már előre, hogy részint vegyes kiképző csoportok leszünk, és úgy néz ki a helyzet, hogy

én leszek a kiképző csoportparancsnok; két magyar, három német és valószínűleg egy vagy két ugandai beosztottam lesz, illetve lesz még egy tolmács, akiről ha jól emlékszem, már tudtuk, hogy kenyai lesz. Hivatott a német, hogy a támogatásáról biztosítson, és hogy elmondja, mennyire örül annak, hogy magyar katona vezetheti csatába a német légierős kollégáit... Én szinte sokkot kaptam, hogy német légierősökkel fogok dolgozni, mert – ezt tisztázzuk – ez nem egy légierős misszió, tehát itt repülőgép nem sok volt, amit szerelni kellett volna, úgyhogy komoly félelmeim voltak, és ezek a félelmek később azért be is igazolódtak. Hogy mennyire jó kiképző egy német légi-erős vagy egy német légierős informatikus vagy egy hajtóműszerelő? Hát nem olyan nagyon. Már csak azért sem, mert nekünk klasszikus gyalogsági kiképzést kellett végeznünk. A kiképzésnek úgy 80%-a lövész-harcászatról, harctéri vezetéséről, lökiképzésről és hasonlókról szólt, tehát ide nem légierősök kellett volna. Nekem az volt a szerencsém, hogy 2006-ban az amerikai tengerészgyalogságnál 6 hónapig csak lövész szakasparancsnoki dolgokkal foglalkoztam. Ugyanis Quanticóban lövész szakasparancsnoki felkészítésen vettem részt, majd a Camp Lejeune bázison egy 4 hónapig tartó harcoló műszaki kiképzést kaptam. Én ilyen háttérrel vágtam bele a misszióba, ezért nem tartottam attól, hogy lövész kiképzést tartsak tiszthelyetteseknek.

Az egyeztetés után megismerkedtem az emberekkel, akkor még nem beszélgettünk, mindenki szokatta magát a helyzethez, hiszen nagyon sok nemzet-

ből tevődött össze ez a misszió. Mindenkivel egyszerre próbáltunk barátkozni, hogy azért megmutassuk magunkat a világnak, hogy mi, magyarok, létezők, mi is itt vagyunk. Másnap egy spanyol katonai géppel Entebbébe repültünk. Ugandának ez az egyetlen nemzetközi reptere, és kissé tartottunk ettől az úttól, mert tudtuk, hogy körülbelül 1-2 hónapja kapta meg a reptér az első légtérfigyelő radarját, és féltük attól, hogy a jól bevált módszer, miszerint radar nélkül szállítják le a repülőgépeket, majd megzavarja az ugandai légi-irányítók tisztánlátását. Aztán nem lett semmi baj, földet értünk, és nagyon jól tettük, hogy raktunk be szűnyogriasztót a pakkunkba, mert elképesztő szűnyogroham várt Entebbében. Ráadásul azt is tudtuk, hogy Entebbe és Kampala környéke nagyon maláriaveszélyes terület.

Minden lehetséges helyről, forrásból próbáltunk információt szerezni Ugandáról. Teljesen véletlenül, a nővérem jóvoltából kiderült, hogy Onyuta Judit félig-meddig ugandai és sikerült megszerezni az elérhetőségeit. Ráadásul még mielőtt kimentünk volna, az édesanyja is hazajött Ugandából, és mindkettőjüket sikerült telefonvégre kapni. Ő sok naprakész információval szolgált, hogy milyen a politikai helyzet, mennyire nyugodt – nem nyugodt – az ország, milyen a közlekedési kultúra; egyáltalán melyik oldalon vezetik a gépjárművet vagy, hogy milyen konnektor van az országban. Annak ellenére, hogy korábban szolgáltak már magyarok Afrikában és Ugandában is, nem tudtunk semmit vagy legalább is nagyon-nagyon keveset az országról, és hát mindenképp jó lett volna, ha a hon-

védség valamilyen adatbázisból előránt egy embert, aki esetleg a tapasztalataival vagy legalább elméleti síkon felkészülve segíti a munkánkat. Szóval elég nagy sötétbe ugrottunk fejest, amikor kiutaztunk.

Entebbéből elmentünk Kampalába, ahol a misszió már kint lévő tagjai vártak minket a reptéren.

Hány ember érkezett ki akkor? A misszió teljes kiképző állománya mikor érkezett ki?

Majdnem a teljes kiképző állomány, bár a belgák nem akartak a spanyolokkal közösködni, ők és a finnek, a svédekkel együtt kicsit később érkeztek. Velünk olyan 50 fő utazott, ami később felduzzadt 70 főre. 8-10 fős kisbuszokkal elmentünk először Kampalába a parancsnokságra, ahol rövid időt, alig egy-másfél órát töltöttünk. Csak éppen annyit, hogy mindenki hazajelentsen, hogy megérkezett. Gyorsan körbeadták a szolgálati telefonokat, akiknek volt, vagy műholdas telefont és akkor mindenki bejelentkezett otthon, hogy élünk. Ezután talán 6 óra zötykölődés várt ránk a jó kis ugandai földutakon, míg megérkeztünk a táborba, ahol akkor gyakorlatilag semmi nem volt. Hogy ezt miért nevezték tábornak, azt nem tudom, mert mindenre hasonlított, csak arra nem... Ez volt Bihanga, ahová szinte a teljes sötétségben érkezünk meg, de már akkor sem tetszett nekünk az, hogy sehol egy kerítés vagy egy őrbódé vagy bármiféle előkészített védelem... Semmi, ami megfog bármit is, lett volna akár egy árok, hogy mondjuk, egy öngyilkos merénylő ne hajtson be arra a területre, de semmi! Este

annyi történt még, hogy a szemerkélő esőben mindenki gyorsan foglalt magának egy sátrat, és amikor elhangzott a vezényszó, és a helyiek ledobálták a ládáinkat, akkor mindenki kiválogatta a magáét. Másnap reggel 6-kor kezdődött el az élet, amikor megláttuk, hogyan is néz ki a tábor.

Tehát felvert sátrakba költöztetek.

Felvert sátrakba költöztünk, igen. Végül csupán annyi volt a szabály, hogy a tiszteket és a zászlósokat egyéni (2,5x2,5 méteres), a tiszthelyetteseket 4 fős sátrakban helyezték el. Ezeket nem a talajra cövekelték le, hanem egy betonalapra, ami eltörik, ha belerúg az ember. Nem volt semmi kiépítve, fel volt ugyan húzva a sátrak nagy része, a zuhanyzó, a WC illetve az étkezde volt olyan állapotban, hogy használni lehessen. Nem volt kész, de lehetett használni. Az első egy hónapban nem volt meleg víz, nem volt kórház – ami egyébként előírás volt –, de még egy kerítés sem a tábor körül.

„Annak ellenére, hogy korábban szolgáltak már magyarok Afrikában és Ugandában is, nem tudtunk semmit vagy legalább is nagyon-nagyon keveset az országról, és hát mindeképp jó lett volna, ha a honvédség valamilyen adatbázisból előránt egy embert, aki esetleg a tapasztalataival vagy legalább elméleti síkon felkészülve segíti a munkánkat..”

Hogyan volt megszervezve akkor az egészségügyi ellátásokat?

Sehogy. Amíg el nem készült a kórház, nem számíthattunk semmilyen egészségügyi ellátásra, csupán arra az elsősegélyre, amit egymásnak nyújthattunk baj esetén. Az ugandaiak ugyanis nem biztosítottak számunkra orvost. Később egy dél-afrikai cég állította fel a kórházat, amit egy elég vegyes, de igen felkészült személyzettel üzemeltettek. Volt köztük olasz, grúz, ukrán, dél-afrikai, meg ki tudja még milyen náció... A személyzet utánuk pár nappal érkezett, de semmit nem tudtak biztosítani, amíg a kórház el nem készült. Amikor elkészült, a gondok nem tűntek el, mert csak akkor voltak hajlandók az általuk szerződésbe foglalt ellátást biztosítani, ha olyan kórházat kaptak, ami az összes európai normának megfelel. Ezzel együtt további gondok is támadtak. Például a parancsnoki épület sem volt kész. Gyakorlatilag semmilyen épület nem volt befejezve; kivéve a vezető állomány és a táborot működtetők saját lakrészei. Lassan, hetek, hónapok – 9-10 hónap! – alatt végül „elkészült” a tábor. Ekkor már növényeket is kezdtek beültetni, de pl. hónapokon keresztül nem volt járdánk. Ez luxusnak hangzik, de ha belegondol az ember, hogy milyen hatalmas esőzések vannak Közép-Afrikában, akkor hogy pl. a sátramat és a felszerelésemet tisztán tartsam, ahhoz nem baj, ha van valami zúzott kő vagy legalább néhány palló a földön, mert ha az ember folyamatosan sárban él, ez egyszerűen kivitelezhetetlen.

Mennyi időt adtak nektek felkészülni a somáliaiak kiképzésére? Mennyi idő

volt összekovácsolni a német–magyar csapatot?

Tényleg igaz az a mondás, hogy az ember a misszióval kapcsolatosan az életében két dolgot nem akar csinálni, elkezdni és befejezni egy missziót. Ez a mi esetünkben a missziókezdés volt. Az első váltásnál semmi nem volt kész, semmi nem volt megtervezve, semmi nem volt előkészítve. Amikor odamentünk, azt se tudtuk még, hogy mit akarunk oktatni; hogyan, mikor, hány emberrel, és kiket... Semmit nem tudtunk. Viszont megnyugtató volt a hír, hogy legalább a somáliaiak még nincsenek ott teljes létszámban, ugyanis még akkor toborozták a jelentkezőket. Az oktatás kapcsán abban állapodtunk meg, hogy egyik nemzeti oldalra se húzzon senki, tanítsuk tehát a régi amerikai harcászati elveket a régi amerikai kézikönyvekből.

Mennyire voltak régiek ezek a szabályzatok?

Nagyjából 10 éves szabályzatokból dolgoztunk, azért megállják a helyüket, mert az alapvető taktika, hogy pl. fedezéket foglalok, jobbról átkarolok, balról átkarolok, szemből támadok, az ilyen alpműveletek azóta sem változtak. Ez olyan nagy problémát nem okozott, az viszont annál inkább, hogy semmilyen oktatáshoz használható vázlat, óravázlat nem létezett, és ezeket magunknak kellett összeállítani. Így rögtön jelentkezett a nyelvi kérdés. A misszióban résztvevő nemzetek nem mindegyike beszélt az angolt. Főleg a spanyolok és a franciák jelentett ez kihívást. A francia idegenlégiósok angol nyelvismerete katasztrofális volt. Az volt az egyetlen

szerencsájük, hogy az első váltásban volt egy magyar srác, Barilla Csaba, aki főtörzsőrmesterként szolgált náluk, és mindig ő eljött hozzám az eligazítások után, hogy segítse a munkát, és én elmagyaráztam neki, mi lesz másnap.

A nyelvi gondokon kívül nagyon komoly nézetbeli különbségek is voltak, hogy ki milyen színvonalon akarja tartani a kiképzést, mert ugyan le van írva „a katona bokortól bokorig halad”, de ezt azért elég sokféleképp lehet csinálni. Lehet úgy, mint a finnek, svédek vagy úgy, ahogy a spanyol ejtőernyősök csinálják. Nem kevés vita adódott ebből is.

Ugyanis nem az a lényeg, ahogyan csinálták, hanem az, hogyan akarták oktatni. Mivel nem volt pontosan meghatározva az, hogy mit kell, nem volt

meg a célkitűzés, hogy az alapképzés befejezése után pontosan mire kell képesnek lennie egy szomáliai tiszthelyettesnek.

Papíron a képzés három modulból állt: egy 4 hónapos tiszthelyettes alapképzésből – ezt vállalta el a Magyar Honvédség –, utána egy 1 hónapos szakmai képzésből – erre már szétválogatták az embereket a négy szakirányra: lövész, műszaki, életmentő, illetve híradó. Ezeket a különböző nemzetek, mint szakmai felkészítők tartották. –, és a végén egy „összekovácsoló” képzésből. Elméletileg 6 hónapnak kellett volna lennie egy komplex kiképzésnek. Mindenki máshogy dolgozott, más komolysággal kezelte a feladatot. Volt, aki úgy állt hozzá, hogy éljük túl és menjünk haza;

valaki meg úgy, hogy a lehető legtöbb ki akarta hozni a kiképzendőkől és a kiképzőiből, és mindez nyilván problémákhoz vezetett.

Napi rutinmunka volt a kiképzés menetének összeállítása, így aztán a kiképző csoporton belül mindennapok voltak az ötletbörzék, tehát a kiképzés után nemcsak attól voltunk fáradtak, hogy napi 8 órát kint voltunk terepen, hanem minden utána következőtől.

A kiképző csoport munkáját szabadon irányítottad, vagy köteles voltál a spanyol ezredes jóváhagyását megkapni? Menyire hagytak önállóan dolgozni?

Nagyon furcsa volt, mert hatalmas különbség volt az első és a második misszió között. Igazából a kiképzés aprópénzre váltását mi, kiképzők csináltuk, és a 9 kiképző csoportnak volt egy parancsnoka, egy spanyol százados. Ez a tiszt gyakorlatilag mindenbe bele akart szólni, és a lehető legrészletesebben meg akarta szervezni az egészet, viszont sem a szakértelme, sem pedig a nyelvtudása nem volt meg ahhoz, hogy a részletekbe bele tudjon menni. Nem tudta elmagyarázni, hogy mit vár tőlünk, hogy mit tanítsunk. Talán tisztában volt azzal, hogy mit akar ő vagy a missziót vezető spanyolok elérni végcélként, de mások viszont nem, és ez nagyon sok konfliktust szült, hiszen mindenkiben benne volt a nemzeti öntudat. Nem tudom, miért a spanyolok kapták meg a misszió vezetését, hiszen ehhez semmilyen érdektségük nem volt, e területek brit, francia és belga gyarmatok voltak korábban. Szerencsénkre a második missziónál a kiképzésért felelős spanyol tiszt sokkal jobb,

rugalmasabb volt. Sokkal jobban tervezett előre, látszott is rajta, hogy korábban is csinált már ilyen munkát, és mint kiképző is nagy tapasztalattal rendelkezett, tehát nem voltak irreális elvárásai, illetve logisztikai szempontból is sokkal jobban próbálta támogatni a kiképzést.

„A második misszióban komoly fegyelmi problémák voltak, nagyon fegyelmezetlenek voltak a katonák, és annyira a saját szomáli szabad elveik szerint éltek, hogy volt, amikor a szünetben az egyik srác egyszer csak kihajtotta a bajonettet a Kalasnyikovján, és elkezdte kergetni a másikat.”

Azt gondolná az ember, hogy egy EU misszióba csak úgy „öntik” a pénzt...

Ez nem pénzkérdés. A második misszióban derült ki, hogy nem pénzkérdés volt, Ugandában nagyon sok minden múlik a személyes kapcsolatokon. Nem azon múlt, hogy mennyi pénzt adunk az ugandaiaknak, hanem hogy a mi táborparancsnokunk milyen kapcsolatot ápol a mellettünk lévő ugandai táborparancsnokkal. Az első misszióban egy olasz őrnagy volt a táborparancsnok, aki elég magasan hordta az orrát és nagyon sokan utálták, mert nem volt „bratyi-zós”. Jó parancsnok volt, viszont nem volt jóban az ugandai táborparancsnokával, és emiatt nagyon-nagyon kevés anyagot, fegyvert, vaklőszert kaptunk, és nagyon-nagyon sok harc árán érte el azokat a dolgokat, amiket az ugandaiak

biztosítottak számunkra. Egyszerű dolgok: például hogy a somáliaiak, akiket ki kell képezni, időben megérkezzenek a kiképzésre. Nyilván ez az ugandaiakon múlt, de az is, hogy a reggeli tornát, a fegyverfelvételt vagy a reggelit hogyan szervezik meg, illetve a kiképzendőket odaérnek-e egyáltalán. A második misszióban egy portugál őrnagy volt a táborparancsnok, aki sokkal közvetlenebb, lazább volt, a kiképzéshez kevésbé értett, viszont jól eladta magát. Az ugandaiakkal jól összebarátkozott, együtt iszogattak esténként, és emiatt sokkal gördülékenyebb volt a logisztika, emiatt rengeteg vaklőszert, rengeteg fegyvert kaptunk, sokkal pontosabban érkeztek a katonák. E hozzáállásnak viszont más hátrányai voltak. Az első misszióban teljesen mások voltak az emberek, a kollégák is, így mintha két teljesen különböző misszió lett volna. Az első műveletben ugyanis hagytuk az ugandaiakat, hogy tegyék a dolgukat. Amikor megérkeztek a somáliai katonák, az ugandaiak válogatták ki közülük, hogy kik lesznek tiszthelyettesek, kik lesznek legénységi állományú katonák. A tiszthelyettesekből mi válogattuk ki aztán később a tiszteket, pontosabban a tisztjelölteket. Az ugandaiak számunkra kegyetlennek tűnő módszerekkel, néha testi fenyítéssel tartották kordában és tanították őket, gyakorlatilag semmi másra csak alakira, illetve fegyelemre képezték ezeket az embereket. Mi ezt nem nagyon értettük, és szerintem a tábor vezetése, a misszió vezetése sem értette ennek a szükségességét. Mindez a második misszióban derült ki, amikor nem kapták ezt a „keményebb kiképzést”, ezt a drillezést.

Olyasmi volt, mint nálunk egy alap-kiképzés, egy komolyabb alapkiképzés, mikor 1 hónapig nem hagyják az ember gondolkodni, beosztják minden percét, elfoglalják, és testileg, lelkileg megterhelik. Viszont fegyelmet is tanul közben az ember, és a második misszió elején ez nem volt meg, és emiatt nagyon sok probléma volt. Elmondhatom, hogy az első misszióban fegyelmi kérdéssel egyáltalán nem kellett foglalkozni. A legkomolyabb probléma az volt, hogy mondjuk valaki fáradt volt az órán, lekókadta a feje, el akart aludni. A második misszióban komoly fegyelmi problémák voltak, nagyon fegyelmetlenek voltak a katonák, és annyira a saját somáli szabad elveik szerint éltek, hogy volt, amikor a szünetben az egyik srác egyszer csak kihajította a bajonetet a Kalasnyikovján, és elkezdte kergetni a másikat. Volt olyan, hogy a somáliai katona odáig merészkedett, hogy megütötte az ugandai kiképzőt, de volt – nem kevés – parancsmegtagadásuk is a misszió során. Megtörtént egyszer az is, hogy amikor csoportos feladat-végrehajtásra küldtük el külön-külön a rajokat, a komplett szakasz egyszerűen lefeküdt aludni a bokrok aljába.

Veletek történt hasonló eset?

Igen. Pontosán az, amit az imént mondtam, ez a parancsmegtagadás, ami nagyjából a második misszió kilencedik hetében történt. Az egyik kiképzés alatt lévő csoporttal a felderítést gyakoroltuk, amikor egy feladatot adtunk a számukra a terepen, amit önállóan kellett végrehajítaniuk. Mivel ez egy erősen szabdalt bokros-fás terület volt, ezért eltűntek a terepen a bokrok és a

fák között, nem láttuk őket. Két magyar kiképző – Jécsák Misi és Simon Donát – volt kint akkor velük, amikor ez megtörtént. Volt ott egy víztorony a repterünk mellett, felmáztak a víztorony létráján olyan fél magasságig, és látták messziről, hogy szépen megálltak, kitergegették a zoknijukat, és elheveredtek. Alvásba ment át a felderítés. Jelentették nekem hogy mi történt és mivel először nem tudtuk, hogyan oldjuk meg ezt a kényes szituációt, kupaktanácsra ült össze a kiképző csoport. Komolyan mondom, a szimpla folytatástól kezdve a testi fenyítésen át a bebörtönözésig nagyon sok mindent végigtárgyaltunk a kollégákkal abban a másfél, két órában. Végül egy nagyon érdekes módszerrel álltunk elő, először is pár napig leálltunk a kiképzéssel. Hozzá kell tennem, hogy ezt a misszió vezetése tudta nélkül csináltuk. Jó viszonyban voltunk már akkor a spanyol vezetéssel, de ez már annyira komoly dolog volt, hogy nem mertük megosztani velük, hogy nálunk ilyen dolog történt, és próbáltuk csoporton belül megoldani. Szerencsére nem is derült ki sosem. Abbahagytuk tehát a kiképzést, és semmi mást nem csináltunk, csak „pihentünk”. Mindig olyan helyet választottunk a kiképzésre, ahol az ellenőrző elöljárók nem találtak meg minket, aztán lefeküdtünk mi is egy bokorba, két bokorral arrébb meg lefektettük a szomáliaiakat. Az első egy-két napban még nagyon örültek, hogy de jó nekik; de érdekes, hogy harmadik-negyedik nap az értelmesebb srácoknak már leestek, hogy ez a legkomolyabb büntetés, amit kaphatnak, mert lassan, de biztosan ráeszméltek arra, hogy valójában ők azért vannak itt, hogy meg-

tanuljanak életben maradni. Rájöttek arra, hogy itt – még ha most nem is jó nekik – olyan tudást kapnak, ami majd jobb fizetéssel, jobb életszínvonallal jár, sőt, harc közben akár életben is maradhatnak. Az ötödik napon gyakorlatilag eljutottunk arra a szintre, hogy elkezdtek könyörögni a kiképzésért. Tudták, hogy van egy-két ember, akiket jobban kedvelünk a szakaszból, ők merészebbek voltak, odajöttek hozzánk és próbáltak bocsánatot kérni... A végén meg egyeztünk abban, hogy teljesen megváltoztatjuk a raj addigi felépítését, a rajokat szétbombáztuk, és a bomlasztó elemeket kiválasztottuk, majd ezt az öt embert beraktuk a harmadik rajba, és azokból, akik vagy közömbösek voltak a kiképzés iránt vagy akarták, két nagy rajt csináltunk. Akkor azt mondtuk a srácoknak, hogy az a legnagyobb büntetés, ha valakit nem oktatunk. Jeleztük: akin pedig észrevesszük még egyszer, hogy lóg, vagy széthúzást kelt az állomány tagjai között, azt rögtön berakjuk a harmadik rajba. A harmadik rajban – a második misszióban már két ugandai beosztottam volt, az elsőben csak egy – az egyik ugandai tiszthelyettesnek mindig csak az volt a dolga, hogy „szívassa” ezt az öt embert. Semmi mást nem csinált. Nem volt ez testi fenyítés, igazából néha csak állniuk kellett, vagy felálltak egy természetjáró tetejére, és ott ölelkezve kellett egyensúlyozni egy pár órát, ha elengedték volna egymást, akkor nyilván leestek volna a csúcsos természetjáróról. Mindig foglalkoztunk velük, viszont kiképzést egyáltalán nem kaptak. Ez majdnem 3 hétig ment így, amíg ez az öt ember semmilyen kiképzést nem kapott, de a végén már ők is

Horváth főhadnagy kitüntetése

belátták, hogy nem lesz így jó nekik, úgyhogy szépen, lassan visszaengedtük őket a kiképzésbe. A módszer bevált.

Hogyan telt egy átlagos napod, illetve a német-magyar csoportotok napja?

A tábornak megvolt a saját napi-rendje. Általában reggel hat órakor volt ébresztő, és nyolckor kellett megkezdeni a kiképzést. Előzetes egyeztetés alapján rögzítettük, hogy ki milyen kiképzési területeket fog használni, és ki mit fog oktatni. Elosztottuk a területeket, és próbáltuk rotálva váltogatni, ne unják meg az emberek, hogy mindig ugyanarra a területre járkálnak. 8 órakor megkezdődött a kiképzés, ami délig tartott. Mint nálunk a tantermi órák, hasonlóképpen lett elosztva kiképzési órákra maga a

kiképzés; volt egy délelőtti ciklus, volt egy délutáni. Utána ebédszünet majd 14 órától folytattuk a képzést, ami újabb három órán keresztül tartott. Ugyanez volt pénteken is, és szombaton vizsganap volt. Tehát heti 6 napot dolgoztunk. Vasárnap pihenhetett az állomány, mi pedig készültünk a következő foglalkozásokra, terveztük a következő hetet.

A szomáliaiaknak is kellett pihenni, e terepen egy kiképzési nap sokkal fárasztóbb, mint Magyarországon, legalább tízszer olyan fárasztó. A klíma nagyon kimerítő a tengerszint feletti magasság 1000-1300 méter környékén, melyhez párosult a 40-44 fokos meleg is. A második misszióban volt ugyan bár, konditerem, légkondicionálás, ami nagyon jól jött, mert a sátorban nem

lehetett megmaradni, 55 fokra is felment a hőmérséklet, ami elviselhetetlen volt. Az első misszióban elég vaskalapos volt a kiképzést vezető százados kolléga, és próbálták azt elérni, hogy három ember legyen egy szakasszal. Ennek igazi értelme nem volt, mert az elméleti foglalkozást egy ember is meg tudja tartani, a gyakorlatihoz meg úgyis mindig változó állomány kell; van amikor elég egy, van amikor kettő, van amikor meg mind a hat ember kell a csoportból, és még az ugandaiaknak is segíteni kell.

Az étkezés, az ellátás milyen szintű volt?

Az első misszióban még viszonylag elég jó volt az étel, annak ellenére, hogy egyáltalán nem volt változatos, de azért az első 5 hónapban egész jól bírtuk ezt a nem túl változatos, fűszer nélküli kaját.

Együtt ettetek a somáliaiakkal?

Nem. Külön ettünk, a somáliaiaknak megvolt a saját kis táboruk, ami tulajdonképpen egy volt brit börtönből lett kialakítva, amit az ugandai katonák szolgálati kunyhói vettek körül. Nagyon érdekes volt, hogy a kunyhók úgy voltak körkörösén elhelyezve, hogy azok már védelmet nyújtottak, ráadásul a kunyhók kívülről lövészárkokkal voltak körbevéve. Tehát azért csak nem múlt el nyomtalanul az ugandaiak emlékében a háború.

Nem tartottatok attól, hogy a somáliaiak között esetleg lehetnek beépített emberei az al-Shabaabnak vagy más terrorszervezetnek?

Az első misszióban egyáltalán nem. A másodikban már igen, mert az első

misszió történetéhez hozzátartozik egy lázadás is, amikor a somáliai kiképzendők lázadtak föl az ugandaiak ellen. Szerencsére az ugandaiak ellen, nem pedig ellenünk. Ennek már voltak előszelei, azt több nappal előtte lehetett látni, hogy nem nyugodt a helyzet. Nem is a mi általunk kiképzettekkel volt probléma, mint ahogy mondtam már az elején, ezek a kiképzendő srácok úgy voltak szétválogatva, hogy körülbelül 800 legénységi állományú katonát képeztek az ugandaiak, körülbelül 200 tiszthelyettes-jelöltet képeztünk mi, európaiak. Az a 800 srác már az elejétől kezdve nagyon csalódott volt, mert a toborzók biztosan azt mondták nekik, hogy ők majd tőlünk fogják megtanulni a háborúzás csínját-bínját, nem pedig az ugandaiaktól. Nyilván ezek az emberek, a kiképzések után összegyűltek, a tiszthelyettes-jelöltek meg elmondták, hogy ők mit tanultak, milyen bánásmódban részesülnek, de elmondták a legénységiak is, hogy ők mit kapnak és mit nem kapnak. Teljesen más volt a szemlélet, mi sokkal emberségesebben bántunk a tiszthelyettes-jelöltekkel, illetve a tisztjelöltekkel. Nagyon nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy ténylegesen képezzük őket, javítsuk a hibáikat, ahogy ez elő van írva, és magyarázzuk el, mutassuk be, gyakoroltassuk velük; megtanítsuk nekik, és folyamatos hibajavítással addig-addig drilleztessük őket, amíg nem megy a dolog. Mindvégig azonban partnerként kezeltük őket és nagy odafigyelést kaptak tőlünk. A legénységi állományú katonák ezt messze nem kapták meg. Gyakorlatilag az ő kiképzésük 80%-ban kimerült abban, hogy hónapokon keresztül fel-alá masíroz-

tak az alakuló téren, mert az ugandaiak meg voltak győződve arról, hogy a harc sikeres megvívásához semmi más nem kell, csak fegyelem. Tehát ha fegyelmezett egy katona – amit csak és kizárólag az alaki oktatással kaphat meg –, akkor már nagy baj nem lehet, mert nem fog elszaladni. Ennyi. A kiképzés során gyakorlatilag egy-két löszert lövöldöztek el, hogy azért tudják, mi fán terem a gépkarabély, de célzást már nem oktattak nekik.

A másik dolog a motiválás kérdésköre. Az ugandaiak egy-egy pálcával „motiválták” a kiképzendőket, mi viszont kőkeményen, ahogy mi is tanultuk: mindig elmagyaráztuk nekik, hogy minek miért van értelme, és nyilván fölkapták a fejüket arra, amikor valami új témába vágunk.

Az első zavarodott megmozdulás az volt, amikor egy kisebb kódobálás történt az ugandai táborban. Ha jól emlékszem, pénteken vagy a csütörtökön történt, hogy az egyik srácot testileg fegyelmelte egy ugandai százados. Ezt meglátták a szomáliaiak, és elkezdtek köveket dobálni az ugandai kiképzőkre, akik szerencsétlen módon épp a francia orvos csoport által tartott egészségügyi foglalkozásra menekültek be, amit a szomáliai tiszthelyetteseknek tartottak az ugandai táborban. Bizony elég érdekes helyzet alakult ki, mert az ottani szakasz a saját társaival konfrontálódott. Próbáltuk lecsitítani, megnyugtanni őket, hogy ne dobálják a köveket... Ez adott időt, hogy az ugandaiak elmenekülhessenek, mi pedig gyorsan beültünk a dzsipekbe, és visszatértünk a táborunkba. Ez volt csütörtökön; pénteken emiatt nem volt kikép-

zés, mert az ugandaiak is próbálták rendezni a soraikat.

Utána hétfőn, kedden kiképzést tartottunk, de szerdán ülőstrájkkal kezdődött a reggel. Mi megkezdtük rendesen a kiképzést, a szakaszok 8 órára elmentek a kijelölt helyekre és elkezdték a foglalkozást. Akkor egy német-magyar kiképző páros volt kint tőlünk, míg mi bent voltunk a táborban, és láttuk, hogy nem lesz egyszerű ez a reggel. Nem indult meg a kiképzés, a szomáliaiak egyszerűen csak leültek az alakuló téren. Ez volt az egyik, ami zavart okozott, a másik pedig az, hogy láttuk, az ugandaiaknak – akik csak akkor visznek fegyvert, ha használni akarják – a táraik ott vannak a fegyvereikben. Nagyon elgondolkodtató volt a dolog, mert nagyon szervezettnek tűnt ez az ülőstrájk. Nem lézengő emberek tömege volt, hanem szépen, rendezett sorokban, oszlopokban ültek teljesen nyugodtan és hangtalanul, ez volt, ami aggodalomra adott okot. Úgy 30-40 perc üldögélés után egyszer csak felállt az összes szomáliai, és visszamentek a táborba. Na, mi ekkor kezdtünk megnyugodni, hogy biztos nem lesz baj, de ekkor kezdődött a szomszéd táborban a lövöldözés. Elkezdtünk aggódni, mert nem tudtuk, hogy ki lő kire. Ráadásul egy kis domb volt a két tábor között, így nem láttunk le az ugandai táborba, és csak egy dologban voltunk biztosak, hogy a lövések felénk jönnek. Hallottuk, hogy a táborunk fölött húznak el az éles lövedékek. A tábor védelmét két T-55-ös harckocsi, illetve két régi Buffalo páncélos szállító harcjármű látta el, ezek egyből indították a motort, és az egyik Buffalo elkezdett le-föl jár-

 Kiképzésen. Forrás: The Council of the European Union. consilium.europa.eu

örözni a két tábor között. Egy harckocsi és egy másik Buffalo elment, és hallottuk is, hogy kelepelték lent a fegyverek. Majd hirtelen abbamaradt minden.

Volt-e halálos áldozat?

Amiről mi tudunk az volt, hogy az egyik ugandai srác figyelmeztető lövés közben hasba lőtte az egyik társát, ugyanis a földre célzott, de a golyó föl pattant, és hasba találta a kollégáját. Amint abbamaradt a lövöldözés, az orvosok egyből engedélyt kértek hogy átmenjenek a szomszéd táborba, ellátni a sérülteket, de az ugandaiak nemes egyszerűséggel visszazavarták őket a mi táborukba, hogy ez az ő bizniszük, ezt ők fogják rendezni. Úgyhogy soha nem derült ki, hogy volt-e más sérülés, esetleg haláleset. Egy biztos, hogy amikor pár nap-

pal később újra kezdtük a kiképzést, akkor huszonvalahánnyal kevesebb somáliai katona volt. A hivatalos információ az volt, hogy visszaküldték őket Kampalába. Ennél többet senki sem volt hajlandó mondani.

Hogyan kezelte a misszió vezetése a magyarokat? Hogyan értékelték minket? A többi nemzethez képest milyen volt a tevékenységünk?

Talán nagyképűségnek tűnhet, de nagyon jól teljesítettünk az első misszióban. Talán az volt az én „hibám”, hogy nagyon komolyan vettem a csoportparancsnoki teendőket, és a kiképzésre is nagyon nagy hangsúlyt fektettem, tehát a lehető legtöbbet akartam megtanítani a somáliai katonáknak. Nyilván ez azt jelentette, hogy a mi csoportunk nagyon

sokat dolgozott, néha jóval többet, mint a többiek. Amikor dolgoztunk, akkor nemcsak álldogáltunk és néztünk ki a fejünkől, hanem tényleg rohangásztunk a szomáliai katonákkal, és rengeteg hibát kijavítottunk. Sok energiát fektettünk abba, hogy újra és újra elmagyarázzunk dolgokat, hisz ezeknek a srácoknak egyszerűen nincs ráállva az agyuk arra, hogy elméleti tudást fogadjanak be, így a befogadóképességük messze elmarad mondjuk egy 14 éves, átlagos magyar srácétól. Emiatt új kiképzési módszereket kellett kifejlesztenünk, teljesen más megközelítésből kellett alkalmazni azokat a kiképzési módszereket, amik itthon működnek. Az írástudatlanság nagy kihívást jelentett. Az első misszióban a szakasznak 40%-a tudott írni-olvasni, a másodikban körülbelül olyan 65-70%. Annak a 65-70%-nak mondjuk 15%-a volt képes arra, hogy jegyzeteljen, ezért nem hagyatkozhattunk csupán arra, hogy elmondok valamit, és akkor azt már értik is. Tehát rengeteg, talán az órák 80%-a gyakorlati óra volt, és nagyon sokszor kellett ismételni. Nem engedhettük meg magunknak azt a luxust, hogy kiakadjunk azért, hogy háromszor kell elmagyaráznunk, miért támadunk jobbról, miért támadunk balról, vagy azt, hogy miért is csináljuk így; mi értelme van a szökellésnek, a terep fedezék kihasználásának.

További próbatétel volt a nyelvkérdés. A szomáliai sem egységes nyelv, nagyon sok dialektusa is van. Egyszerűen nem tudtunk – főleg az első misszióban – semmit a nyelvről, és hosszú órák teltek el azzal, hogy megalkossunk egy parancsot. Mire egy harcparancs pontjait lefordítottuk szomáliaira... Mi

elmondtuk, hogy mit szeretnénk, de a tolmács sem tudta pontosan átadni. A második misszióban nagy szerencsénk volt a tolmáccsal, így először elmagyaráztuk, hogy mi mit szeretnénk, mi mit értünk az adott fogalom alatt, majd a szakasz kupaktanács jelleggel megbeszélte, hogy a szakaszban előforduló 5 szomáliai dialektusban melyik az a szó, ami kifejezi az adott fogalmat. Ha volt olyan, akkor nyert ügyünk volt, ha nem volt, akkor ezeket meg kellett alkotni. Ugyanez volt a vezényszavakkal is, ott is meg kellett találni azt az egy-két szót, és ezekre vezényszavakat kellett alkotni. Pl. „jobbról támadtuk”, „leszakadunk”, „kézigránatot dobunk”, „tárat cserélünk”, ilyeneket...

Mérte a misszióparancsnokság a kiképző csoportok eredményességét? Volt olyan nyilvántartás, amiből lehetett látni, hogy ki hogyan halad? Tudátok, hogy pl. a görögökhöz képest jobbak vagy rosszabbak vagytok?

Az első misszióban próbálták, és ott nagyon komolyan is vették, hiszen a szombati napok mindig ellenőrző napok voltak. Ekkor gyakran előfordult, hogy nem a saját szakaszunkat vizsgáztattuk, hanem a megadott szempontok alapján egy másik szakasz kiképző állománya vizsgáztatta a mi szakaszunkat. Ilyenekből azért elég sok következtetést le tudtunk vonni, leginkább azt, ha valamilyen jobbak vagy rosszabbak vagyunk. De azt is megtudtuk, ha a szakaszban egy-egy kiképző nem szeret minket, mert akkor lehúzták a szakaszunkat. De ebből konfliktus, probléma nem volt. Próbálták objektív mérce alapján összehasonlítani a szakaszokat, és mérni az

eredményességét, de a második misszióban erre már nem fektettek akkora hangsúlyt, mivel rájöttek arra, hogy ez konfliktusforrás lehet a nemzetek között, ami nem túl egészséges. Helyette csapatversenyeket rendeztek. A szakaszok tehát nem felmérés, hanem különböző versenyek keretében mérhették össze a tudásukat (akadálypálya, feldejtés, lövészet). A második misszióban az utolsó ilyen nagy verseny, ami gyakorlatilag az egész kiképzésben tanultakat felölelte – akár mondhatjuk vizsgafeladatnak is – kilenc versenyszámban mérte össze a katonákat, és ott a harmadikok lettünk. Ebben a kilenc versenyszámban volt minden: lövészet, akadálypálya, kötélhúzás, beszivárgás, ahol a különböző terepfedezékeket használva kellett eljutni egyik pontról a másikra, tájolóhasználat, tájékozódás térkép nélkül terepen, térképvázlat stb.

Mit tartottál kudarcnak? Mit csinálnál másképp?

Igazából nem csinálnék semmit másképp. Semmit. Az első misszióban úgy viselkedtünk a kollégákkal, ahogy viselkedni kellett, nem volt kudarc. Kudarcnak éltem meg azt, hogy nekünk volt a legrosszabb fizetésünk. Holott nekünk nem okozott lelki problémát az, hogy ott bármilyen maláriás szúnyog megcsíp és meghalhatunk, nem okozott problémát, hogy ehetetlen az ennivaló, nem okozott problémát az, hogy távol vagyunk az otthonunktól és a gyerekeinktől. Tehát mindenféle lelki probléma nélkül megúsztuk a missziót, nem voltunk depressziósak, nem volt senkinek kezelhetetlen honvágya, de azt, hogy fele-, vagy harmadannyit kerestünk, mint bárme-

lyik más nemzet, az elképesztően nagy lelki nyomást okozott. Amikor az életszínvonalról beszéltünk, én el tudtam volna magam sírni.

Mi volt a legnagyobb sikereitek?

Szerintem a kiképzés volt a legnagyobb sikerünk. Tényleg jól képeztük ki a szakaszunkat, nagyon pozitív visszajelzést kaptunk. Azt, hogy mi jól képeztük ki az embereinket, azt nem egy szinttel vagy kettővel föntebbről hallottuk, hanem maga a misszió főparancsnoka, Ricardo Gonzales ezredes személyesen köszönte meg a munkánkat, mondván, hogy ő tudja, mi voltunk a legjobb szakasz az első misszióban. Azt is tudta, hogy nem „csókosságból” kaptuk ezt a címet, hiszen én gyakorlatilag végigvezekedtem a kiképzési részlegvezetővel az egész 4 és fél hónapot, tehát ezt nem a két szép szememért kaptuk, vagy mert esténként együtt söröztünk.

Milyen volt a németekkel a kapcsolat?

El tudták-e fogadni, hogy magyar a vezető?

Én tartottam tőle, hogy ez majd problémát okoz, de szerencsére nem okozott, ezt nagyon jól kezelték a srácok. A légi-erősök nagyon lazák voltak, de nem is törekedtem arra, hogy nagy távolságot tartsunk, mert tudtuk, hogy hónapokon keresztül együtt kell dolgozni, és bármiféle probléma, kis szálla is naggyá nőhet majd hónapokkal később. A társaság nagyon vegyes volt. Volt, aki tiszthelyettes iskoláról jött és nagyon tisztában volt a szakmával; egy ilyen srác volt az első misszióban, a másik két srácnak viszont köze nem volt a kiképzéshez. Ez nagyon sok konfliktushoz vezetett, pél-

dául amikor ötletbörzét tartottunk, nyilván nem tudtam egy csomó ötletüket elfogadni a lövészharccsal kapcsolatosan, mert nem értettek a témához.

De akarták csinálni a munkát és jó volt a hozzáállásuk. Elgondolkodtató volt viszont az, hogy jóval többet kerestek, mint mi és nagyon komoly logisztika állt mögöttük. Ha azt mondta a srác, hogy ő szeretne másfél-két kiló haribot, küldjenek neki Németországból, akkor azt a családja ingyen el tudta neki küldeni; a másiknak meg tönkrement a laptopja, 9 nap múlva megérkezett az új! Olyan logisztika volt mögöttük, hogy az elképesztő, olyan anyagi háttér, hogy az hihetetlen, és mégsem bírták annyira lelkileg, mint mi. Sokkal előbb lettek depressziósak, meglátszott a teljesítményükön, hogy be voltak fordulva, nehezen bírták a magányt. Lehet, hogy ez azért is volt, mert a mi életszínvonalunk nem olyan jó, mint az övék, ők arról a magas életszínvonalról estek le a kongói határvidékre, mi meg a viszonylag alacsonyabbról. Nekünk nem okozott problémát, hogy sátorban kell lakni, vagy az, hogy bekúszik este a kígyó, vagy akár, hogy rohángászik rajtunk a patkány. Egy németnek az nagyon komoly lelki válságot okozott, hogy ilyen helyzetbe kellett kerülnie.

Egészségügyileg hogy bírtátok a trópusi életet?

Alapvetően jól, kisebb hasmenések voltak, az nyilván az étkezés, a levegő meg egyéb helyi körülmény miatt, amihez az első misszió elején már nagyon jól hozzászokott a szervezetünk. A kollégáink közül azonban többet is elvesztettünk különböző betegségek miatt. Például az

első misszióban, talán a második hónap végén meghalt az első tolmácsunk, akivel naponta együtt dolgoztunk. Alig három óra alatt leverte a lábáról a malária. Furcsa volt, mert én sosem láttam ilyen betegséget, és hát nem gondoltuk volna, hogy ilyen gyorsan ledönti az embert a lábáról. Kijött a délutáni foglalkozásra, kettőkor még semmi baja nem volt, három órával később úgy kellett bevinni a táborba. Próbálták helyben kezelni, de aztán kiderült, hogy egyszerre lett maláriás és sárgalázás. Úgyhogy másfél, két hétig húzta a kórházban, Kampalában, aztán meghalt. Aztán több szomáliai is meghalt, mivel gyakorlatilag minden egzotikus betegséget megtaláltunk a szakaszokban. Ezért a kiképzésen nagyon oda kellett figyelni, hogy folyamatosan viseltük a teljes ötüjjas bőrkesztyűt; a lehető legkevesebbszer érintettük meg a katonákat, alkoholos kézfertőtlenítőt is vittünk magunkkal; tehát a higiéniára nagyon oda kellett figyelni. TBC-ben haltak meg katonák, ha jól tudom, volt kint hepatitis, a világ összes bőrbetegsége, tehát mindenféle kiütések, volt bárányhimlő járvány a táborban. Később kiderült, hogy van AIDS-esünk is, mert az első misszió előtt nem volt például AIDS szűrés, csak amikor elkezdődtek ezek a komoly betegségek, akkor derült ki, hogy van. Az én szakaszomban például volt szifilisz katoná. Olyan betegségek jöttek elő, amiről Európában már csak tanultunk, ilyenek a sötét középkorban voltak. Bolha, tetű... elképesztő, olyan higiéniai körülmények között voltak, és elő is jött minden, aminek elő kellett jönnie. A srácok úgy tudtak csak fürödni, hogy kilógtak a táborból, lementek a

tábor melletti folyóra, és ott fürödtek, mert amúgy csak hetente egyszer tudtak volna. Pedig mi alaposan meghajtottuk őket a kiképzésen. Aztán ott voltak a kígyók, békák, pókok, minden, ami csíp meg harap... és a hatalmas, 8-10 centis csótányok. Előszeretettel jártak be a táborba patkányok, az komoly probléma volt az első misszióban, mert ugye este nagyon-nagyon lehűlt a levegő, hatalmas a hőmérséklet ingadozás, szinte az Egyenlítőn voltunk, egy pár kilométerrel délebbre. Nappal 40-44 fok, este 16 fok volt a sztenderd, ez akkora ingadozás volt, hogy mindenki fázott már a 16 fokban. Mi is annyira hozzászoktunk már a napi meleghez, hogy este termokabátban, hosszú ujjúban üldögéltünk. Minden állat törekedett arra, hogy meleg helyre menjen, és mivel az ember meleg volt, nem egyszer előfordult, hogy az ágyakba meg a bakancsokba bújtak be az állatok, a kígyók. Az egyik német srácnak, Ralfnak még a szúnyoghálója, a pokróca alá is bemászott, és ott aludt, és amikor felkelt, bizony ott volt a háromkilós patkány a mellkasán. Szerencsére ezektől az állatoktól közülünk senki sem fertőződött meg.

Hogyan fogadtak itthon? Mikor hazajöttél, kérdezett-e bárki az afrikai tapasztalataidról?

A kinti tapasztalataimról nem igazán kérdeztek, illetve itthon nem tudtam hasznosítani azokat. Ez nekem sajnos nem volt új, mert a tengerészgyalogságtól is úgy jöttem el, de akkor sokkal nagyobb lelki problémát okozott, mert akkor ott én tényleg tanultam tíz hónapig, és bőven lett volna mit átadni..., és hazajöttem, és senki nem kérdezett semmit. Ugyanez volt a helyzet itt is. Nyilván a média megkeresett, mert el lehetett adni egy Afrikában szolgáló magyar katonával készült interjút. Gyakorlatilag ennyi a termése ennek a missziónak, és, hogy kimentem még egyszer.

Kimennél-e újból Afrikába?

Nagyobb anyagi megbecsülésért és jobb logisztikai támogatással igen, bár a kockázatok így sem állnának arányban a veszélyekkel. Úgy gondolom, hogy ettől függetlenül az EU egyre nagyobb szerepet fog vállalni az afrikai kontinensen, ahonnan mi magyarok sem maradhatunk ki. Így egyre több magyar katona fog afrikai műveletekben szolgálni.

Keresse könyveinket
az Alexandra Könyvruházakban
és a független könyvesboltokban!

publikon
KIADÓ
www.publikon.hu

KÍNAI AGYTRÖSZTÖK ÉS AKADÉMIAI KUTATÓINTÉZETEK AZ AFRIKAI TÉRNYERÉS ÉRDEKÉBEN

Tarrósy István PhD
Afrika-kutató, egyetemi adjunktus
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
tarrosy.istvan@pte.hu

Kína afrikai térnyerése és lendületes kapcsolatépítése jól illeszkedik abba az expanzív pragmatikus külpolitikába – valójában annak szerves alapegysége –, amelyet a nyitás politikája óta Kína következetes lépésekkel valósít meg. 2000 óta különösen nagy fordulatot vett a sino-afrikai kapcsolatok szervezése – ebben az évben adott otthont, a Japán által 1993-ban első ízben megszervezett TICAD (Tokyo International Conference on African Development) mintájára Kína az első kínai-afrikai együttműködési fórumnak (Forum on China-Africa Cooperation, röviden: FOCAC), melyre azóta háromévente kerít sort, mára már valamennyi afrikai állam garantált részvételével. Ez utóbbi nem is csoda, hiszen a „win-win” (duplagyőztes) felállás szerint mindkét oldal nyer: az afrikaiak többek között sok kínai beruházást, befektetést, ösztöndíjat, turistát, új kórházakat, iskolá-

kat, a kínaiak nyersanyagokat, piacot, politikai támogatást, valamint a világpolitika porondján és a globális kereskedelemben e kapcsolatrendszer által is tovább erősített pozíciókat.

Nem újkeletű a kormányzati erőfeszítéseket is támogató kutatómunkának az a szegmense, amely néhány kínai egyetemen zajlik. A részben afrikánista „agytrösztnek” (think tank) nevezhető Afrika Központok nagyban képesek elősegíteni az afrikai helyi szinteken is értelmezhető Afrika-politika sikeres megvalósítását, mert a munkába bevont kutatók valóban járják az afrikai terepet, ismerik az afrikai kultúrákat, helyzeteket. Miközben a kínai kormányzati politika megvalósulását támogatják munkájukkal, saját egyéni vagy csoportos vizsgálódásaikat, tudományos következtetéseiket, gondolataikat tudják érlelni, saját szakmai teljesítményeiket erősíteni. Ez is egyfajta „mindenki nyer” szituáció.

A Zhejiang Normal University kellemes környezete, az Afrikai Tanulmányok Intézete és a modern könyvtár

Ma Kína több egyetemén létezik afrikánisztikai oktatás és kutatás – közöttük a legmegalapozottabb múlttal a Pekingi Egyetem intézete áll, a de a kormányzat által kitüntetett figyelemben és támogatásban részesített jinhuai műhely mindenképpen szót érdemel. A nemzetközi berkekben is jó nevű Liu Hongwu professzor vezette Afrikai Tanulmányok Intézete (Institute of African Studies) az amúgy is elismert Zhejiang Normal University egyik büszkesége. A 2007-ben alapított intézetben közel harminc főállású kutató évente számos tudományos publikációban, könyvben, hazai és nemzetközi rendezvényen ad számot eredményeikről. A folyamatosan építkező intézet egyre kiterjedtebb nemzetközi kapcsolati hálóval rendelkezik. Kutatási, elemzési feladatai mellett az oktatásból is kiveszi a részét: jelenleg száznál több mesterszakos hallgatót képez ki Afrika szakértővé.

Ahogy Li Anshan, a Pekingi Egyetem Nemzetközi és Stratégia Tanulmányok Központjának afrikánista professzora egy historiográfiai tanulmányban

jelzi, a 20. században több időszakát is megkülönböztethetjük a Kínában egyre terebélyesedő Afrika tanulmányoknak: 1900 és 1949 között az „érezkenni Afrikát”, 1949 és 1965 között a „támogatni Afrikát”, 1966-tól 1976-ig a „megérteni Afrikát”, 1977 és 2000 között a „tanulmányozni Afrikát” időszakokról beszélhetünk.¹ Az egymásra épülő periódusok megfelelő alapot nyújtanak a 2000-től indított 'FOCAC-folyamat' tudományos támogatásához. A 21. század elején tetten érhető kínai szerepvállalások Afrika-szerte mindig visszakapcsolnak a múltbéli baráti találkozásokhoz, kulturális találkozásokhoz, együttműködésekhez. Ma ezt Kína puha erejének² okos használatában, és ezáltal egyfajta 'okos erő'³ alkalmazásában láthatjuk, melynek manifesztálódása során kínai vezetők afrikai tárgyalásaikat szinte mindig a hosszú évszázados múltra visszatekintő sino-afrikai kapcsolatok fontosabb eseményeivel vezetik fel. Megemlíthetjük itt a Han-dinasztia által i.e. 114-ben alapított fő világkereskedelmi útvonal, a Selyemút jelentőségét, amely lehetőséget kínált

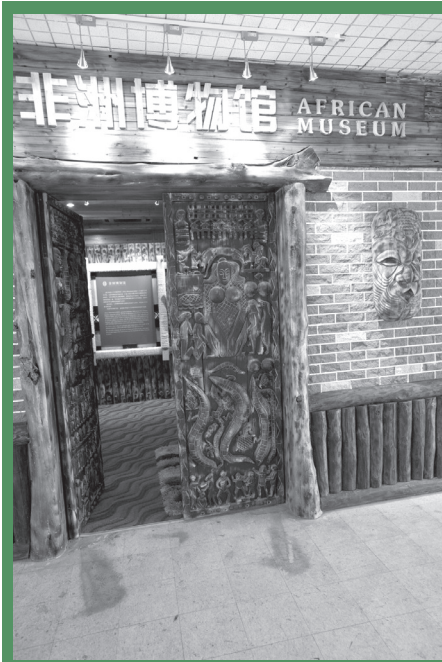

Fotók: Nyitrai Miklós

többek között korai kínai-egyiptomi kulturális cserékre is, vagy a tang-kori hadseregben szolgáló Du Huan-t, aki a nyolcadik században már járt az afrikai kontinensen, és utazásait megörökítő naplójában talán az első írásos kínai emléket hagyta örökül Afrikáról. Fontos kapcsolatot jelent a kétoldalú, illetve térségek közötti kapcsolatok fejlesztésében az utazó Ibn Battuta (14. század), valamint a Ming-dinasztia és talán a kor legnagyobb admirálisa Zheng He (15. század eleje) tevékenysége. Különösen az utóbbi fontosságát emeli ki a kínai kormányzat az afrikai reláció „könnyed” bővítése, fejlesztése (és fejleszthetősége) kapcsán.⁴ Ha pedig szót ejtettünk a ’kemény erőről’ is, különös jelentőséggel bír Kína számára, hogy bizonyítható módon szólhat a Han- és a Ming-dinasztiák korai tengeri felfedezéseiről, melyekkel többek között „elsőségét, és ezáltal jogos fennhatóságát [igyekszik érvényre juttatni saját közvetlen térségében is,] a [Dél-kínai tenger] egésze felett.”⁵

2012 áprilisában terepkeresési és kapcsolatépítési céllal pécsi delegáció

kereste fel a jinhuai és a pekingi Afrika központokat. A jinhuai találkozók egyik kimenete lehet, hogy a Liu professzor vezette központ elsőként a pécsi Afrika Kutatóközponttal és így a Pécsi Tudományegyetemmel fűzi szorosabbra az együttműködést Magyarországról. A Liu professzorral folytatott első beszélgetésen az akadémiai csere (doktorandusz hallgatók és oktatók vonatkozásában) beindítása mellett több kooperációs lehetőség került elő – közös kutatási projekt például a kínai és a magyar afrikai fejlesztési programok, elképzelések összehasonlítása, a hasznos tapasztalatok kicserélése tekintetében. Egy 2011 óta formálódó, kiotói központú új hálózat is lehetőséget kínál majd a központok kooperációjára. A Takehiko Ochiai professzor által kezdeményezett projekt a jinhuai centrum bevonásán túl több nyugat- és dél-afrikai, valamint egy francia és a pécsi műhelyekkel képzel el a hálózatos együttműködést, amely közös szakmai találkozók, konferenciák szervezését is célul tűzi ki. A pécsi Afrika Kutatóközpont 2012-ben (június 14. és

↖ Afrika Múzeum az Intézet épületében
Fotó: Nyitrai Miklós

↘ Zuma és Hu Jintao. Forrás: flickr.com

16. között) második alkalommal szervezett nemzetközi afrikanista tanácskozást „Emerging Africa – Old Friends, New Partnerships and Perspectives for the 21st Century” címmel, felvonultatva többek között Ian Taylor professzort, a Kína-Afrika reláció egyik legnevesebb kutatóját a világon.

A jinhuai Afrika Központ egyebek mellett az ország egyik legszebb környezetében, a Zhejiang Normal University egyetemi campusán, a Xinyue-tó melletti területen található, és épületében helyet ad az ország legértékesebb afrikai tárgyak gyűjteményét felvonulató múzeumnak – melynek értékéről még Pekingből nézve is szuperlatívuszokban (talán némi irigykedéssel elegyítve) nyilatkoztak a fővárosi kutatók.

Jegyzetek

- 1 Ld. Li Anshan (2005): African Studies in China in the Twentieth Century: A Historiographical Survey. *African Studies Review*, Vol. 48, No. 1, April 2005, 59–87. o.
- 2 E témáról ld. pl.: Salát Gergely (2010): Kína puha ereje. *Kommentár*, 2010/6. 100–113. o.
- 3 Az ‘okos erő’ (smart power) fogalmát is – hasonlóan a ‘puha erő’ (soft power) fogalmához – Joseph S. Nye, Jr. amerikai politológus alkotta meg. Az ‘okos erő’ szerinte az elretentésre alkalmas ‘kemény erő’ és a meggyőzésre használható ‘puha’ (vonz)erő kombinációja. Ld. pl. Joseph S. Nye, Jr. (2011): *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.
- 4 Ld. Anshan (2005), és Tarrósy István (2008): Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölesönös hasznok és lehetőségek a 21. században. *Külügyi Szemle*, 7. évf., 4. sz., 2008 tél, 81–93. o.
- 5 E témáról ld.: Vörös Zoltán (2012): A Dél-kínai tenger geopolitikai felértékelődése. In: Bretter Zoltán, Glied Viktor, Vörös Zoltán (szerk.): *Az elkötelezett tanító. Tiszteletkötet Csizmadia Sándor 65. születésnapjára*. Pécs: Publikon Kiadó. 173–179. o.

A kínai állam televízió, a CCTV világszerte.
Forrás: chinhangvu.blogspot.com

A 2012-es áprilisi kutatóút nem valósulhatott volna meg sok szereplő támogatása nélkül – mindannyian értik a kínai tudások közelebbi megismerésében rejlő lehetőségeket, a kapcsolatépítés fontosságát. Köszönet nekik: a Pécsi Tudományegyetem Alapítványa, PTE BTK Hallgatói Önkormányzat, PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék, Modern Geográfia Alapítvány, SIEN Alapítvány, Afrikai-Magyar Egyesület, Huawei, Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, Uniqa, és AsiaPORT.hu.

A pécsi Afrika Kutatóközpont konferenciájának programja:

<http://www.africa.pte.hu/>

A kutatóút során vezetett blog:

<http://asiaport.hu/hirek/ket-magyar-blogger-a-nagy-fal-moegoett.html>

Peter Mhagama: A Serengeti földje

A szöveget gondozta: T. Horváth Attila

1. rész

Az oroszlánkirály, a majom és a hiéna

Egyszer volt, hol nem volt, a fávoli messzeségben, az afrikai kontinens keleti részén, a Kilimandzsáró hegy közelében volt egy szép zöld mező, Serengetinek hívták. Ezen a földön sok különböző állat lakott, és királyuk az oroszlán volt.

Minden állat barátságban és egyetértésben élt egymással. A majom és a hiéna voltak a legjobb barátai az oroszlánnak. A majom okos és bölcs volt, néha ravasz is, de a hiéna csirkefogó és gonosz.

Az állatok többsége szerette a majmot, egyesek közülük gyakran mentek hozzá tanácsot kérni. A hiéna persze ettől féltékeny lett, mert rosszul esett neki, hogy a majmot jobban szerették az állatok, mint őt.

A hiéna ezért úgy gondolta, hogy rossz dolgokat kezd el terjeszteni a majomról, hogy az állatok ellenszenvet érezzenek iránta. A hiéna gonosz terve nem járt sikerrel, mert az állatok továbbra is szerették és kedvelték a majmot.

Eliött az idő, amikor a Serengeti földjére régóta nem esett eső. Nagy hőség volt, a folyók és tavak kiszáradtak, a víz nem volt elég. Néhány állat pedig el is pusztult a szomjúságtól.

Az oroszlán minden állatot összehívott egy sürgős megbeszélésre. Amikor az állatok már összegyűltek, akkor az állatok királya ekképpen szólt:

- A forróság és az eső hiánya miatt a földjeink teljesen kiszáradtak. Valamit muszáj csinálnunk, mert különben el fogunk pusztulni mindannyian egytől-egyig! Ha itt most valakinek van valamilyen jó ötlete, hogy leküzdjük a vízhiányt, tudassa velünk!

A majom felállt és azt mondta:

- Felséges királyom, nekem van egy ötletem.

A király megkérdezte:

- Milyen ötleted van majom?

A majom így válaszolt:

- Mindnyájunknak közösen kellene ásni egy mély kútat!

Az oroszlán nagyon boldog volt és azt mondta:

- Majom, igazad van, te nagyon okos vagy. Mindenki kezdjen el ásni egy nagy kútat! Zsiráf, te leszel a munkafelügyelő.

A zsiráf elkezdte a munkáját, és gondoskodott arról, hogy minden állat mindennap részt vegyen a munkában.

De miközben a kút ásásának a munkálataival előrehaladtak, a zsiráf kiderítette, hogy a hiéna nem volt jelen az ásásnál egyszer sem. A zsiráf persze tudta, hogy a hiéna a majommal együtt az egyik legjobb barátja a királynak, de azt is tudta, hogy a király saját maga parancsolta meg, azt, hogy a Serengeti összes állatának részt kell vennie a közös kút ásásában. A zsiráf tehát elment megkeresni a hiénát és mondta neki, hogy jöjjön dolgozni úgy, ahogyan a többiek.

A hiéna nem figyelt a zsiráfra, és továbbra sem volt hajlandó dolgozni, a zsiráf pedig elment a királyhoz és jelentette ezt. Amikor a király meghallotta a hírt, hogy a hiéna nem akar dolgozni, nagyon mérges lett, hiába volt a legjobb barátja.

A király elküldte két őrét, a leopárdot és a zebrát, hogy keressék meg a hiénát és vigyék a színe elé.

A leopárd és a zebra elhozta a hiénát a király elé.

Az oroszlánkirály azt kérdezte:

- Hiéna, te miért nem ásod a kútat a többiekkel együtt?

A hiéna azt felelte:

- Királyom! Ne haragudj, én nem szeretem a kemény munkát, különben is éppen elég sok állat van ahhoz, hogy nekünk dolgozzanak.

A király erre így szólt:

- Hiéna, egyedül én vagyok a király és neked ugyanúgy muszáj dolgoznod, mint a többieknek.

Mire a hiéna azt kérdezte:

- És ha nem akarok dolgozni?

A király erre azt felelte:

- Akkor nem kapsz majd vizet, ha elkészül a kút...

Erre a hiéna:

- Jól van! Akkor majd nem fogok vizet használni a kutatokból!

A munka befejeztével lett egy óriási kút, amely tele volt vízzel. A király nagyon boldog volt, és gratulált minden állatnak, aki részt vett a kút ásásában.

A király így szólt:

- Mindenki használhatja a vizet, csak a hiéna nem, mert ő nem dolgozott. Minden állat boldog volt, hogy végre lett vizük, de a hiéna, mivel nem dolgozott, nem ihatott vizet a kútból.

A hiéna ravasz és gonosz állat volt, és mivel nem volt a környéken másik hely, ahonnan vizet hozhatott volna, így egy tervet eszelt ki, hogy vízhez jusson. Elhatározta, hogy éjjel, amikor a többi állat alszik, odaoson a kúthoz és vizet fog lopni.

Éjszaka így is történt, csendben odalopódzott a kúthoz és ivott a vízből, sőt még a kulcsát is meg tudta fölténi. De a hiéna nem gondolt arra, hogy van egy állat, amelyik éjszaka nem alszik, ő a bagoly, aki mindent látott!

A bagoly reggel minden állatnak elmesélte, hogy mit tett a hiéna a múlt éjjel. Az állatok nagyon mérgesek lettek a hiénára, aki már másodszorra szegte meg a király parancsát, és együtt vonultak a király elé, hogy kifejezzék elégedetlenségüket.

A bölcs király nyugodtan fogadta a hírt. Számított erre, tudta, hogy a hiéna a ravasz-ságával úgyszólván vizet szerez magának.

Ezért kiadta a következő parancsot:

- Minden nap és éjszaka két-két erős állat őrizze a kutat, és ha a hiéna feltűnik, kapják el! A leopárd és a zebra lesz a felelős, hogy melyik állat őrizze a kutat minden nap. A bivaly és a gepárd lesz az első őr!

Az összes állat örült a király döntésének.

Amikor a hiéna szomjas volt, elment a kúthoz és látta az öröket. Gyorsan megfordult, hazament és teletöltötte a nagy bőr kulcsát mézzel, majd hozzákevert nagyon erős bort is. Utána visszament a kúthoz és elkezdett hangosan énekelni:

Édes mézet viszek

Viszem a nagymamámnak

Mivel a bivaly és a gepárd egész álló nap őrizték a kutat, nagyon megéheztek. Amikor meghallották a hiéna énekét, nagyon mezkívánták a mézet.

A bivaly így szólt:

- Hiéna, kérlek, adj nekünk a mézből mert nagyon éhesek vagyunk.

Felelt a hiéna:

- Nem adhatok, mert a nagymamámnak viszem.

A gepárd mérges lett és ő azt mondta:

- Ha nem adod ide a mézet, elfogunk, és a király elé viszünk és azt mondjuk, hogy vizet akartál lopni!

A hiéna látta, hogy az őrök éhesek és ezt felelte:

- Nem adhatom oda az összes mézet, de ha kapok egy kulacs vizet, megkóstolhatjátok.

A bivaly és a gepárd félt a király haragjától, de nagyon éhesek voltak.

A bivaly ezért így válaszolt:

- Nem adhatunk a kulacsodba vizet, de a kóstolóért ihatsz a kútból.

A hiéna beleegyezett és megkínálta az őröket az édes mézes borral. A két erős állat megitta mézes bort és kiszáradva elaludt. A hiéna közben teletöltötte a kulacsát vízzel.

Az állatok királya éktelen haragra gerjedt, amikor megtudta, hogy a hiéna csirkefogósága miatt minden állatot becsapott. Az oroszlánnak nem volt több ötlete, hogy hogyan lehetne tetten érne a hiénát víztolvajlás közben, hogy meg lehessen büntetni. A király bölcs volt, tudta, hogy a helyszínen kell elfogni a tolvajt a bizonyítékokkal együtt.

Amikor gondolkodott, eljött hozzá barátja a majom, hogy segítsen a hiéna megbüntetésében.

- Felséges királyom! Nekem van egy ötletem arra, hogy hogyan ériük tetten azt a víztolvajt! Csak arra kérlek, hogy én őrizhessem a kútat!

A király meőrült és beleegyezett a tervbe, megparancsolta a leopárdnak és a zebrának, hogy másnapra a majmot jelöljék ki a kút őrzésére.

A majom ezután hazament és kikészített egy hosszú és erős kötelet, majd elment megkeresni a békát. A béka otthon volt és a majom mekérte őt, hogy segítsen elfogni a hiénát. A béka elkerekedett szemmel, hitetlenkedve nézett a majomra.

- Én segítsek elfogni a hiénát? – kérdezte – Hiszen én akkora vagyok, mint a hiéna orra!

- Nyugodj meg béka barátom! Többet ésszel, mint erővel! – nyugtatta meg a majom a békát, majd így folytatta:

- Te vagy a legjobb úszó közöttünk és te tudsz a víz alatt maradni a leghosszabb ideig. A hosszú kötél végét leviszed a kút mélyére és hozzákötöd egy nagy kőhöz. A másik végét a kezeden fogod, és a víz alatt várod, hogy megérkezzen a hiéna. Amikor a hiéna a vízbe meríti a kulacsát, hogy vizet lopjon, te gyorsan a mancsára kötöd a kötél másik végét, a hiéna pedig nem tud majd elfutni, mert a nehéz követ nem tudja felhúzni a kútból. Én egy bokor mögöl figyelek, és amikor a hiéna csapdába esik, szólok a leopárdnak és a zebrának, elfogjuk a hiénát és a király elé viszük.

A béka beleegyezett a tervbe, mert ő is segíteni szeretett volna a többieknek.

Másnap reggel a majom és a béka kimentek a kúthoz, és mindent úgy csináltak, ahogyan megbeszélték. A majom a bokor mögött állt, a béka pedig kezében a kötéllel várakozott a víz alatt. A hiéna persze ugyanúgy jött a kúthoz, mint előző nap, és énekelni kezdte a dalát:

**Édes mézet viszek
Viszem a nagymamámnak.**

A béka a víz alatt nem hallotta az éneket, a majom pedig megbújít a bokor mögött. A hiéna meglepődött, hogy senki nem jött elé, hogy megnézzék, ki énekel. Ezért még hangosabban kezdett el énekelni:

**Édes mézet viszek,
Viszek a nagymamámnak.**

Ekkor sem figyelt fel senki a dalra, ezért a hiéna gyanakvóan nézet körbe, hátha elbújít a kút őrsége. Amikor látta, hogy nincs ott senki, nagyon megrökönyt, hogy megtöltheti a kulcsát vízzel.

A hiéna kényelmesen ivott a vízből, és teletöltötte a kulcsát. A vízből a béka látta, hogy hogyan issza a hiéna a vizet, gyorsan közelebb úszott és megkötötte a kezét, majd kiugrott a vízből. A hiéna megpróbálta kihúzni a kezét, hogy elfusson, de nem tudta, mert a kötél másik végén volt a nagy kő, így nem tudott elmenekülni. A majom elfutott, hogy elmondja az oroszlánkirálynak és a többi állatnak, hogy jöjjenek és nézzék meg a hiénát, akit tetten értek.

A király és az állatok jöttek, hogy megnézzék a gonosz hiénát, akit a majomnak és a békának sikerült elkapnia. Az oroszlán és a többi állat is nagyon boldog volt. A király gratulált nekik az okos és ötletes munkájukhoz.

Az oroszlán megkérdezte az állatokat:

- Mit akartok, milyen büntetést adjak a hiénának a vízlopásért?

Az állatok kórusban kiabálták:

- Nem akariuk, hogy a hiéna továbbra is itt éljen, menjen máshová! Éljen ott, ahonnan már nem képes a mi vizünket lopni.

Miközben a király a hallottakon gondolkodott, felállt a majom, mert nem tetszett neki a többi állat döntése, és ezt mondta:

- Felsőges királyom! A hiéna is ennek a földnek a szülötte, mint mi mindannyian, ezért itt kell, hogy éljen velünk együtt. De meg kell őt büntetnünk és én azt javaslom, hogy a hiéna művelje meg a kút körüli földet, és csináljon ott egy szép kertet! A király meghallgatta a majmot, majd gondolkozott és így szólt:

- Igazad van, a hiénának is joga van itt élni velünk!

Így hát a hiénának a kút körül kellett dolgoznia. Szép kertet készített, amely tele volt zöldséggel és gyümölcssel, ami mindenkinek jutott bőven. A király meg is dicsérte a hiénát, pedig büntetés alatt volt.

Egy év elteltével az eső újra el kezdett esni és a folyók és a tavak újra megteltek vízzel. Minden kiszáradt és az állatoknak újra sok eledelük lett. Az élet visszatért a régi kerékvágásba, a király és alattvalói boldogan éltek, mert látták, hogy túljutottak a nehézségeken.

A hiéna büntetése is véget ért, mert már nem kellett művelnie a kertet, így együtt ünnepezhettek a többi állattal.

VÉGE

„Nagyság és jóakarát”

Iroko Díjátadó Gála, 2012

Alapítása óta második ízben adták át a közelmúltban az Afrika és Magyarország közötti kapcsolatok segítségét elismerő Iroko-díjat. A budapesti gálán összesen 30 személy részesült a magas rangú elismerésben.

Az Omotunde Komolafe által 2006-ban alapított díj egyrészt az Afrika és Magyarország közötti kapcsolatok fejlesztését igyekszik támogatni, másrészt azokat az egyéni teljesítményeket hivatott kiemelni, amelyek példaeértékű módon szolgálhatják a kétoldalú kapcsolatépítést. A nigériai szár-

mazású Komolafe több mint húsz éve él Magyarországon, és szorgalmazza a kultúrák közeledését, egymás jobb megismerését. Az Iroko-díj fő támogatója az Afrikai-Magyar Egyesület (AHU) elnöke, Balogh Sándor, aki a jövőben a díjátadó gálát két évente szeretné megszervezni.

Az iroko a nyugat-afrikai joruba hagyományok szerint a nagyság szimbóluma. Az egyik legjellegzetesebb és talán legtekintélyesebb méretű fafajta Afrikaszerte. Nem csupán árnyékot, védelmet kíván az ágai alá megtérőknek, de belőle készül számos családi bútor – asztal,

ágy –, melyek a mindennapok meghatározó használati tárgyai az afrikai közösségek számára. Sok faluban a település központjában egy hatalmas iroko fa áll, amely összehozza a helyi lakosokat azáltal is, hogy alatta közösségi tevékenységek folynak, többek között élelmiszer és mindenféle csecsebecse adása, vétele. A nagy és mérvadó emberi tettek szimbólumaként a magyarországi Iroko-díj a hazánkban élő afrikai közösségek sikeres integrációjának is fontos eszközévé válhat a jövőben.

Az idei díjátadónak két pécsi érintettje is volt: Dr. Tarrósy István, a

PTE Bölcsészettudományi Kar Politikai Tanulmányok Tanszék adjunktusa, a PTE Afrika Kutatóközpont vezetője az afrikai kultúrák széles körű és hiteles bemutatásáért, megismertetéséért kapott elismerést, míg Prof. Dr. Ternák Gábor, a PTE Általános Orvostudományi Kar Infektológiai, Katasztrófaorvostani és Oxyológiai Intézet egyetemi tanára életműdíjat vehetett át. Mint ismeretes, a pécsi orvoskar és a kenyai Eldoret Egyetemi Képző Kórház között évek óta kitűnő az együttműködés, melyben jelentős szerepet játszott Ternák Gábor professzor.

Fotók: AfriPORT.hu

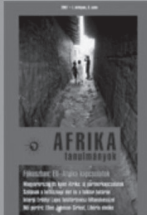

I/2
Kelet-Afrika

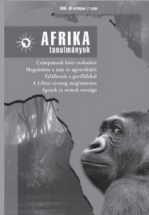

III/1
Vallások Afrikában
Afrikai hiedelmek

3-at fizet
4-et kap

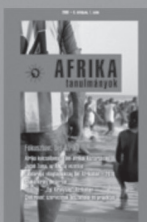
I/3
EU-Afrika kapcsolatok

III/2
Csimpánzok

A korábbi évfolyamok számainak darabja most csak 333 Ft!

3 szám vásárlása esetén egy 4-et ajándékba adunk!

II/1
Dél-Afrika

III/3-4
Sérülékeny államok

IV/4
Afrikai birodalmak

II/2
Nyugat-Afrika

IV/1
Kínai-afrikai kapcsolatok

V/1
Észak-Afrika
lángokban

II/3
Vizproblémák Afrikában

IV/2
Afrika és a sport

V/2
Természetvédelem
és küzdelem

II/4
Kongó

IV/3
Nők és Afrika

V/4
Tunéziai
választások

EGY AFRIKAI ZENEKARAVÁN BUDAPESTI HANGJAI (20. SZIGET FESZTIVÁL, 2012, DESERT BLUES)

A. Gergely András PhD
a politikatudomány kandidátusa, tudományos főmunkatárs
MTA Politikatudományi Intézet
andrasgergelya@gmail.com

Megrítcult gyakorisággal, de épp idén újraéledt szerepkörrel és kurázssal szerveződött a Sziget Fesztivál Afrika-falujának régi arculata. A korábbi, többarcú afrikai zene-képviselőt (arab, iráni-török, fekete-afrikai, közel-keleti) prezentációk után idén egy hallatlanul izgalmas kísérlet helyszíne volt a fesztivál. Megmutatkoztak a világzenei színpadon olyan sztárok is, mint a párizsi Orchestre National de Barbés, a romániai Fanfare Ciocărlia, vagy a Salamon-szigetek akusztikus „dob-orgonáival” bűvészkedő Narasirato bandája, de az idei zene-csemegék egyike a Tuareg Sátorban zajló improvizáció-sorozat lett, többnapos work-shop és rögtönzés-varázslat a transz-szaharai sivatagi fesztiválok mintájára.

S ha pusztán egy zenei eseményről készülő rövid tudósítás lenne céloom,

néhány jeles név, bűvös hangszerfajta vagy stílusmeghatározás nyomán kialakítandó összképpel szinte meg is elégedhetnék. A fesztiváli programfüzetek mellett néhány (azóta zenei videoforgalmazó oldalakra is kikerült) rövid snitt felvillantása is szükséges lenne, de még hangsúlyosabban maga a tuareg „falu” élményvilága kínálna árnyaltabb áttekintést. Ezek mellett vagy helyett ami fontosabbnak vélhető az élményközeli jelenlét szempontjából, az nem pusztán a muzsikus jelenlét, hanem a vállalásos program, egy európai projekt körülhordozása volt, alább részletezendő feeling körülményei között. Ennek ugyanis nemcsak afrikai, nemcsak európai, hanem egyenesen „afrópai” kísérlet-jellege szolgált vonzó példaként ráérősen teázgató nyugati diákoknak, otthoni han-

gulatot vadászó afrikai menekülteknek és akár a Barbés zenekar tagjainak is. Nem „afrikai” falu volt ez most, hanem tuareg sivatagi sátor, Maliból jött muzsikussal, s kíséretükkel, akik között olasz, japán, magyar, marokkói, holland is akadt. A műfaji jegyek terén pedig mali blues és autentikus sivatagi női énekes zene, olasz-mediterrán jazz, európai jam session és Chalaban-os guembri- vagy oud-kíséret is egyenrangúan kapott teret.

Az AT oldalain viszonylag ritka a zenei reflexió, de ennek dacára is kellőképpen korán meg kell valljam, írásomban nem közvetlenül zeneesztétikai vagy világzene-filozófiai körvonalak megrajzolására törekszem. Ehelyett azonban egy figyelemre érdemes projekt folyamatáról, kihívó és tesztre serkentő voltáról szólnék inkább, melynek szimbolikus tartományában a kultúraköziség élmény-sodrása kap főszerepet.

A tuareg néptörténet akár vázlatos ismertetésétől megkímélve az Olvasót, vagy akár folyóiratunk egynémely

tematikus írása felé terelve az érdeklődést, ami alaphangon is szükséges körülírás kell legyen, az maga a „sivatagi blues” fogalma és korszakos hódítása. Ennek elsődleges jelentése tradicionális tuareg vagy mali tájegységek dallamaira, „verseire”, üzenetközvetítő élményvilágára utaló közlés, jobbára gitárokkal felszerelkezett népviseletes előadók körében, akik mintegy évtizede indultak (legalábbis a frankofón nyugatot alaposan megihlető) hódító útjukra. A nyugat-afrikai sivatagos tájon élő, mintegy másfél milliós tuareg népesség öt ország között oszlik el (Algéria, Líbia, Nigéria, Burkina Faso és Mali), utóbbiban mintegy harmada lakik a berberekkel szomszédos törzseknek. A *tuareg* szó értelmezése számos etimológiai törekvésnek kitett, „elhagyatott” és „alávetettet” éppúgy jelent, mint az alávetettséget elhagyó, azaz szabad és mobil létformát önként választó sivataglakót, méghozzá a középkori arab behatolás óta állandósult önállóságban élőt. Ennek következményei mind a gyarmatosítások időszakában, mint a törzsi lét-

formák azóta számossá vált változataiban többretegű, nagyjából nyolc csoportozatra („kasztra”) tagolt rétegei jól mutatják, hogy a mai létmódok egyként tükrözik a nemességre jutott, a szolgáló, pásztor, kovács, bányász, parasztizáló, kézműves népcsoportok belső történiáját, beleértve polgárháborúikat, kereskedelmi alkalmazott („konvojkísérő”) fegyvereseiket és tevetartó szállítmányozóikat is. A monogám házasságban élő, jobbára muszlim népesség éppenséggel Maliban az 1990-es években indult polgárháborús folyamatban vált a korábbihoz képest is migránssá, menekültté, üldözötté vagy áldozattá. A historikus énekek, melyek esti tábortűzeknél, teafőzős pihenőknél, vagy éppen városi közösségek életformáiba illesztett fesztiválok alkalmával szólnak meg, nem ritkán az etno-műfajok világzenei színpadaira, előadótermek, CD-felvételek, televíziós műsorok világába is bekerülnek. Ezekben részint a mintegy két tucatnyi tuareg törzs lokális kultúrája, „helytörténete” mutatkozik meg az 1902 óta állandósult francia gyarma-

tosítás nyűgjeire utalva, s részint az a kényszerített életforma, sivatagi állattartó szociokulturális alávetttség is, melyből a tuaregek csak kisebb hányada próbált asszimilálódó városlakóként megszabadulni, többségük a sivatagba kiköltözést és folytonos migrációt vállalva karaván-létben leli öntörvényűségének megvalósulását. Az a „keserves”, „panaszos” dal, melynek gitárkísérettel a nyugatot meghódító Tinariwen, Tartit, Bombino, Tamikrest és más együttesek sztárjai beszélnek el élettörténetük vagy törzsi „konfliktustörténetük” változatait, kialakulni segítette a (kő- vagy homok)sivatagi „panaszkodás” műfaját, melankolikus és visszafogottan érzelmes akkordikusságát, s ennek a tradicionális populációt városokba szorító politikai-gazdasági nyomás hatására kialakult „urbánus” blues lett adekvát műfaja. A tuareg zenék közül is elsősorban a mali reprezentációs hatás érvényesül ebben, melyből a hozzáértők az amerikai blues gyökereinek afrikai forrását tartják fontosnak, s ennyiben jutunk közelebb e cikk témájához,

Groove Music on-line (FSZEK)

http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/zenei_gyujtemeny/?article_hid=3108

Tuareg zene

Mohamed Issa & Groupe: Tamedithin

<http://www.youtube.com/watch?v=cn9NEs0BMr4&feature=related>

Tartit: Tabey Tarate

http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&NR=1&v=dEHZh40c_84

További zenék

http://www.youtube.com/watch?v=kB4ZSDUsi_k&feature=related

http://www.youtube.com/watch?v=ZLX_SkwVA9k&feature=related

<http://www.youtube.com/watch?v=eetjwcRph-w&feature=related>

Samba Touré saját videó-oldala

<http://www.youtube.com/watch?v=Wf5DAI8EbeM>

<http://www.youtube.com/watch?v=daHVGns6VmW>

a zenei globalizálódás mikrokörnyezeti visszahatásához és új mozgásba-lendülésének tematikájához...

A Sziget-fesztivál tuareg sátrában ugyanis idősebb meg fiatal tuaregek gitáros párviadala is zajlott, tradíció kontra modernitás, értékörzés versus értékrementés. Előbbiben a deklamáció még a panaszos, de helyel-közzel humorba-iróniába hajló narratívákba tagolt elbeszélőmód a jellegadó, utóbbiban pedig a kortárs érvényesülés, „elektrikus tájkép”, mentális szomszédságosság a húzóerő. A Tuareg Sátor zenészei, napi két-három zenei fölpezsdüléssel, köztük ráérős teázással és a konvencionális szerepek, intenciók, prozódiaik megjelenítésével teremtettek szinte folytonos előadás-hangulatot, noha az elképzelt a nemzetközi zenekar és a kapcsolódó alkalmi muzsikások köre révén inkább hasonlított egy rögtönzött lemeztúdióhoz, semmint a sivatag lakóinak lassúbb tempójú népzeneléséhez. Színezte ezt a gitáros és énekes-dobolós hagyománytartást Fadimata Walet Oumar fanyarul szép énekhangja és tánca, a tuareg női zenekarokra jellemző ütemes dobolással és tapssal, azután a mali blues talán elsőszámú előadója: Samba Touré játékos humora és hangszerbiztonsága, Djimé Sissoko későkamaszosan pajkos, de fergeteges ngonni- és tamani-tudása, valamint az orosz származású, európai jazz-ben flottul sétáfkáló Dimitri Grechi Espinoza rögtönzős és kompozitori-hangversenymesteri fegyvelmezőkészsége, s a hazai pályákon a legjobbak közé emelkedett vibrafonos, Pasquale Mirra szédületes irama. Így együtt, noha a további olasz, európai és magyar muzsikussal kialakult

szituatív rögtönzőkészség igen esetlegesnek tűnt a kezdetekben, a hét közbenei próbák során megformálódott egy olyan koncertképes szombati előadás, melynek utóbb harsány sikere nemcsak azt sugallta, hogy tehetséges emberek együttesen is tehetséges produktumra képesek, hanem ténylegesen is visszaigazolta a zenei transzfer-projekt vállalást. Azt ugyanis, hogy a kultúraközi megértés, ráérzés, empátia és a zene természetrajza egymáshoz közelíti a résztvevőket, kölcsönhatásba hozza a muzsika elemeit, s átjárhatóvá teszi a világzenei produktumokon *átívelő közléstartalmakat* (sőt műfajokon, mint törzsi zenei kultúra, blues, jazz, európai vagy afrikai mozgás, ritmusképletek, hangszerátúnusok komplexitását is). S egyáltalán: a zenei transzfer lehetséges tökéletességgel mutatja föl, hogy földrészek, kifejezési készségek, tartalmak és közlések olyan harmóniába rendeződhetnek, amely áthatni képes a partnerség egyedeit, kibocsátó és befogadó kultúrák érzékeny szereplőit.

A Tuareg Sátor voltaképpen időleges helyszíne egy migráló, utazásban életformaszerűen kivitelezett, vállalatban pedig a köztesség rangját is megadó szituációnak. Olyan helyzet, amelyben voltaképpen a tuaregek százazrei is élnek, a mali polgárháború menekültjeiként, szomszédos népek és országok területén, menekülttáborokban, ideiglenes identitásban. A szigeti kezdeményezés ugyanis csupán egyik állomása annak az európai körútnak, mely a kulturális sokszínűséget az etnomuzikológiai örökség területén teljesíti ki. Mintája nem más, mint a só- és aranyszállítványokkal Taoudenni bányáiból Mali

sivatagi útvonalain átvonuló karavánok sok évszázados példája, melyben az életvezetés a környezeti és éghajlati feltételeknek kitett, de a maga nemében változatlan, útvonalaiiban konstans, funkciójában racionális is. Azok a sivatagi utazók, akik szerepük szerint tevékaravánok kísérői, nemcsak sőt szállítanak a térség ritka sókészleteiből a falvak, törzsi telephelyek piacaira vagy városok üzleteibe, hanem egyúttal összekötő funkciójú, a migrációban legitim lételemet kiteljesítő vállalkások megtestesítői is, nomád kommunikátorok, hírvivők, postások mellesleg, kiknek kulturális értékközvetítő funkciója csöppet sem változott ősidők óta (de a 12-16. század óta bizonyítottan nem). A sókaraván nem csupán termékkereskedelmi mozgás, hanem nomád életmód is, melynek metaforikus, kultúráközi együttműködési programja szolgált példaként a zenei turnéhoz: ez a projekt, mely nemzetközi téren AZALAI néven indult, az „Ezer tevé útja” mintájára Európába hozza a tuareg zenei üzenetet, elsősül olasz muzsikussal Firenzében, majd a Sziget-fesztiválon, s tovább, Szerbia, Belgium, Hollandia majd Franciaország felé, utána vissza is..., ezzel olyan nemzetek közötti kulturális transzfert bonyolít, amelyet a polgárháború előtti, alatti és utáni Maliban ezek élnek át. De nemcsak ezek, hanem százazrek kerülnek menekülttábori ideiglenességbe a 90-es évek óta zajló belső konfliktusok miatt, vagy lesznek évtizedekre sebzettek, hazátlanok, kiszolgáltatottak, elveszettek és sokszor árvák is..., akiknek szintén a kultúráközi befogadásra, megértésre van szükségük. Fadimata Walet Oumar nemcsak a

„A Tuareg Sátor zenészei, napi két-három zenei fölpezsdülés-sel, köztük ráérős teázással és a konvencionális szerepek, intenciók, prozódiaák megjelenítésével teremtettek szinte folytonos előadás-hangulatot, noha az elképzelés a nemzetközi zenekar és a kapcsolódó alkalmi muzsikusköre révén inkább hasonlított egy rögtönzött lemezstúdióhoz, semmint a sivatag lakóinak lassúbb tempójú népzenei előadásához.”

tuareg nőkből álló zenészcsoporthoz vezető tagja, hanem a tuareg nők és a menekültek problémáit nemzetközi szinten is forgalmazó állampolgári szabadságmozgalom szószólója is. Szereplései a Festival au Desert szaharai programján (mintegy húszezres fesztivál ez, homokra építve, évente ismétlődően, Timbuktu mellett) nemcsak a népszerű mali zenei stílusok közötti biztos helyet szimbolizálják, hanem a média figyelmét is a társas és társadalmi problematikák felé terelik. Mintegy politikai szóvivőként épp a kultúráközi közvetítésben bízva és szereplései során ennek hitelt adva tükrözi a mali nők esélyeit a tradíciók mellett, a nemzetközi „politikai” turizmus lehetőségeit a fesztiválturizmusban, s az egyenlőség esélyeit az esélytelen nemzetközi térben is – nemegyszer a tuaregek elleni helyi vagy külföldi érdekek mentén megnyilvánuló elnyomással szemben.

Az AZALAI Music Caravan jelenléte a Hajógyári-sziget 20. fesztiválján a Desert Spirit követeként találkozott össze az időlegesen csatlakozó magyarországi muzsikussal és a közönséggel. A sivatag szellemének, lelkiiségének példája, szertartásai, világzenei sodrásban is megnevezhető szerepe vagy különleges minősége nem hagyta el végleg az országot, midőn az utolsó előtti napon fellépésen mutatták be a hét közbeni zenei kísérletezés „improvizatív eredményét”. Fehér Károly és Korecz Kata, Said Tichiti és a Chalaban zenészei, a szenegáli Ibro djembe-játéka is kapcsolódott ehhez a produkcióhoz, nem csekélyebb jelentéstartalommal, mint Afrika és Európa kulturális partnerségének, egymásra-találásának sikerességével. Ez a transz-szaharai kísérlet a földrészek harmóniájának üzenetével teljes, s nem pusztán a közvetítés funkcionális vagy épp világ-

zenei hatásaival ékes, hanem magának a rátalálásnak, megértésnek és harmóniának is bizonyosságát adja. A zenei karaván időlegessége a migrációk új évezredében talán már nem is kevesebb, mint biztos tapasztalat arról, milyen átláthatóságok és kölcsönösségek, párhuzamok és modulációk lehetségesek egymástól távoli zenei életvilágokban és még távolabbi életmód-példázatokban. Ezek ugyanis, ha lényegüket nézzük, nem kevesebbek, mint emberi, nagyon mélyen emberi érintések, rátalálások, együttmozgások. Dalban vagy gitáron, kongán vagy „beszélő-dobon”, tők-dobon vagy vibrafonon szólaljanak is meg, a lehetőséget, a befogadás és gyarapodó tudás mintázatát közvetítik, mely ha a sivatag mozgó homokhegyein megél, akár helyet kérhet a Sziget-fesztivál porfelhőjében vagy Párizs esős külvárosában is...

A Publikon Kiadó által megjelentetett folyóiratok

 Modern Geográfia

Marketing & Menedzsment

 Afrika Tanulmányok

REGIONAL LEVELS OF CIVILIAN INITIATIONS IN EMPLOYMENT AND INTEREST ASSIGNATION: L. FROM ILO STANDARD THRESHOLD TO MULTIPARTISM 18
 KISS ZOLTÁN

A KÖRVEZETUDAROS TELEPÉLFEJLESZTÉS, MINT AZ ÉLHETŐBB TELEPÜLÉS KÖRNYEZET MEGTEREMTÉSÉNEK SZÜKSÉGE 27
 ÁRKAI ZSÓFIA

TEHETSÉGTUDÁS MŰKÖDÉSEK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁS-ÉRŐNÖVÉS KÜTFÁSÁBAN 27
 KISS ZOLTÁN

Marketing & Menedzsment
 The Hungarian Journal of Marketing and Management

Városunk a kultúra hírvirága
 jepeitől átán Pécsét

A helyi közéleti szociális a
 regionális menedzsment

Mi mutat a valódi? A nyomatott
 szöveg azzal inkább formálisan
 egy helyi közéleti szociális, a Esti
 jepeitől átán Pécsét

A tudatos fejlesztés magyar
 életről, a kultúra hírvirága
 jepeitől átán Pécsét

A 15-20 éves fiatalok közösségi
 hálóját vizsgálja

Afrika Tanulmányok folyóirat 2012. VI. évfolyam, 2. szám
 BYAR

**Fókuszban
 URBANIZÁCIÓ
 AFRIKÁBAN**

Afrika ma
 Nővételező városok – a migráció új évezredében
 Először a Kádár után

Működés a kultúra hírvirága
 jepeitől átán Pécsét

Hogyan alakul a zenei
 élet a külvárosokban és a városok
 szociális hálójában?